

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİ: İMKÂNLAR VE SINIRLILIKLAR

Yüksek Lisans Tezi

CAHİT TUZ

Ankara, 2018

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİ: İMKÂNLAR VE SINIRLILIKLAR

Yüksek Lisans Tezi

CAHİT TUZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. İDRİS SARISOY

Ankara, 2018

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 506312009 no'lu Cahit TUZ'un hazırladığı "Ortadoğu'da Türk Kamu Diplomasisi: İmkanlar ve Sınırlılıklar" konulu YÜKSEK LISANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 06/09/2018 tarihinde saat 14:00 de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin *Kobokva* ne OYBİRLİĞİ/ÖYÇÖKLEĞUYLA karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr. İdris SARISOY	<i>Olumlu</i>	<i>[İmza]</i>
Doç.Dr.Süleyman ELİK	<i>Olumlu</i>	<i>[İmza]</i>
Dr.Öğr.Üyesi Selin Muzaffer BÖLME	<i>Olumlu</i>	<i>[İmza]</i>

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 13...09.2018 tarih ve 2018/18-19 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

ÖZET

Günümüzde Yumuşak gücün önemli bir parçası olarak kavramsallaşan kamu diplomasisi asırlar öncesine dayanan bir geçmişe sahiptir. İsim ve uygulama biçimi farklı olsa da devletler geçmişte kamu diplomasisi olarak değerlendirebileceğimiz politika süreçleri izlemiştir

1990'lı yılların başında Soğuk Savaşın sona ermesiyle devletlerarası ilişkiler yeni bir boyut kazandı. Tüm alanlarda olduğu gibi kullanılan güç unsurlarında da önemli değişim ve dönüşümler yaşandı. Özellikle hızla gelişen teknoloji, takip edilen politikaların belirlenmesinde ve tatbikinde önemli roller üstlendi. Eğitim, kültür, spor gibi farklı pek çok alan yumuşak güç enstrümanları olarak devletler arası münasebetlerde daha da işlevsel hale geldi.

AK Parti hükümetleri döneminde Türk dış politikasının temel çerçevesini belirleyen stratejik derinlik politikası kamu diplomasiye önemli bir alan açmaktadır. Bu durum esasında Türk dış politika yapıcılarının alışık olmadığı türden bir diplomasi uygulaması önermektedir. Pek çok konu ve sorun üzerinde uygulama imkânı sunan kamu diplomasisi dış politikada ön alanlar açmakta, bölgesel ve küresel ölçekteki ihtilafli dosyalarda yürütülecek müzakere süreçleri için bir tür iletişim mecrası oluşturmaktadır. Gerek küresel gerekse bölgesel ölçekte yaşanan hadiseler göstermektedir ki, Türkiye küresel ve bölgesel sorunlar ile öncelikleri bağlamında kamu diplomasisi uygulamalarına büyük ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'nin yumuşak güç enstrümanı olarak kullanabileceği çok önemli araçları vardır. Fakat söz konusu araçların varlığı kadar nasıl yönetilecekleri ve hangi derecede aktif olacakları Türkiye'nin gelecekteki yumuşak güç kapasitesini belirleyecek en önemli parametrelerdir. Türkiye mevcut yumuşak güç araçlarını ehil ekipler maharetiyle aktif bir dinamiğe dönüştürebilirse, Ortadoğu coğrafyasının en önemli aktörü haline gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak güç, kamu diplomasisi, ince güç, Ortadoğu, KDK,

Cahit Tuz

2018

ABSTRACT

In today's world, public diplomacy, which is conceptualized as an important part of soft power, has a history dating back centuries. Even though the name and method of implementation are different, states have followed similar policy processes that we can evaluate as public diplomacy in the past.

Inter-state relations acquired new dimension in the early 1990s, at the end of the Cold War. There have been significant changes and transformations in the power elements used in that period as in the most of other fields. Especially rapidly developing technology played an important role in the determination and implementation of the policies that have been pursued. Soft power instruments such as education, culture and sports became more functional in interstate relations.

The strategic depth policy, which determines the main framework of Turkish foreign policy during the AK Party government, provides an important field for public diplomacy. This situation suggests a kind of diplomacy that leads to an unusual situation for Turkish foreign policy politicians. Public diplomacy, which offers a wide range of issues and problems, creates a front-line in foreign policy and a kind of communication for the negotiation processes to be carried out in disputed files on a regional and global scale. Both global and regional issues indicate that Turkey requires the implementation of public policy for the global and regional problems.

Turkey has very important tools that can be used as soft power instruments. The most important parameters to determine the capacity of the soft power are not only related with the presence of the tools but also with the management and the efficiency. Turkey will become one of the most important actor in the Middle East region by increasing the efficiency of the current soft power tools.

Key Words: Soft power, public diplomacy, soft power, Middle East, Ombudsman institution.

Cahit Tuz

2018

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Cull'un Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Mukayesesi.....	10
Tablo 2: Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Mukayesesi.....	11
Tablo 3: Joseph S. Nye'in Güç Tipolojisi.....	26
Tablo 4: Sert Güç-Yumuşak Güç Davranış Spektrumu.....	27
Tablo 5: Türkiye Ekonomisi, Başlıca Göstergeler (2001-2015).....	33
Tablo 6: Türkiye'nin 2000 Yılında Ortadoğu Ülkeleri İle Dış Ticareti (Milyon Dolar)	36
Tablo 7: Türkiye'nin 2012 Yılı Ortadoğu Ülkeleri ile Dış Ticareti (Milyon Dolar).....	37
Tablo 8: THY'nin Orta Doğu Uçuşları.....	92

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: TİKA'nın Filistinde Hayata Geçirdiği Projeler.....	81

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
USIA:	United States Information Agency
TDK:	Türk Dil Kurumu
AB:	Avrupa Birliği
TÜRKSÖY:	Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi
TRT:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
BM:	Birleşmiş Milletler
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
TİKA:	Türk İşbirliği ve Kordinasyon Ajansı Başkanlığı
YTB:	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ORSAM:	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
DEİK:	Dış Ekonomi İlişkiler Kurulu
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
İHH:	İnsani Yardım Vakfı
MÜSİAD:	Türkiye Müstakil İşadamları Derneği
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetler
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	i
ŞEKİL LİSTESİ.....	i
KISALTMALAR.....	ii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. 'KAMU DİPLOMASİSİ' KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
1.2. YUMUŞAK GÜÇ (İNCE GÜÇ) KAVRAMI.....	13
1.3. YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI.....	18
1.3.1 Kültür.....	20
1.3.2 Siyasi Değerler.....	22
1.3.3. İç ve Dış Politik Gelişmeler.....	24
1.4. YUMUŞAK GÜÇ İLE SERT GÜÇ ARASINDAKİ FARKLAR.....	26
1.5. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜCÜ.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

2.TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ DÜŞÜNCESİNİN DOĞUŞU VE ÖNEMİ.....	43
2.2. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA KULLANABİLECEĞİ ARAÇLAR.....	50
2.2.1. Sosyal Medya (Yeni Medya).....	50
2.2.2. Gazete, Dergi, Radyo ve Televizyon.....	52
2.2.3. Düşünce Kuruluşları.....	56
2.2.4. Uluslararası Toplantılar ve Kongre Turizmi.....	60
2.2.5. Uluslararası Kuruluşlardaki Rol ve İnsan Potansiyeli.....	64
2.3. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ AKTÖRLERİ VE FAALİYETLERİ.....	67
2.3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün Kurulması ve Faaliyetleri.....	67
2.3.1.1. Akil Adamlar Konferanslar Serisi.....	71
2.3.1.2. Ülke Toplantıları.....	72
2.3.1.3. Uluslararası Basın Bilgilendirme Toplantıları.....	72
2.3.1.4. Gazeteci Heyetleri.....	73
2.3.1.5. Kamu Diplomasisi Panelleri.....	74
2.3.1.6. Dış Politika Tanıtım Programları.....	74
2.3.1.7. Gençlik Programları.....	75
2.3.1.8. Avrupa Toplantıları	75

2.3.1.9. Uluslararası Zirveler.....	76
2.3.1.10. İstanbul Küresel Formu (1-2).....	77
2.3.1.11. Uluslararası Yatırım Liderleri.....	77
2.3.1.12. Tanıtım Faaliyetleri.....	78
2.3.1.13. List Turkey Programı.....	78
2.3.1.14. Kardeş Eli Belgeseli.....	78
2.3.1.15. Türkiye'nin Dostları Belgeseli.....	79
2.3.2 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	79
2.3.3. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB).....	84
2.3.4. Yunus Emre Enstitüsü.....	89
2.3.5. Türk Havayolları.....	91
2.3.6. Türk Kızılayı.....	95
2.3.7. Dışişleri Bakanlığı'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri.....	96
2.3.8. TRT Arapça.....	98
2.3.9. Anadolu Ajansı.....	101
2.3.10. Hükümet Dışı Organizasyonlar ve Sivil Toplum Kuruluşları...102	
2.3.10.1 Sivil Toplum Kuruluşları ve Yardım Faaliyetleri.....	103
2.3.10.2. Türk Dizileri.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN İMKÂN LARI VE SINIRLILIKLARI

3.1. ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN İMKÂN LARI....	108
3.1.1. Ortak Tarih, Kültür ve Coğrafya.....	110
3.1.2. Siyasi Sistem ve Demokrasi Tecrübesi.....	112
3.1.3. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Süreci.....	113
3.1.4. AK Parti Tecrübesi.....	115
3.1.5. Türkiye'nin Filistin Politikası.....	116
3.2. ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN SINIRLILIKLARI.....	118
3.2.1. Türkiye: Laik Bir Ülke.....	121
3.2.2. “Yeni Osmanlıcılık” Kavramının Doğurduğu Endişeler.....	122
3.2.3. Alaturka-Alafranga Algısı.....	124
3.2.4. Siyasal Nedenler.....	126
3.2.5. Uzman Eksikliği.....	126
3.2.6. Dilsel Etmenler.....	127
SONUÇ.....	129
KAYNAKÇA.....	

GİRİŞ

Türkiye, yer altı kaynaklarıyla küresel aktörleri cezbeden zengin bir coğrafyanın merkez noktasını ifade eden bir alanda yer almaktadır. Bu durum tabii olarak bölgenin sürekli bir hareketlilik içerisinde olmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin yer aldığı coğrafyanın içinde barındırdığı dini ve etnik farklılıklar da söz konusu hareketliliğin önemli bir diğer nedenini oluşturmaktadır. Hal böyleyken coğrafyada meydana gelen her hadise Türkiye'yi ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin bölgede meydana gelen olaylara kayıtsız kalması söz konusu değildir. Bu çerçevede Ankara'nın, bölge ülkeleriyle ilişkilerindeki eksiklerini ve artılarını iyi değerlendirmesi, imkân ve sınırlılıklarını bilmesi büyük önem arz etmektedir.

Soğuk savaşın bitmesiyle iki kutuplu dünyadan çok kutuplu düzene geçiş, devletleri yeni politika anlayışına gitmeye zorladı. Süreç sonunda önemli bir dönüşüm merhalesinden geçen dünya devletleri arasındaki rekabet artmış, rekabette kullanılan ve sert/kaba güç enstrümanları olarak ifade edilen silah, yerini yumuşak/ince güç¹ olarak tabir edilen kültür, eğitim, sanat, yazılı ve görsel medya, üniversiteler, araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları, bilim ve teknoloji kapasitesi, turizm, diplomasi vs. enstrümanlara bıraktı.

Günümüz itibariyle yeni kamuoyu diplomasi uygulamaları bir propaganda aracı olmaktan öte düşünce ve görüşlerin dezenformasyona uğramadan ortak ve katılıma açık bir düzlem içinde inşa edilmesini öngörmektedir. Bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı ilerleyen yaygın bir bilgilendirme ve doğrudan iletişime geçme sürecinin önemli payı bulunmaktadır. Günümüzde iletişim mecralarını kontrol altında tutmak neredeyse imkânsızdır. İnternet teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, artık bilgiye ulaşmak ve bilgiyi dolaşıma sokmak çok az bir maliyet gerektirmektedir. Bu durum risk ve fırsatları birlikte içermektedir. İletişim mecralarına hâkimiyet zorlaştığı için küresel iletişim politikaları öncelikler ve etkileri bağlamında yürütülmektedir. Bu bağlamda kamu diplomasisi faaliyeti her zaman bir küresel iletişim stratejisine ihtiyaç duymaktadır.

---

¹ Yumuşak güç kavramı 1990 yılında Joseph Nye tarafından 'Bound to Lead' kitabı ile literatüre kazandırılmıştır.

AK Parti hükümetleri döneminde Türk dış politikasının temel çerçevesini belirleyen stratejik derinlik politikası kamu diplomasına önemli bir alan açmaktadır. Bu durum esasında Türk dış politika yapıcılarının alışık olmadığı türden bir diplomasi uygulaması önermektedir. Pek çok konu ve sorun üzerinde uygulama imkanı sunan kamu diplomasisi dış politikada ön alanlar açmakta, bölgesel ve küresel ölçekteki ihtilaflı dosyalarda yürütülecek müzakere süreçleri için bir tür iletişim mecrası oluşturmaktadır. Gerek küresel gerekse bölgesel ölçekte yaşanan hadiseler göstermektedir ki, Türkiye küresel ve bölgesel sorunlar ile öncelikleri bağlamında kamu diplomasisi uygulamalarına büyük ihtiyaç duymaktadır.

Yumuşak gücün bir uygulama alanı olarak ifade edebileceğimiz kamu diplomasisi kavramı Türkiye’de uzun bir geçmişe sahip değildir. Kamu diplomasisinin yaygın olarak tartışılmaya başlanması, 30 Ocak 2010 günü Resmi Gazetede yayımlanan 27478 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün kurulmasıyla olmuştur. Genelgede Kamu Diplomasisi faaliyetlerinin gerekliliği şu şekilde tanımlanmıştır:

Kamu diplomasisi yöntemleriyle Ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir....²

Yumuşak güç kavramı Nye’nin 90’lı yılların başında kavramsallaştırdığı “Yumuşak Güç” kitabıyla literatüre geçmiştir. Durumu ülkemiz açısından ele aldığımızda zayıf bir literatüre sahip olduğumuzu söylememiz mümkündür. İbrahim Kalın’ın “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi” başlıklı makalesiyle öncülük ettiği süreç daha sonra bazı diğer makale ve kitaplar kaleme alınmıştır. Ancak şuana kadar yazılan makale veya kitaplar incelendiğinde daha çok kamu diplomasisi ve başka bir

---

²<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm> (30.09.2013)

konun birlikte ele alındığını söylememiz mümkündür. Sadece bu kavramı işleyen tek eser, Vedat Demir'in "Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç isimli" kitap çalışmasıdır. Bu bağlamda Muharrem Ekşi'nin Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası kitabı ile Gaye Aslı Sancar'ın Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler isimli kitabını önemli diğer çalışmalar olarak zikredebiliriz. Yine Abdullah Özkan ve Tuğçe Ersoy Öztürk'ün editörlüğünde farklı isimlerden derledikleri makalelerden oluşan "Kamu Diplomasisi" isimli kitap çalışmasını da bu minvalde önemli bir çalışma olarak değerlendirebiliriz.

Bu tez hem Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç alanındaki zayıf literatürümüze önemli bir katkı sunacak, hem de son dönem Türk dış politikasındaki en pratik uygulama alanlarının başında gelen Ortadoğu coğrafyasıyla olan ilişkilerimize önemli bir ışık tutacaktır. Tezin öne çıkan en önemli özelliği ise, hem saha, hem uzmanlarla birebir mülakatlar, hem de aynı alanda çalışmalar yürüten devlet kurumlarındaki iş hayatının pratik bir sonucu olmasıdır. Tez, aynı zamanda kamu diplomasisi ile ifade edilemek istenen algı yönetimi kavramına karşılık "idrak oluşturma" kavramını önermek suretiyle konuyu yeni bir perspektif kazandırma çabası içine girmiştir. Yine tezde, kamu diplomasisi ve yumuşak güç çalışmalarının batı menşeli olduğu anlayışına karşı çıkılmakta ve verilen örneklerle uzun tarihsel sürece dayanan bir geçmişe sahip olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Tezde, önemli bir yumuşak güç enstrümanı olan kamu diplomasisinin tarihsel süreci, Türkiye'de ortaya çıkışı ve uygulanmasının yanı sıra, Türkiye'nin Ortadoğu'da yürüteceği kamu diplomasisi faaliyetlerinin imkânları ve sınırlılıkları üzerinde durulacaktır. Yine son dönem Türk dış politikası etrafında icra edilen "eksen kayması" ve Ortadoğu coğrafyası için "rol model" mi? Yoksa "ilham kaynaklığı" mı? tartışmaları irdelenecektir. Ayrıca Türkiye'nin Ortadoğu'da yürüteceği kamu diplomasisi faaliyetleri için sahip olduğu imkânları değerlendirme ve sınırlılıkları çözmedeki kabiliyeti de tartışmaya açılacaktır.

Bu çalışmada, 2007-2011 yılları arasında muvakkat sürelerle bulunduğum Ortadoğu'nun bazı ülkelerinde edindiğim izlenimler, yaptığım görüşmeler, araştırma merkezlerinin faaliyetleri, süreli yayınların takibi ve bazı örnek olaylar üzerinden hareketle Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik kamu diplomasisi kapasitesini, Türkiye ve

Ortadoğu ülkeleri arasında oluşturulacak bağlardaki imkân ve sınırlılıklarının kamuoyu nezdinde bir analizi yapılacaktır.

Tezde, Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerinde sahip olduğu imkânlar, sınırlılıklar, Türkiye'yi bekleyen tehditler ve bunları aşma yolları hakkında tespitlerin yapılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü, Kamu diplomasisinin tanımı, gelişimi, güç enstrümanları arasındaki farklar ve Türkiye'nin bu çerçevedeki güç kapasitesini ele almaktadır. Ayrıca bu bölümde yumuşak güç kavramının tarihsel gelişimi örneklerle farklı bir perspektifle ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, kamu diplomasisinin Türkiye'de uygulanması süreci, Türkiye'nin kamu diplomasisindeki güç kapasitesi ve yeterliliği, geniş bir şekilde ele alınmış gerek bölge gerekse küresel bakımında kamu diplomasisi faaliyeti yürüten bazı ülkelerle kıyaslaması yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Ortadoğu coğrafyasında Türk kamu diplomasisinin imkân ve sınırlılıkları, Türkiye'ye yönelik toplumsal algı ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde Ortadoğu'da Türk Kamu Diplomasisinin daha işler hale getirilmesi için tespit ve öneriler de yer almaktadır.

İçindekiler Tablosu

BÖLÜM SEVİYE TÜRÜ (SEVİYE 1)	1
BÖLÜM SEVİYE TÜRÜ (SEVİYE 2)	2
BÖLÜM BAŞLIĞINI YAZIN (DÜZEY 3)	3
BÖLÜM SEVİYE TÜRÜ (SEVİYE 1)	4
BÖLÜM SEVİYE TÜRÜ (SEVİYE 2)	5
BÖLÜM BAŞLIĞINI YAZIN (DÜZEY 3)	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. 'KAMU DİPLOMASİSİ' KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

İletişim çağı olarak adlandırdığımız bu çağda, devletlerarası diplomasi ve ilişkiler salt birbirleri arasındaki ilişkilerin ötesine geçmiş, halklar ve sivil toplum arasındaki ilişkiler de önem kazanmıştır. Gelişen teknolojiyle beraber, her türlü bilgi ve belge paylaşımının hızlıca yönlendirilebildiği yeni çağda kamu algısı karar yapıcılarının karar ve uygulamalarında etkili bir unsur haline gelmiştir. Değişen dünya ile birlikte günümüzde bireyin karar alma sürecine katkısının sağlanması, kamu diplomasının önemli bir unsuru olarak çıktığı savunulmaktadır.³

Ülkelerin karar alma ve uygulamalarında halkların ve sivil toplum kuruluşlarının giderek daha etkin hale gelmesi diplomaside daha açık ve şeffaf olmak gibi yenilikleri de beraberinde getirdi. İbrahim Kalın, 'kamu diplomasi'sinin amacını ifade ederken, nesnel veriler ve gerçeklere dayalı stratejik bir iletişim dili inşa etmenin altını çizmekte ve 'kamu diplomasisi'nin açık ve şeffaf yönüne işaret etmektedir. Buradan hareketle 'kamu diplomasisi'nin açık olanı ifade ettiğini söylememiz mümkündür. Nitekim Beril Dedeoğlu, kamu diplomasisine değindiği "kamu diplomasisi" başlıklı bir yazısında, "Kişiler, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve daha niceleri dünyaya daha fazla açıldıkça diplomasının gizemli ve örtülü alanı daraldı." ⁴ diyerek kamu diplomaside açıklık ve şeffaflığa vurgu yapmıştır.

Kavram, çıkış itibariyle farklı anlamlar ifade etse de daha sonraki kullanımlarda modern anlamda bilinen kamu diplomasisi kavramı olarak kullanılmıştır. Bu durum kamu diplomasisinin gerek kavramsal çerçevede gerekse tarihsel olarak zaman ve hadiselerle bağlı olarak bir değişim süreci geçirdiğini göstermektedir.

Bailey, kamu diplomasisinin önemini şu sözlerle belirtmiştir: "Düşünceler dayanıklıdır, silahlarla veya bombalarla yok edilemezler. Uluslararası sınırları ve

---

³ Samir Salha, "Kamu Diplomasisi Perspektifinden Kalkınma Yardımlarının Analizi", Kamu Diplomasisi Enstitüsü, 2010, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/92-kamu-diplomasisi-perspektifinden-kalknma-yardmlarnn-analizi> (Erişim, 14.05.2015).

⁴ Beril Dedeoğlu, "Kamu Diplomasisi", 2009, <http://www.dunyabulteni.net/yazar/beril-dedeoglu/11247/kamu-diplomasisi> (Erişim: 05.06.214).

okyanusları aşarlar. Onlarla ancak daha iyi düşünceler üreterek başa çıkılabilir.”⁵ Bailey’in ifadesine göre uluslararası ilişkilerde başarılı bir siyaset izlemek için değişmeyen diplomatik araç, birey ve toplumlarla iletişime geçebilmektir.⁶

Kamu diplomasisi kavramı ilk kez Ocak 1856’da London Times gazetesinde “kibar söz” veya “kibar hareket” anlamına gelen “Civility” kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır.⁷ Daha sonra, aynı anlamda, Ocak 1871’de New York Times’da kullanılmıştır.⁸ Fakat zamanla sözcük öbeğinin anlamında semantik bir değişim yaşanmış ve kamu diplomasisi örtülü diplomasi yerine açık diplomasi anlamında kullanılmıştır.⁹ Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle, ‘İnce Güç’ oluşturma çabalarına hız verilmiş ve devletlerin birçoğu propaganda amaçlı ofisler kurmuştur.¹⁰ Tiedman ise, ABD Başkanı Woodrow Wilson’un 1917 yılında “Committee on Public Information” adlı bir kurum oluşturarak, başına gazeteci George Creel’i getirdiğini ve daha sonra Creel Komitesi adını alacak olan bu organizasyonun amacının ise Amerika’nın savaştaki amaçlarını dünya çapında bilinir hale getirmek olduğunu dile getirmiştir.¹¹

Kamu Diplomasisi Kavramını, modern anlamıyla ilk kez 1963 yılında Tuft Üniversitesi’ne bağlı olan Edward Murrow Merkezi’nin başkanı olan Edmund Gullion tarafından gündeme getirilmiştir. Gullion’a göre kamu diplomasisi, «Halkların tutumunun, dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki ile ilişkilidir. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır: hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu sağlanması, özel kuruluşlarının diğer ülkelere etkileşimde bulunması, dış ilişkilerin aktarımı ve

---

⁵ Thomas A. BAILEY, *The Art of Diplomacy: The American Experience*, New York, Appleton-CenturyCrofts, 1968, s. 71

⁶ Huriye Yıldırım, “*Genel Nitelikleriyle Kamu Diplomasisi ve Türkiye’deki Temel Oluşumları*”, 2013, <http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-kamu-diplomasisi-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 15.05.2013).

⁷ J. Cull Nicholas, *Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase*, Nancy Snovv ve Philip M. Taylor (ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy (New York: Routledge, 2009), s 19.

⁸ A.g.e, 19

⁹ Cull, s.19

¹⁰ Emine Akçadağ, *Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi*, <http://www.kamudiplomasisi.org> (Erişim 18 Mart 2014).

¹¹ A.g.e. 20

bunun politika üzerindeki etkisi, diplomatlar ve yabancı meslektaşları arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim süreci gibi.»¹²

Gullion, yapılan işin tanımına en yakın olarak, terimi ‘*propaganda*’ şeklinde tanımlamayı sevmektedir. Ancak propagandanın aşağılayıcı bir çağrışım yaptığını düşünen Gullion, söz konusu olumsuz çağrışımın önüne geçebilmek için; ‘iletişim’, ‘bilgi’ ve ‘propaganda’nın tüm alanlarını ihtiva eden ‘kamu diplomasisi’ kavramını tercih ettiklerini ifade etmektedir.¹³ İbrahim Kalın da kamu diplomasisinin amacını ifade ettiği, “Kamu diplomasisinin amacı ‘propaganda’ değil, nesnel verilere ve gerçeklere dayalı stratejik bir iletişim dili inşa etmek ve farklı kesimlerin hizmetine sunmaktır.” ifadesiyle ‘propaganda’ yerine ‘kamu diplomasisi’ kavramını kullanmanın günümüzde daha gerçekçi olacağına işaret etmiştir.¹⁴

20. yüzyılın ortalarından itibaren uluslararası ilişkilerde önemli bir güç enstrümanı olarak kullanılan kamu diplomasisi üzerinde çalışan akademisyen ve uzmanlar farklı yorum ve tanımlar getirirler de dünyanın yeniden şekillenen yapısında ülkelerin birbirleri ile olan ilişkilerinde bireylerin karar mercileri üzerindeki etkisinde ittifak etmektedirler. Birleşik Devletler Bilgilendirme Ajansı (USIA, United States Information Agency) başkanlığını yapan Edward R. Murrow, “1963 yılında, kamu diplomasisi, sadece iktidarlara değil, aynı zamanda bilhassa iktidar harici kişilerle ve kurumlarla etkileşim ihtiva etmesiyle geleneksel diplomasiden farklılık arz eder. Dahası, kamu diplomasisi faaliyetleri sık sık resmi hükümet görüşlerine ilaveten sivil Amerikalılar ve özel kurumlar tarafından birçok çeşitli fikirler sunar.”¹⁵

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, ulusların birbirleriyle olan ilişkilerinde de yeni yaklaşımlar gelişmiştir. Kamu diplomasisi kavramı da değişen dünyanın ya da günümüz dünyasının önemli güç enstrümanlarından biri haline gelmiştir. Bunun bir anda geliştirilip uygulamaya konulan bir enstrümandan ziyade, dünyanın tarihsel süreçle gelişen durumuyla bağlantılı olarak değerlendirmemiz mümkündür. Dünyanın

---

¹² A.g.e.

¹³ Keeneth A. Osgood, and Brian C Edheridge, United States and Public Diplomacy, Volume 5, Boston: Martinus Nijhoff Publishers-Liden, 2010, s. 12.

¹⁴ İbrahim Kalın, “*Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*”, Araştırma Raporları, Yükselen Değer, Türkiye, İstanbul: Musiad Araştırmalar ve Yayın Komisyonu, 2010, s 56.

¹⁵ Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç*, 2005, s. 107.

yaşadığı bu değişimin toplumların düşünüşüne, algısına ve hatta yaşam biçimlerine de yansıtıldığından söz edebiliriz. Tüm bu değişimler, ülkelerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerdeki muamelelerine de sirayet etmektedir. Dolayısıyla Kamu diplomasisi kavramı için, dünyanın yaşadığı söz konusu değişim evrelerine bağlı olarak, bir olgunlaşma sürecinden geçmek suretiyle günümüzdeki halini aldığı neticesine varmaktayız. Nitekim kamu diplomasisi ile ilgili yapılan tanımların farklılığına bakıldığında da bu durumu tespit etmemiz mümkündür.

Van Ever ve Krause Göre; “Kamu diplomasisi, kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi faaliyetlerinin toplamıdır. Yabancı halklar ve kurumlar ile kendi ülke halkı ve kurumları arasında iletişimin sağlanmasıdır.”¹⁶ Hans Tuch’a göre ise kamu diplomasisi; “bir ulusun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürlerini aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim süreci”¹⁷ olarak tanımlamaktadır. Jarol B. Manheim ise kamu diplomasisini; “Hem kurumsal hem de diplomatiktir. Tüm kamuya yönelik çalışmalar, hedef hükümetin tam bilgisi dâhilinde açıklıkla yapılır.”¹⁸ şeklinde tanımlamaktadır.

Teorik olarak özellikle 1960’lı yıllarda konuşulmaya başlanan ve üzerinde akademik çalışmalar yapılan kamu diplomasisinin, pratik örneklerini tarihin pek çok devrinde görmek mümkündür. Bu bağlamda kamu diplomasisi uygulamalarının 17. yüzyıla kadar dayandırılabilceği düşüncesi pek çok siyaset bilimci ve araştırmacı tarafından iddia edilmektedir.

Waller, ilk kamu diplomasisi çabalarını on yedinci yüzyıla kadar götürülebilmektedir.¹⁹ Görüşünü savunurken, Nye de Fransa, İtalya ve Almanya’nın kültürlerini diğer ülkelere aktarmak için bir takım çabalar serfettiklerini ve bu çerçevede kurumsal yapıları oluşturduklarından söz etmektedir.²⁰ Konuyla ilgili çalışmalarda da pek çok ülkenin konjonktürel hadiselerle göre farklı yöntemler uygulamak suretiyle

¹⁶ Krause Peter and Van Ever Stephan, “Public Diplomacy: Ideas for the War Ideas”, Middle East Policy, Vol. XVI, No:3, http://www.tobinproject.org/conference_security/papers/tobinProject_PublicDiplomacy.pdf. 2009, s.109

¹⁷ N. Tuch Hans, *Communicating With the World: U.S Public Diplomacy Overseas*, (New York, St. Martin’s Press, 1990), s.3

¹⁸ Jarol B Manheim, *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*, (Oxford University Press 1994), s. 4

¹⁹ Michel Waller, *The Public Diplomacy Reader*, Washington, The Institute of World Politics Press, 2008, s.241.

²⁰ Joseph Nye, op. Cit., s. 101.

kamu diplomasisi faaliyetleri yürüttüklerine işaret edilmektedir. Özellikle Nye'in '*yumuşak güç*' çalışmasıyla birlikte, kamu diplomasisi kavramı yeni bir boyut kazandı. Bu durum, kamu diplomasisinde geleneksel ve yeni kamu diplomasisi ayrımını da beraberinde getirdi.

Tablo 1

Cull'un Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Mukayesesi

Dominant Hususiyetler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
1)Milletlerarası aktörün Hüviyeti	Devlet	Devlet ve Devlet Harici
2)Mecralar	Kısa dalga radyosu Yazılı basın Sabit hatlı telefonlar	Uydu İnternet Gerçek zamanlı haberler Mobil telefonlar
3)Medya vasatı	Yerli ve milletlerarası haber çevreleri arasında net çizgi	Yerli ve milletlerarası haber çevrelerinin muğlaklaşması
4)Yaklaşım kaynağı	Politik tarafgirlik ve propaganda teorisi	Şirket markalaşması ve ağ teorisi
5)Terminoloji	“Milletlerarası imaj” “İtibar”	“Yumuşak güç” “Milli markalaşma”
6)Rolün yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörden yabancı ülke halklarına	Yatay, aktör tarafından kolaylaştırılmış
7)Rolün vasfı	Hedeflenen mesajlaşma	Münasebet tesis etme
8)Nihai maksat	Milletlerarası zeminin idaresi	Milletlerarası zeminin idaresi

Kaynak: Vedat Demir, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, 2012, s. 18.

Tablo 2

Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Mukayesesi

Geleneksel Kamu Diplomasisi		21. Asrın Kamu Diplomasisi
<i>Durumlar</i>	Devletler arasında mücadele ve gerilimler	Barış
<i>Maksatlar</i>	Dinleyicilerin davranışlarını değiştirmek suretiyle hedef ülkelerde siyasi değişimi temin etmek	Ülkenin dışarıda müspet bir imaj ve anlayışlı bir çevre meydana getirmesi için siyasi ve iktisadi faydayı teşvik etme
<i>Stratejiler</i>	İkna Halkları yönetmek	Daimi münasebetler tesis etmek Halkları cezbetmek
<i>İletişimin istikameti</i>	Tek taraflı iletişim (monolog)	Çift taraflı iletişim (diyalog)
<i>Araştırma</i>	Nadiren, icap ederse	Geribildirimli bilimsel araştırmalara bina edilmiş kamu diplomasisi de mühimdir
<i>Mesajın muhtevası</i>	İdeolojiler Menfaatler	Fikirler Değerler
<i>Hedef kitle (halklar)</i>	Hedef ülkenin “umumi” halkı; mesajların alıcı ve göndericileri	Dairelere ayrılmış ve doğru tespit edilmiş halklar+yerli halklar; Paydaşlar
<i>Kanallar</i>	Geleneksel medya	Eski ve yeni medya: Çoğunlukla ağlarla şahsileştirilmiş
<i>Bütçe</i>	Hükümet tarafından karşılanır	Kamu ve özel işbirlikleri

Kaynak: Vedat Demir, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, 2012, s. 19.

Yukarıda gösterilen tablolardaki Cull ve Szondi'nin Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Mukayesesi incelemeye tabi tutulduğunda, tarihsel bir süreç içerisinde değişken bir süreçten bahsetmemiz mümkündür. Nitekim Cull, bu süreç mukayesesini eski kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisi şeklinde belirtirken Szondi ise, geleneksel kamu diplomasisi ve 21. asrın kamu diplomasisi şeklinde belirtmektedir. Burada üzerinde durulması gereken husus; eski kamu diplomasisi, tek yönlü bir iletişim sürecine vurgu yaparken, yeni kamu diplomasisi olarak son dönemde geliştirilen kamu diplomasisinin ise, çok yönlü ve karşılıklı bir iletişim anlayışını ön plana çıkarmasıdır. Burada ortaya çıkan bir diğer ayırt edici husus, yeni dönem kamu diplomasisi faaliyetlerinin propaganda amaçlı olmasından ziyade, “kendini karşı tarafa anlatmak” ve “muhatabı dinlemek” üzerine kurgulanmasıdır.

1.2. YUMUŞAK GÜÇ (İNCE GÜÇ) KAVRAMI

Küreselleşmeyle beraber ülkeler arası işbirliği alanları giderek artmaktadır. Demokratik değer yargılarının daha çok kabul gördüğü günümüz bilgi ve teknoloji çağında Machiavelli anlayışında yer alan “önemli olan gücü elde etmektir ve bunun nasıl kazanıldığı pek önemi yoktur”²¹ anlayışındaki uygulama alanlarının daraldığı görülmektedir. Dolayısıyla mevcut yüzyılın önemli güç parametrelerinden biri haline gelen kamu diplomasisinin özellikle ince güç kavramıyla doğrudan bağlantılı olduğunu söylememiz mümkündür. Bu nedenle güç kavramıyla ilgili yapılacak olan değerlendirmelerde öncelikle “*güç*” kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

Sözlük anlamında güç kavramı: “fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği”²² ve “bir ulus, bir ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli”²³ gibi anlamlara gelmektedir. Gücün tanımı ve tezahürleri üzerine çalışma yapan araştırmacılardan Joseph Nye, başkalarının davranışlarını değiştirmenin üç şekilde mümkün olacağını ifade etmektedir: i. Karşınızdakini tehditle zorlamak, ii. Para vererek kandırmak ve iii. Onları ikna yoluyla

²¹ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, s.178-180.

²²TDK Sözlük, Güç, <http://www.tdksozluk.com>.

²³ TDK Sözlük, Güç, <http://www.tdksozluk.com>.

kendine çekip senin istediğini istemelerini sağlamak.²⁴ Carr ise, 1939 yılında kaleme aldığı *The Twenty Years' Crisis 1919-1939* adlı eserinde gücü: “Askeri, ekonomik ve fikirler üstündeki güç” şeklinde kategorize etmiştir.²⁵

Uluslararası ilişkilerde “güç” kavramı en çok tartışılan konulardan biri olagelmıştır. Thucydides’ten İbn Haldun’a, Clausewitz’den Morgenthau’ya kadar siyasi tarihin seyri ve siyasi aktörlerin bu seyir içindeki konumları konusunda çalışmalar yapan düşünürlerin odaklandıkları temel soru gücün tanımı, tezahürleri ve eksen değişimi ile ilgili olmuştur.²⁶

Güç kavramı, uluslararası ilişkilerde çok fazla tartışılan ve sıklıkla kullanılan bir kavram olmasına rağmen tanımı konusunda kesin bir fikir mutabakatı sağlanmış değildir. Bunun en önemli sebebinin devletlerin güç enstrümanlarını sahip oldukları özellikler, konjonktürel durumlar, dünyanın teknolojiye bağlı olarak geçirdiği değişim ve dönüşüme göre kullanması olduğunu söyleyebiliriz. Uluslararası ilişkilerde muteber bir yere sahip olan bazı isimlerin güç tanımıyla ilgili görüşleri şu şekildedir: Hans Morgenthau’na göre güç; hem bir ilişki türü, hem uluslararası politikanın en temel amacı, hem de amacın gerçekleştirilmesi için bir araçtır. Kalevi J. Holsti’ne göre ise güç; bir ülkenin ödül, ikna ve zorlama gibi yöntemlerle karşı tarafın çıkarlarını etkileme ve yönlendirebilme kapasitesidir. Robert Dahl ise güç kavramını, bir aktörün bir diğer aktöre normalde yapamayacağı bir şeyi yaptırabilme kapasitesi olarak tanımlarken; Kenneth N. Waltz’e göre güç; karşılıklı bağımlılığa dayalı bir uluslararası sistemde diğer aktörlerden bağımsız karar alabilme ve onların kararlarından en az etkilenme kapasitesidir.

Akademik ve teorik olarak Yumuşak Güç kavramı, ilk kez Joseph Nye’nin 1990 yılında yayınladığı *Bound to Lead* adlı çalışmasında kullanılmıştır. Ancak çok daha öncesinde pek çok ülke tarafından günümüzde kullanıldığı anlamda olmasa da çeşitli şekillerde kullanıldığını söylememiz mümkündür.

---

²⁴ Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç*, 2005, s 11.

²⁵E.H Carr, *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, New York: 2001, s. 3.

²⁶Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, İstanbul, Küre Yayınları, 2011, s.15.

Konu üzerinde çalışan kimi araştırmacılar tarafından kamu diplomasisinin temel yöntemi ve en önemli aracı olarak anılan, kimileri tarafından ise ‘kamu diplomasi’sinin kendisi olarak kabuledilen yumuşak güç kavramı küreselleşme ile birlikte en çok gündemegelen konulardan biri olmuştur. Nye’in konuyu kavramsallaştırmaya çalıştığı ‘*yumuşak güç*’ isimli eserinde yumuşak güç nedir sorusuna; yumuşak güç, istediğini, zor kullanmak veya para vermek yerine kendine çekme yoluyla elde etme becerisidir.²⁷ şeklinde bir tanımlama yapmaktadır. Yine Nye, yumuşak gücün ‘başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneği’ne dayandığını ifade etmektedir.²⁸

Ancak Nye, bu tezini savunurken ihtiyatlı durmakta ve yumuşak gücün sorunların çözümünde tek başına yeterli olamayacağını belirtmektedir. Barışı sağlamak, savaşı kazanmaktan daha zordur ve barışı sağlamak için yumuşak gücün řart²⁹ olduğunu savunan Nye, ‘akılcı güç, ne sert ne de yumuşak güçtür; her ikisidir.’³⁰ Diyerek sert güçle yumuşak gücü ilişkilendirmektedir.

Nye, bu kavramı geliştirdikten sonra kavram, uluslararası ilişkiler alanında çok fazla tartışılmış, anlaşılamamış ve birçok düşünür yumuşak gücü farklı şekillerde tanımlamıştır. Konuyla ilgili araştırma yapan pek çok düşünüre göre, kavram farklı sebeplerden dolayı tam olarak anlaşılamamıştır. Sebepler arasında kavramın teorileştirilememiş olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği ve analitik bulanıklık³¹ gösterilmektedir. Yine fikir birliğine varılmayan en önemli noktalardan bir tanesi de kaynaklardır. Zira yumuşak güç kullanımında bazı durumlarda sert güç kaynaklarının kullanılabil-diği, sert güç kaynaklarının ise bazı durumlar yumuşak güç kaynağı olabilmektedir. Yumuşak güç kavramındaki sorun, sert kaynakların (ekonomik, askeri) bazı durumlarda yumuşak güce örnek teşkil edebileceği; yumuşak kaynakların da (politika, siyasi değerler, kültür-tarih) sert güce örnek teşkil edebileceği durumların olabileceğidir.³² Giulio Gallarotti, basit olarak yumuşak güç söz konusu ise kaynakların

²⁷ Joseph S.Nye , *Yumuşak Güç*, 2005, s. 11.

²⁸ Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success In The World Politics*, New York: Public Affairs, 2004, s.5

²⁹ Nye, s. 8.

³⁰ A.g.e., s. 8.

³¹ Alexander L. Vuving (2009), How Soft Power Works, <http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>, (Erişim: 21.09.2013).

³² Tuba Çavuş, *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kavramı*, file:///C:/Users/ctuz/Downloads/5000039271-5000055032-1-PB%20(2).pdf (Erişim: 10.01.2016).

da yumuşak, sert gc ise kaynakların da sert olduğunu savunur. Giulio şu örnekle tezini somutlaştırmaktadır: “Gücü bir pozitif imaj, mtfevik sayısını arttırarak ülkenin savunma gücünü yükseltirken, herhangi bir işgale karşı gcl bir savunma ve askeri gücü de ülkenin imajını arttırır.³³ Realist düşünürlerden olan Waltz, büyük askeri bir donanımın ve askeri başarıların, ülkenin imajını yükseltme garantisi olduğunun altını çizmiştir. Gilpin, soğuk savaş sonrası dönemde Amerika’nın ekonomik gücünü geliştirmekle beraber sert gücüne de önem verdiğinin, sert gücün durumunun iyi olması sayesinde bir ülkenin model ülke olarak alınabileceğinin altını çizmiştir.

Nye’in, yumuşak gücü teorisini tam olarak ortaya koymadığını, teorileştirmek için yumuşak ve sert kaynaklar olarak ayrıldığı durumlarda da anlam karmaşaları ortaya çıktığını savunan araştırmacılar, yumuşak gücün günümüzdeki değeri, gerçekliği ve elde edilmesinin önemi konusunda hem fikirdirler. Dolayısıyla yumuşak gücün uygulanmasında esas olan unsurların devreye sokulması günümüz dünya diplomasisinde son derece önemli bir hale gelmiştir. Devletler sert gücü enstrümanlarını devre dışı bırakmadan, yumuşak gücü enstrümanlarıyla politikalarını karşı tarafa kabul ettirme gayretine girmişleridir.

Küreselleşme sürecinde, iyi organize olmuş ülkeler, kendi enstrümanlarını diğer ülkelere yansıtma konusunda önemli araçlar ve potansiyele sahip olmuştur. ekim gücü yani ‘*Yumuşak gücü*’, bu noktada önemli bir rol üstlenmektedir. Devletler artık uluslararası alanda ‘istediklerini elde etmek’ için “*yumuşak gücü*”lerini de kullanmaktadır.

Meşruluk, yumuşak güce sahip olabilmenin en önemli temel taşlarından biridir. Zira bir ülkenin yapacağı herhangi bir faaliyetinde az dirençle karşılaşması, gücünü ve amaçlarını başkalarının gözünde meşrulaştırabilmesiyle doğru orantılıdır. Sürekli baskı ve sert gücü kullanımıyla hiçbir gücün bu derece tahakküm edemeyeceği çağımızda, tarih ve kültür açısından herhangi bir değeri bulunmamasına rağmen, ABD’nin yumuşak gücü unsurlarıyla bu denli dünyaya yayılmış olmasının arkasında yatan argüman ve inancı iyi bir tahlil gerektirmektedir. Her iddianın ancak somut ve kanıtlanabilir delillerle ortaya konulabileğinde bir geçerlilik kazandığı ağımızda, ABD’nin hiçbir somut delil ortaya

³³Gallarotti Giulio, “*Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used*”, Journal of Political Power, Vol:4, Issue 1, 2011,s.25-47.

koymadan, “demokrasi ve özgürlük” argümanlarıyla önce Afganistan akabinde de Irak’ı işgal için dünyayı ikna etme başarısı bu bağlamda son derece önemlidir. Yine savaş sonrasında iddia ettiği hiç hiçbir delili ortaya koymamasına rağmen uluslararası düzeyde ciddi bir tepki almadan süreci idare etmesindeki başarıyı sağlanmasında kullanılan yumuşak güç argümanlarını da bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin icra edilmesinde üzerinde durulması gereken iki temel husus söz konusudur. Birincisi kamu diplomasisi faaliyetlerinin “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim olmak üzere iki çerçevede yapılıyor olmasıdır. İkincisi, kamu diplomasisi faaliyetlerinin “devlet içi aktörler” ve “devlet dışı aktörler”le yapılan çalışmalarıdır. Devlet-Halk kapsamındaki faaliyetler, devletin izlediği politikaları, yaptığı faaliyet ve açılımları resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuoyuna anlatmasıdır. Halktan-halka doğrudan iletişim faaliyetlerinde ise, sivil toplum kuruluşları (STK), araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçların kullanılması esastır.³⁴

Son yıllarda sayıları giderek artan devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemdeki rolünün, bilgi çağına adeta damgasını vurduğunu söylememiz mümkündür. Bu anlamda sivil toplum kuruluşları (STK), ulusal sınırların ötesinde her türlü iletişim vasıtalarından yararlanarak devletlere ve önde gelen iş adamlarına doğrudan baskı yapabilmekte ve politikalarını değiştirmelerini isteyebilmektedir. Öte yandan STK’lar, devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda halkın görüşlerini de dolaylı yoldan etkileyerek değiştirebilmektedir.

Yumuşak güç üzerinde sürdürülen tüm bu tartışmalardan hareketle “yumuşak güç” kavramının teorileşme sürecini henüz tamamlayamadığını söylememiz mümkündür. Kavramla ilgili dile getirilen akademik arıtma eksikliği ve analitik bulanıklık konularında çalışmalar yapıldıkça, kavram yeni boyutlar kazanacaktır. Tüm bunların yanı sıra yumuşak güç kaynaklarının büyük bir kısmının devletlerin kontrolü dışında olması, yumuşak güç kaynaklarının dolaylı yoldan işlenmesi ve bazen istenilen

---

³⁴ İbrahim Kalın, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, s. 56.

sonuçların elde edilmesinin uzun yıllar alabilmesi gibi güçlükler konuyla ilgili tartışmaların daha uzun süre devam edeceğine işaret etmektedir.

Burada üzerinde esasen durulması gereken husus, yumuşak güçten ne anlaşıldığı ve ne amaçla uygulandığıdır. Eğer yumuşak güçten anlaşılan propaganda yapmak suretiyle algıları yönetmek ise bu bir menfi durumu ifade etmektedir. ABD'nin Afganistan ve Irak başta olmak üzere pek çok ülkede uyguladığı strateji bu şekilde olmuştur. ABD, bu iki ülkede yürüttüğü askeri operasyonlarda kullandığı yumuşak güç araçlarıyla dünyanın tepki göstermesini engellemeyi başarmıştır. Fakat söz konusu askeri operasyonlar sonucunda milyonlarca suçsuz sivil insan hayatını kaybetmiştir. Dolayısıyla bu durumda yumuşak gücü müspet bir enstrüman olarak yorumlamamız zorlaşmaktadır. Esas olarak yumuşak güçten kastedilen algıları yönetmek yerine insanların hakikati görmelerini sağlamak olmalıdır. Bir diğer ifade ile “algıları yönetmek” yerine “idrak oluşturmak” olmalıdır amaç. Ancak bu durumda devletlerarası ilişkilerde yumuşak gücü müspet bir araç olarak tabir etmemiz mümkün olabilecektir.

1.3. YUMUŞAK GÜÇ UNSURLARI

Bir ülkenin yumuşak güç uygulama isteği öncelikli olarak o ülkenin propagandalarını dayandırabileceğinin argümanının olup olmamasına bağlıdır. Zira ancak uygun argüman/lar üzerinden geliştirebilecek bir diplomasi anlayışıyla diğer muhataplara yaklaşılabilir. Diğer ülkelerle münasebetlerinde yumuşak güç enstrümanlarını kullanan ülkeler incelemeye tabi tutulduğunda kendilerine has argümanlar üzerinden faaliyet sürdürdükleri tespit edilecektir.

Özellikle 1. Dünya Savaşı sonrasında bu yana dünyaya en çok ağırlığını hissettiren ülke olan Amerika'nın en büyük argümanı 'özgürlük' olmuştur. Amerika'nın özgürlük fikrini yüceltmek için bilinçli bir şekilde kurulduğunu savunan Kissinger, bu tezine destek için, John F. Kenedy'nin 1961'de söylediği Amerika'nın özgürlüğün

başarısı için “her bedeli ödeyecek, her yükü çekecek kadar”³⁵ kuvvetli olduğu şeklindeki sözünü hatırlatmaktadır.

Sovyetlerin çöküşüyle birlikte 20. Yüzyılın tartışmasız lideri olan ABD’nin bu denli dünyaya hâkim olmasını sağlayan politik anlayışın sert güç kullanımı olmadığı görülmektedir. Özellikle misyonerlik faaliyetleri, medya, sinema, kültürel faaliyetler, eğitim programları gibi pek çok yumuşak güç unsurunun kullanıldığına müşahade etmekteyiz. Ancak esas unsur tüm bunlardan ziyade gerek Amerika halkı gerekse yönetime gelen isimlerde mevcut olan ortak inanıştır. Kissinger bu inancı şöyle açıklamaktadır; “Birleşik devletler, dünyadaki en iyi yönetim sistemine sahiptir ve insanlığın geri kalan bölümü, ancak geleneksel diplomasiyi terk edip, onun uluslararası hukuk ve demokrasiye olan saygısını kabul ederse, barış ve refaha kavuşabilir.”³⁶

Yumuşak güç unsurlarıyla ilgili pek çok etkenden söz edilebilir. Ancak tüm yumuşak güç enstrümanlarını kapsayan temel üç husustan söz etmemiz mümkündür. Nye, “Bir ülkenin yumuşak gücü her şeyden önce şu üç kaynağa dayanır: kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına”³⁷ diyerek konuyla ilgili görüşlerini ortaya koymuştur. Nye’in bu değerlendirmesinde hareketle ‘yumuşak güç’ unsurları hususunda önemli olanın, ‘yumuşak güç’ün ekseriyette değerlerimizden neşet ettiği vurgusudur. Bu değerler bir ülkenin ve milletin tarihi ve kültürel müktesebatıyla, ülke içinde ve dışında icra ettiği politikalarla ve milletlerarası sahada kendisini tanıtmaya tarzıyla tezahür eder.³⁸ ‘Yumuşak güç’ün sadece ikna etmekten veya insanları sözlerle değiştirme maharetinden ibaret olmadığını vurgulayan Demir, aynı zamanda kendine çekme maharetidir ve “cezbetmek” “razı etmek” demek olduğunu belirtmektedir. Yumuşak güç’ün davranışsal ve kaynaklar yönüne de işaret eden Demir, “Davranışsal açıdan ‘yumuşak güç’, cezbedici güçtür. Kaynaklar açısından ise ‘yumuşak güç’ böylesine bir cazibeyi teşkil eden değerlerdir.”³⁹ demektedir. Bu çerçeveden hareketle, ‘yumuşak güç’ün uygulanmasında her ne kadar farklı enstrümanlar söz konusu olsa da zikredilen

³⁵Henry Kissinger, Diplomasi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s.11.

³⁶A.g.e. s.10.

³⁷Nye, s. 20.

³⁸Demir, s. 59-60.

³⁹Demir, s. 59.

değerlerin esas unsurlar olarak karşımıza çıktığından söz etmemiz mümkündür. Dolayısıyla, bir ülkenin ‘yumuşak güç’ü, şu üç ana kaynağa dayanmaktadır:

1. Kültürüne (Başkalarına cazip geldiği yerlerde)
2. Siyasi değerlerine (yurt için ve yurt dışında onlara göre yaşadığında)
3. Dış politikalarına (meşru ve ahlaki olarak otoriter görüldüğünde)

Ancak şu da husus göz ardı edilmemelidir ki; yumuşak güç unsurlarının uygulanması kadar, diğer aktörlerin bu uygulamaları nasıl algıladıkları da edinecek müspet veya menfi verilerde etkili olacaktır.

1.3.1. Kültür

TDK Güncel Türkçe sözlükteki anlamlarına göre kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü demektir. Bu denli kapsamlı bir muhtevaya sahip olan kültür, devletlerarası ilişkilerde yüzyıllarca bir pratik olarak uygulanmıştır. Bu bağlamda kaşifler, gezginler, öğretmenler ve sanatçılar kültür elçisi ve diplomat olarak kabul edilebilir.⁴⁰

Kültür, pek çok özelliğiyle toplumlar arası etkileşimin sağlıklı ilerlemesine imkân sağlamıştır. Kültür, sahip olduğu özellikleriyle aynı zamanda toplumlararası değişim ve dönüşümlerde de etken bir rol oynamıştır. Düzenli ticaret yollarının kurulması, tüccarlar ve hükümet temsilcileri arasında bilim ve kültür alışverişi toplumlararası değişim ve dönüşümü sağladı.⁴¹ Yine kültür, sahip olduğu özellikleriyle devletlerarası ilişkilerde şu alanlarda önemli imkânlar sağlamaktadır:

- Kültürlerin birbirlerini daha yakından tanınması,
- Küreselleşme sürecinin sınırlarının ortadan kaldırılması,
- İletişimi ve etkileşimi artırma,

⁴⁰ Abdulsamet Günek, *Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Söylemi: 2007-2010 Yılları Arasında Ortadoğu Basını*, Yüksek Lisans Tezi, s. 30.

⁴¹ Institute for Culturel Diplomacy, What is Culturel Diplomacy, http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2014).

Dolayısıyla kültürel enstrümanlar bir ulusun yaşayan kültürel imajını yansıttığından, kamu diplomasisi için son derece önemli ve değerli kaynaklardır. Eski ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın, "ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet düşünemiyorum." şeklindeki sözleri kültürel kapsamda kamu diplomasisi uygulamasının önemini ortaya koymaktadır.⁴²

Ülkeler diğer devletlerle kurduğu ilişkilerde, kültür merkezleri, dil kursları, burs programları, spor etkinlikleri, uluslararası organizasyonlari gibi kültürel enstrümanlar üzerinden etkin olmaya çalışmaktadır. Alman Goethe Institute, Fransız Kültür Merkezi, İngiliz British Council, İspanya Cervantes Institute gibi faaliyetler bu bağlamda zikredilebilecek bazı örneklerdir.

Burada önemli olan husus ülkelerin kendi tarihi boyunca inşa ettikleri kültürel değerlerini diğer ülkelerle olan münasebetlerde ne derecede etkili kullanıp kullanmadığıdır. Yine bu bağlamda küreselleşen dünyayla birlikte geleneksel kültürün yanında popüler kültür olgusunun da giderek etkin olduğunu söylememiz mümkündür. 'Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç' eserinde kültürün birçok tezahür şekli olduğuna vurgu yapan Demir, yaygın olarak, seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi üst kültür ve eğlenceye dayalı popüler kültür olarak ikiye ayrılır.⁴³ diyerek kültürün iki farklı tezahüründen bahsetmektedir. Nye'a göre, çoğu gözlemci, Amerikan üst kültürünün ABD için, önemli ölçüde yumuşak güç ürettiğini onaylamaktadır.⁴⁴ Ancak ABD'nin üst kültürün yanında popüler kültürü de dünyada en çok kullanan ülke olduğunu söylememiz mümkündür. Özellikle, NBA, Hollywood, Baseball gibi popüler kültür enstrümanlarıyla dünya genelinde milyonlara ulaşmakta ve etkilemektedir.

Esasında kültürün devletler arasındaki etkileşimde ne kadar önemli olduğunu Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki rekabette görmemiz mümkündür. Bu rekabet arasındaki etkileşim o kadar etkili olmuş ki, dünyayı etkileyen sonuçların yaşanmasına neden olmuştur. Yumuşak güç'te bu konuyu irdeleyen Nye, şu örneği vermektedir: "Örneğin, Aleksandr Yakovlev, 1958 yılında, Kolonbiya Üniversitesinde, siyaset

---

⁴² Nye, s. 51-52.

⁴³ Demir, s. 60.

⁴⁴ Nye, s. 50.

bilimci David Truam'la yaptığı çalışmalardan oldukça etkilenmiştir. Bunun sonucunda, Yakovlev önemli bir kuruluşun başkanı, bir Politbüro üyesi ve Sovyet lider Mikail Gorbaçov'u liberalizm konusunda etkileyen kişi olmuştur.” demektedir.⁴⁵ Richmond ise, “Değişim programları, Sovyetler Birliği için Truva Atı'ydı. Sovyet sisteminin çöküşünde çok büyük rol oynadı... Yıllarca giderek daha fazla insanla buluşmaya devam etti.”⁴⁶ diyerek kültürel enstrümanlar üzerinde yapılan rekabetlerin sadece ülkeler arasında değil, aynı zamanda tüm dünyada etki bırakan sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kültürel ilişkilerden doğan cazibe/çekicilik ve ‘yumuşak güç’ün ülkelerin politik hedeflerine önemli katkılar sunduğunu söylememiz mümkündür.

1.3.2 Siyasi Değerler

Devletler sahip oldukları kültürel değerleri kadar, uyguladıkları politikalarla da diğer toplumları etkileyebilir. Burada belirleyici iki unsurdan söz etmemiz mümkündür. Birincisi ilgili ülkenin uyguladığı politikaların merkezine neyi aldığıdır. İkincisi ise, söylem ile eylem arasındaki uyumdur. Yani savunulan değerlerin sadece ifade edilmesi yetmez, aynı zamanda uygulamaya da yansması gerekmektedir. Devletlerin zikredilen bu iki unsura göre uyguladıkları icraatlar, toplumları çekebileceği gibi, uzaklaştırabilir de. Hükümetler, icraatlarıyla insanları kendilerine celbedebilir veya kendilerinden uzaklaştırabilirler.⁴⁷

Bir ülkenin uyguladığı siyasi değerlerin merkezine insanı koyması, demokrasi mekanizmalarının işlemesi, hukuk sistemini oturtmuş olması, insani yardımlarla ön plana çıkması o ülkenin imajına olumlu bir katkı sunacağı gibi itibarını ve yumuşak gücünü de artıracaktır. Ancak insan hakları sicili bozuk, hukuk mekanizmalarının zayıf olduğu, otoriter ve totaliter bir anlayış hâkim ise, itibarları ve dolayısıyla ‘yumuşak güç’leri zayıf olacaktır.

---

⁴⁵ Nye, s. 51.

⁴⁶ Richmond Yale, *Cultural Exchange and the Cold War*, Pennsylvania State University Press, 2003, s. 22.

⁴⁷ Joseph S. Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, İstanbul: Elips Kitap, 2005, s. 23.

Bu bağlamda özellikle son iki asra yakın zamandır demokrasi ve özgürlük kavramları üzerinden siyaset uygulayan Batılı ülkelerin, 11 Eylül'den sonra Afganistan ve Irak müdahaleleri ve akabinde gelen Arap Baharı bu ülkelerin büyük oranda cazibelerini kaybetmesine neden olmuştur. Zira, pek çok ülkede yaşanan demokratik dışı müdahalelere rağmen Batılı ülkelerinin sessiz kalması ve hatta destekler bir tavır sergilemesi dünya halklarında kendi değerlerine uygun hareket etmedikleri düşüncesini doğurmuştur. Irak müdahalesinde Ebu Gureyb hapisanesinde yaşanan ve yine Guantanamo'da yaşanan insan hak ihlalleri ABD'nin çekiciliğine ciddi zarar vermiştir. Nitekim, Uluslararası Af Örgütü, Guantanamo'da yaşanan hak ihlalleri için, “insan hakları açısından bir skandal” ifadesini kullanmıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü ise, ABD'yi kendi politikalarını baltalayan ve “başkalarının rızasını almak için ısrar ederken kendini zayıf bir pozisyona” düşüren ikiyüzlülükle suçlamıştır.⁴⁸

Yine bu bağlamda, Financial Times 9 Haziran 2003 tarihli haberinde, “Amerikan demokrasisinin birçok özelliği değiştirilmiştir. 11 Eylül'den beri, çoğu ülke özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeyi ayarlama yolunu seçmiştir; fakat Amerika'da, bu ayarlama, sadece temel değerlerin tehlikeye atılabileceği noktanın ötesine geçmiştir.”⁴⁹ diyerek kaygılarını dile getirmiştir. ABD özelindeki bu örnekler ve son beş yıldır Arap coğrafyasında yaşanan insanlık dışı uygulamalar karşısında Batılı ülkelerinin kayıtsız kalışı, Batı değerlerine yönelik ciddi sorgulamaları da beraberinde getirmiştir. İbrahim Kalın, bir gazeteye verdiği röportajda 'Araplar, seçimlerle demokrasiye hazır olduklarını ilan etti. Asıl, Batı demokrasiye hazır mı, olmadıklarını Mısır'da gördük'⁵⁰ sorgulamasını yapmıştır. Bu soru pek çok Arap entelektüel tarafından sorulmaktadır.

Dolayısıyla insan hakları, hukukun işleyişi, doğa ve hayvanları korumaya ilişkin pek çok iç meselenin ülkeyi imaj olarak etkilediğini ve hükümet politikalarının bir ülkenin yumuşak gücünün bir anda değişik algılanmasına sebep olabileceğini söyleyebiliriz. Bu durum tabii olarak ülkenin dışardaki itibarının olumlu veya olumsuz olmasına da doğrudan etki etmektedir.

---

⁴⁸ Nye, s. 64.

⁴⁹ “America The Scary Bends Democracy”, *Financial Times*, 09.06.2003, s. 14.

⁵⁰ İbrahim Kalın, “Batı demokrasiyi hazmetmedi”, 2013, <http://www.duzceyerelhaber.com/roportaj-haberleri/18185-ibrahim-Kalin-Bati-demokrasiyi-hazmetmedi#.W6f8RWgzblV> (Erişim: 29.05.214)

1.3.3. İç ve Dış Politik Gelişmeler

Ülkelerin iç ve dış politika uygulamaları da diğer bir potansiyel yumuşak güç uygulamasıdır. Bir ülkenin gerek içerde gerekse dış politikada benimsediği politikalar o ülkenin ‘yumuşak güç’ü bakımından önemlidir. Özellikle iletişim teknoloji araçlarının son derece geliştiği bu yüzyılda, dünyanın her yerindeki insanlar, tüm dünyada olup biteni kolaylıkla takip etme imkânına sahip hale gelmiştir. Dolayısıyla ülkelerin hem dâhilîde hem de haricîde icra ettiği politikalar, o ülkeye karşı olumlu veya olumsuz bir algının oluşmasına büyük tesir etmektedir.

Devletlerarası münasebetlerin çıkar üzerine kurulduğu bu yüzyılda, özellikle dış politikada kullanılan enstrümanlar ciddi bir öneme haiz hale gelmektedir. Bu bağlamda devletlerin birbirleriyle münasebetlerinde kültür ve değerlerin ekseriyetle örtüşmesi ve kamu yararına yönelik icra edilen politikalar daha kolay mesafe katedilemsini sağlamaktadır. Dar bir görüş anlayışını benimseyen, diğer ülkelerle münasebetlerinde çifte standart uygulayan kibirli ve kayıtsız ülkeler ‘yumuşak güç’ imkânlarına zarar verirler. George W. Bush 2000 yılı seçim kampanyasında “şu anda, güç açısından bizim ülkemiz tektir. İşte bu yüzden, alçakgönüllü olmalı ve gücümüzü, özgürlüğünü geliştirmeye yöneltmeliyiz... Eğer kibirli bir ülke olursak, bize de aynı şekilde bakacaklardır; fakat alçak gönüllü bir ülke olursak, bize saygı duyacaklardır.”⁵¹ Ancak Bush’un seçim öncesindeki bu açıklamasına rağmen başkanlık döneminde bu değerler ölçüsünde hareket ettiği söylenemez.

Nitekim, Afganistan ve Irak müdahalesinden sonra yapılan anketlerde ABD’nin cazibesinde ciddi bir kaybın yaşanmasını bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Nye’a göre; dar ve uzağı göremeyen bir perspektifi olan politikaldansa, ulusal çıkarların, geniş çaplı ve ileri görüşlü tanımlamalara dayalı politikaları, başkalarının gözünde çekicî hâle getirmek daha kolaydır.⁵²

Ayrıca, dış politikada kullandığınız değerlerin diğer ülkeler nezdinde kabul edilebilirliği, atacağınız adımların meşruiyetini ve çekiciliğini de artıracaktır. Norveçli yazar Geir Lundestad, Amerika’nın Avrupa’daki başarısı için, “Değerler bakımından,

⁵¹ “2nd Presidential Debate Between Gov. Bush and vice President Gore”, *New York Times*, 12 Ekim 2000, s.A20.

⁵² Nye, s. 65.

federalizm, demokrasi ve açık pazarlar, en önemli Amerikan değerlerini temsil etmiştir. Amerika'nın ihraç ettiği işte budur.”⁵³ diyerek, ortak değerlerin cazibe oluşturabileceğininivurgu yapmıştır.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus, ülkelerin icra ettiği politikalarda tek yanlı olup olmamasıdır. Nye, 11 Eylül 2001'den bir ay önce yapılan bir araştırmada, daha o zamanlar Batı Avrupalıların, Bush yönetiminin dış politikadaki yaklaşımını tek yanlı olarak nitelendirdiklerini ve politikaların bu şekilde devam etmesi hâlinde gelecek on yılda, ABD'nin tek yanlılık tehdidini, Kuzey Kore'nin ve İran'ın geliştirdiği kitle imha silahlarının oluşturduğu tehdide eş değer tuttuklarını belirtmiştir.⁵⁴ Dış politikada atılan adımların ilişki kurulan ülkenin politik anlayışı, değer yargılarının örtüşmesi ile tek yanlı politika anlayışına sahip olup olunmaması ilişkileri etkileyen önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz devletlerarası ilişkilerde devletlerin çekiciliğini ve yumuşak güç kaynaklarını artırma adına uyguladığı en önemli yöntemlerde biri de küresel ölçekli meselelere gösterdiği hassasiyettir. Uzmanlar tarafından “kamu yararı” olarak ifade edilen bu durum, kullanımı rekabete ve dışlanmaya dayanmayan şeyler olarak belirtilmektedir. Uluslararası düzen, büyük ölçüde, kamu yararadır. (diğerlerinin kullanım hakkını kısıtlamadan herkesin tüketebildiği şey).⁵⁵ Bu yöntemekseriyet itibariyle çıkar amaçlı olsa da, küresel bağlamda pek çok ülkeyi ilgilendirdiğinden etki alanı fazla olmaktadır. Bu kapsamda şu örnekleri vermemiz mümkündür:

- Kalkınma yardımları,
- HIV/AIDS gibi tüm dünyayı ilgilendiren meseleler,
- İnsan hakları, inanç özgürlüğü ve demokrasi gibi ortak değerleri desteklemek,

Bir ülkenin yurt içindeki, uluslararası kuruluşlardaki ve dış politikadaki tavrı, savunduğu değerlerin geçerliliğini ve çekiciliğini belirlemektedir. Değişen şartlarla birlikte kaynaklar değişiklik gösterse de günümüz dünyasında kısa vadeli yoğun

⁵³ Geir Lundestad, *Empire by Integration: The United States and European Integration (1945-1997)*, New York: Oxford University Press, 1998, s. 155.

⁵⁴ Bekir Aydoğan, “*Rapor: Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi*”, http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf (Erişim: 17.07.2015).

⁵⁵ Kaul Inge, Isabelle Grunberg ve Marc A. Stern eds., *Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century*, New York: Oxford University Press, 1999, s. 37.

faaliyetlerden ziyade, sürekli ve çok yönlü kamu diplomasisi enstrümanlarının uygulanması daha verimli sonuçlar doğurduğu tecrübelerle sabittir.

1.4. YUMUŞAK GÜÇ İLE SERT GÜÇ ARASINDAKİ FARKLAR

Soğuk savaş süreci boyunca askeri güç enstrümanları en etkin güç olarak kullanılırken, soğuk savaş sonrası süreçte gelişen teknoloji gereçleriyle birlikte yaşadığımız bilgi çağında bu etkinlik daha çok “ikna etme” ve “kamuoyunu yönlendirme” yeteneği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum “yumuşak güç” kavramının siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatürüne girmesine neden oldu. Alanla ilgilenen pek çok siyaset bilimci iki güç arasında ayırım yaparlar: “Sert güç” ve “yumuşak güç.” Birincisi devletlerarası ilişkilerde askeri ve ekonomik güç unsurlarının devreye sokulmasıyla zorlayıcı bir durumu ifade ederken, ikincisi üzerinde etki kurma ve ikna etme esasına dayalıdır. Bir diğer ifadeyle, sert güç zorlayıcı taktikleri kasteder: tehdit veya silahlı kuvvet kullanımı, ekonomik baskı veya yaptırımlar, suikast ve hile veya tehdidin diğer çeşitleri. Yumuşak güç ise, bir ülkenin devletlerarası ilişkilerinde istediği neticelere ulaşması adına, onun değerlerine hayranlık duyan, onu örnek alan, sunduğu fırsatları özenmek suretiyle onun izlenmesini sağlayan “çekici” güçtür. Sert güçte güç enstrümanı olarak “zorlama” ve “para” ön plana çıkarken, yumuşak güçte ise, “cazibe” ve “çekicilik” ön plandadır.

John Mearsheimer gibi Realistler ve neo-realistler benzer güç kullanımlarının uluslararası sistemde denge sağlamak amaçlı yapıldığını savunurlar. Yumuşak güç’ün teorisyeni olarak bilinen Joseph Nye, yumuşak güç’ün araçları kültürel değerler, ideoloji üzerinde diyaloglar, iyi örnek yoluyla nüfuz teşebbüsü ve çoğunlukla kabul edilmiş insani değerlere destek aramak gibi tartışmaları savunur. Nye’in Güç Tipolojisinde durum şu şekilde formüle edilmektedir:

Tablo 3

Joseph S. Nye'in Güç Tipolojisi

		Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
SERT GÜÇ	Askeri Güç	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorlama ▪ Caydırma ▪ Koruma	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tehdit ▪ Kuvvet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorlayıcı diplomasi ▪ Savaş ▪ İttifak
	Ekonomik Güç	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teşvik ▪ Zorlama	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Para verme ▪ Yatırım	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yardım ▪ Rüşvet
	YUMUŞAK GÜÇ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hayranlık uyandırma ▪ Gündem yaratma	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Değerler ▪ Kültür ▪ Politikalar ▪ Kurumlar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kamu Diplomasisi ▪ İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç*, 2005, s. 37.

Yumuşak gücün bölgesel ve küresel güçler için ana araçları ve bileşenlerini ele alan Nye göre, bütün ülkeler için sert güç askeri ve ekonomik kaynaklardan teşekkül etmektedir. Yumuşak ise, kaynağını büyük oranda ülkenin kültürü, değerleri ve politikalarının meşruiyetinden alır. Askeri güç tahrik ve tehditleri içermektedir. Yumuşak güç ise, başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneğine bağlıdır.⁵⁶ Dolayısıyla buradan hareketle, bir ülkenin 'yumuşak güç'ünden söz etmemiz o ülkenin politikalarının diğer ülkeler tarafından meşru görülüp görülmemesine bağlıdır neticesini çıkarmamız mümkündür.

Esasında her iki güç uygulama ve kaynak bakımından farklı enstrümanlardan yararlanıyor olsa da birbirleriyle ilişkilidirler. Zira bir ülkenin başka bir ülkeyi etkilemesi her iki gücün varlığıyla mümkündür. Ülkelerarası ilişkilerde her iki gücün kaynaklarının gerekli olduğunu düşünen Nye, söz konusu iki gücün davranış spektrumunu altta yer alan tablodaki şekilde formülize ederek açıklamaktadır.

⁵⁶ The Pros And Cons of Citizen Diplomacy, New York Times, 04.10.2010, http://www.nytimes.com/2010/10/05/opinion/05iht-ednye.html?_r=0 Erişim: 03.06.2015

Tablo 4

Sert Güç-Yumuşak Güç Davranış Spektrumu

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Spektrumu	Zorlama İkna etme ← (Emir) →	Gündem yaratma Cazibe (Yanına çekme)
En Uygun Kaynaklar	Baskı Ödemeler Yaptırımlar Rüşvet	Kurumlar Kültür Değerler Politikalar

Kaynak: Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç*, 2005, s. 17

1.5. TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜCÜ

Türkiye’nin kamu diplomasisine gereken ihtimamı göstermesi yakın bir döneme tekabül etmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını fark etmesi de buna bağlı olarak gecikmiştir. Türkiye’nin yumuşak güç söylemi Türkiye’nin ‘bölgesel güç’ ve ‘model ülke’ söylemlerinin ortaya çıktığı 1990’lı yıllarda ortaya çıkmış ve 2000 sonrasında ise daha güçlü bir şekilde dile getirilmiştir.⁵⁷

Kurucu iradenin her ne kadar “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” esasıyla Türk dış politikasının yönünü belirlemiş olsa da, eylemde gereken adımlar atılamamıştır. Bunun nedeni olarak pek çok husustan söz etmemiz gerekmektedir. Ancak esas olarak Atatürk sonrası dönemdeki “vizyon eksikliği”, “kapalı dış politika” anlayışı ve “bekle gör” stratejisinden söz etmemiz mümkündür. ‘Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç’ eserinin yazarı, Demir ilgili eserde bu durumun nedeni olarak, “Cumhuriyetin kuruluşunu müteakip ülkede hâkim olan Tek Parti ideolojisi ve bu politikaların atanmış iktidar mensubu sivil ve asker yakın zamana kadar Türkiye’nin idaresine büyük nispette hâkimdiler.”⁵⁸ ifadesiyle dile getirmektedir.

⁵⁷ Sedat Laçiner, *Özal Dönemi Türk Dış Politikası*, (Ed. Göktepe Cihat, Kapu Hüsnü, Dikkaya Mehmet, Çaylak Adem) Osmanlı’dan ikibinli yıllara Türkiye’nin Politik Tarihi, Savaş Yayın Evi: Ankara, s.720.

⁵⁸ Demir, S. 214

Çok partili hayata geçilen döneme kadar eskiyi kötüleme anlayışı çerçevesinde, dünyada muadiline az rastlanır zengin geçmiş bir miras inkâr edilmiştir. Özellikle Osmanlı'nın bıraktığı tarihi, kültürel ve sosyal bütünlük mirası içerisinde süregelen, farklı kültür, inanç ve etnik yapılardan oluşan mozaik ülkemiz lehine kullanılamamıştır. Oluşturulmak istenen tek tip “ulus” ideali ve tepeden inme otoriter yönetim anlayışı içerisinde sürdürülen dışa kapalı politikalar Türkiye'nin hak ettiği seviyelere ulaşmasına adeta engel görevi görmüştür. Bu durum Türkiye'nin komşu coğrafya ile olan münasebetlerini asgari seviyeye düşmesine neden olmuştur. Batılılaşma ve laikleşme anlayışından hareketle politikaların üretildiği bu süreçte komşu coğrafyalar askeri tehditler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu süreçte Türkiye bütün komşularıyla problemlili bir ülkedydi. Yakın zamana kadar Ortadoğu'da hemen hiçbir ülke için Türkiye ağırlığı olan, dikkate alınması icap eden bir ülke değildi.⁵⁹

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde uygulanan bu tarz politikalar tüm bu politika anlayışları Türkiye'de “dış politika hafızasının” oluşmasına engel teşkil etmiştir. Türkiye'nin değişik dönemlerde dış politika iradesini NATO gibi uluslararası kuruluşlara terk etmiş olması bir devlet ve dış politika hafızasının oluşmasını engellemiştir.⁶⁰

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de devletlerarası ilişkilerinde değişimler söz konusu oldu. Soğuk savaş dönemi boyunca NATO içerisinde yer alan ve ABD yanlısı politika izleyen Türkiye'nin, soğuk savaş sonrası dönemde, diğer bütün devletlerin politikalarında olduğu gibi, Türk dış politikasında, iç ve dış etkenlerden dolayı büyük değişimler yaşanmıştır.⁶¹ Türkiye, küresel düzlemde büyük etki yaratan bu yeni süreçte, devletlerarası arenasında yer edinebilmek adına yeni politik arayışlarına girmiştir. Bölgesel güç iddiası, Çin'den Adriyatik'e kadar Güçlü Türkiye ve Türk dünyasıyla bir birlikteliğe gidilebileceği gibi pek çok söylem ve politika arayışı Soğuk Savaş sonrası döneme tekabül etmektedir.

⁵⁹ M. Akgün, G. Perçinlioğlu, S. Senyücel Gündoğar, *Ortadoğu'da Türkiye Algısı*. TESEV Yayınları, İstanbul. s. 5.

⁶⁰ Zekeriya Kurşun, *Türkiye'den Ortadoğu'ya Yeniden Bakmak*, <http://www.ordaf.org/turkiyeden-ortadoguya-yeniden-bakmak/> (Erişim: 30.05.2016).

⁶¹ Tuba Çavuş, *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı*, file:///C:/Users/YESIMPIRI/Downloads/5000039271-5000055032-1-PB%20(5).pdf (Erişim: 22.05.2015).

Burada esas olan ülkelerin, devletlerarası ilişkilerinde kullanabileceği temel “yumuşak güç” kaynaklarına sahip olup olmadığı ve söz konusu kaynakların farkındalığının olup olmamasıdır. Durumu Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde ise, Türkiye’nin “yumuşak güç”ün temel kaynakları olan tüm unsurlara fazlasıyla sahip olduğunu söylememiz mümkündür. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum, sahip olduğu kültür ve tarih, askeri gücünün ihtişamı ve evrensel değerlerle örtüşen değerleri itibarıyla, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahip bir ülkedir. Dolayısıyla Türkiye açısından kaynakların varlığından söz edebiliriz. Ancak kaynakların dış politikada verimli bir şekilde kullanıldığından söz etmek zordur. Burada somut verilere ulaşmak adına Türkiye’nin “yumuşak güç” kaynaklarını ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

Değerler ve Politika: Bir ülkenin uluslararası ilişkilerinde yumuşak güç unsurlarının kullanabileceği en önemli unsurların başında savunduğu değerler ve icra ettiği politikalarıdır. Ülkelerin diğer devletlerle kuracağı münasebetlerde cihanşümul bir politika anlayışını ortaya koyması kendilerine önemli fırsatlar yaratmaktadır. Nye’a göre, bir ülkenin iç ve dış hükümet politikaları ve değerleri önemli güç kaynaklarıdır.⁶²

Soğuk savaş sürecinden sonra yeni dış politika anlayışı ve arayışına giren Türkiye, 2000’li yıllardan itibaren Ahmet Davutoğlu’nun “stratejik derinlik” olarak tarif ettiği, çatışmacı perspektiften uzak, daha eşitlikçi ve paylaşımcı bir vizyon çerçevesinde ilerlemiştir. Türkiye bu yeni dış politika anlayışında merkezine insanı ve ona ait değerleri koyarak politikalar icra etmiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin Arap coğrafyasında başlayan ve “Arap Baharı” olarak isimlendirilen süreçte benimsediği politika anlayışına bakmak gerekmektedir. Zira Türkiye süreci bir demokratikleşme hareketi olarak değerlendirerek, halkların meşru taleplerinin yerine getirilmesi gerektiğini savundu. Oysa bu politika anlayışı devletlerarası ilişkilerin ‘çıkar’ üzerine inşa anlayışına uymamaktadır.

Bu durumun en somut örneği Suriye’de yaşanmıştır. “Arap Baharı” süreci Suriye’ye intikal ettiğinde Türkiye, ilk başlarda olası bir iç savaşı engellemek adına arabuluculuk faaliyetleriyle ciddi bir kamu diplomasisi icra etti. Ancak Esed rejiminin halkı kütleli olarak öldürmeye devam etmesiyle Türkiye 2009’da yapılan 51

---

⁶² Nye, s. 22.

anlaşmaya rağmen rejimin değil, halkın yanında yer aldı. Türkiye'nin AB eski bakanı ve Baş Müzakerecisi Egemen Bağış durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Dış politika insanla yazılır. İnsan odaklı olması gereken bir süreçtir. Mesela dünyanın bazı süper güçleri Suriye’yi şeytan üçgeni içinde sayarken olası bir savaşı engellemek için biz elçilik ve kamu diplomasisi yaptık. Ne zamanki aynı Suriye yönetimi kendi insanına karşı durmaya başladı, silah kullanmaya başladı karşısında ilk biz durduk. Sadece orada lider kadroyla siyaset yapabileceğinizi düşünüyorsanız uzun vadede kaybedersiniz. Çünkü asıl olan milletler arasında, toplumlar arasındaki iletişimidir...”⁶³

Yine Türkiye'nin takındığı bu politika anlayışı ekonomik ilişkilerinin son derece güçlendiği Suriye konusunda da Türkiye'nin lehinde değildi. Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin ortaya koyduğu bu demokratik anlayış, Arap toplumlarında ciddi bir karşılık buldu. Nitekim Davutoğlu, Türkiye'nin yumuşak gücünün varlığının en güçlü sebebi demokrasidir.⁶⁴ Ancak Davutoğlu bunun tek başına başarı getiremeyeceğini vurgulamakta ve başarının sağlanabilmesi için, “Türkiye ancak ve ancak zengin tarihi birikimini, jeopolitik ve jeoekonomik imkânlarını etkin ve tutarlı bir iç siyasi yenilenme ile birleştirebildiği takdirde gelecek yüzyılda uluslararası konumunu güçlendirme ve kendi etki alanını oluşturma imkanına sahip olabilir.”⁶⁵ şeklinde uyarıcı ve temkinli bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda yine pek çok uzmana göre, Türkiye'nin farkı, “demokrasiye karşı İslam” tezini işleyen oryantalist perspektiflerin karşısında, kutuplaştırıcı tezleri çürüten bir “siyah kuğu” olmasından kaynaklanmaktadır.⁶⁶ Amerikalı Büyükelçi Michael Lemmon'a göre ise, “Türkiye oryantalizmin argümanlarına meydan okumaktadır.”⁶⁷ Türkiye'nin 2000'li yıllardan sonra değer ve pragmatik politika anlayışı ekseninde icra ettiği siyaset, Türk dış politikasında mevcut olan aktivizme imkan sağlamıştır. Türkiye, icra edilen bu politika anlayışı neticesinde Ortadoğu coğrafyasında bir aktör haline gelmiş ve Türkiye'nin söz konusu coğrafyada “rol model” olduğu veya “düzen kuran” aktör statüsüne çıktığı şeklinde argümanlar medyada işlenmiştir. (Bu argümanların sıhhatiyle ilgili üçüncü bölümde detaylıca değinilecektir) Türkiye'nin pragmatik dış

⁶³ Egemen Bağış, Kamu Diplomasisi ve Lobicilik, Kamu Diplomasisi, Ed. Yalçinkaya Ahmet ve Yeşim Özgen, İstanbul, Bahçeşehir Üniv. Yay., 2013, s.69.

⁶⁴ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul, 2008, s. 77-96.

⁶⁵ A.g.e., s. 78.

⁶⁶ Yazarların Sanberk Özlem ile Mülakatı, 23 Kasım 2011, Ankara

⁶⁷ Osman Bahadır Dinçer, Mustafa Kutlay, Türkiye'nin Ortadoğu'daki Güç Kapasitesi Mümkünün Sınırları-Ampirik Bir İnceleme, USAK Rapor Nu:12-03, Nisan 2012, s.27.

politikası ve değişen iç yapısı, daha kapsayıcı ve inşa merkezli bir yapıya zemin hazırlamış ve bölge halkının ilgisine mazhar olmuştur.⁶⁸

Dolayısıyla Ahmet Davutoğlu ile birlikte Türk dış politikasının temel çerçevesini belirleyen stratejik derinlik politikası kamu diplomasına geniş bir alan açtığını söylememiz mümkündür. Kalın'a göre "Ritmik diplomasi olarak da tarif edilen, çeşitli konular ve sorunlar üzerinden uygulama imkanı bulunan bu diplomasi türü, dış politikada ön alanlar açmakta ve müzakere süreçleri için bir tür iletişim mecrası oluşturmaktır."

Tarih ve Kültür: Bir ülkenin tarih ve kültürü o ülkenin devletlerarası sistemdeki yeri ve saygınlığında önemli bir yeri vardır. Tarih ve kültür bakımından zengin bir geçmişe sahip olan ülkelerin diğer ülkelere kıyasla yumuşak güç enstrümanları daha fazla olmaktadır. Nye, bir ülkenin kültürünün, evrensel değerler içerdiği ve politikaları, başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını artırdığını vurgulayarak önemini dile getirmiştir.⁶⁹ Yine bu alanda çalışma yapmış pek çok yazar da bir ülkenin kültürünün ve tarihinin; yumuşak gücünün temel kaynaklarından olduğu görüşündedir.

Türkler, tarih içerisinde farklı coğrafyalarda 16 imparatorluk kurmuş, tarihi Büyük Hun İmparatorluğuna dayanan köklü bir geçmişe sahiptir. Türklerin kurduğu son İmparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu, Ortadoğu'dan Asya'ya, Balkanlardan Afrika'ya ve Avrupa kıtasına kadar geniş bir coğrafyaya hükmetmiştir. Bugünkü Türkiye ise, Asya ve Avrupa kıtaları üzerinde topraklara sahip olan ve jeopolitik bakımından son derece hassas olan bir kesişim noktasında yer almaktadır. Bugün Türkiye, yine Orta Asya ve Kafkasya'da bulunan farklı isimlerdeki devletlerle akraba millet bağına sahipken, Bulgarlar, Finliler, Macarlar, Hazar Türkleri gibi farklı milletlere evirilip etnik kökenini kaybeden milletlerle bir ünsiyete sahiptir.

---

⁶⁸ A.g.e., s.27.

⁶⁹ Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu ve Yumuşak Güç*, Çev: Aydın, Reyhan İ. Elips, 2005, Ankara, s.20.

“Asya ve Avrupa kıtaları üzerinde toprakları bulunan Türkiye; zengin petrol yataklarına sahip Ortadoğu, medeniyetin beşiği olarak tarif edilen Avrupa, Kafkaslar ve Körfez ülkelerine kolay erişimi sağlayan, Asya ve Avrupa’nın kesiştiği noktada ve Doğu Akdeniz’de stratejik konumu ve bölgesel etkisi son derece önemli olan bir ülkedir.”⁷⁰

Meseleyi bu geniş perspektifte değerlendirdiğimizde gerek zengin tarihi ve kültürel geçmiş, gerekse bugün üzerinde inşa edildiği bölgenin coğrafik önemin sunduğu kazanımlar, Türkiye’ye yumuşak güç açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Bir başka ifadeyle, Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu siyasi sınırlar mevcut Türkiye için, doğal kültürel diplomasi sahasıdır. Bu yapı değerlendirildiğinde, Türkiye’nin uyguladığı dış politikada zengin tarihi geçmiş, geniş akrabalık bağları Türkiye Cumhuriyeti’ne çeşitli avantajlar sağlamakta ve özellikle Türk kökenlilerin Asya’dan Avrupa’ya uzanan geniş coğrafyada tarihi ve kültürel eserler, unutulmaz anılar, izler bırakmaları kamu diplomasisi politikalarının yürütülmesini kolaylaştırmaktadır.⁷¹

Türkiye sahip olduğu bu tarihsel ve kültürel derinlikle, icra edeceği yumuşak güç gerek model gerekse boyutu itibariyle diğer ülkelerden farklılık arz etmektedir. “...Türkiye’nin yumuşak gücü askeri ve teknolojik üstünlükten ziyade tevarüs ettiği tarih ve kültür derinliğinden gelmektedir. Ortak inşa edilen Osmanlı tecrübesi ve mirasının merkezini temsil eden Türkiye son derece önemli kaynaklara ve değerlere sahiptir...”⁷²

Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde icra ettiği önemli adımlar olsa da yöntem olarak sürecin kültürel ve tarihsel bağlar üzerine indirgenmesi eleştirel yaklaşımlar da getirmektedir. Bu görüşü savunanlar, kamu diplomasisinin diğer enstrümanlarının yeterince devreye sokulmadığını düşünmektedir. Yumuşak güç enstrümanlarını kültürel ve tarihi bağlar üzerine indirgeyen Türkiye ekonomik refah, demokrasi, eşitlik, insan hakları, teknolojik üstünlük vb. çekicilikleri dış politikada göz

⁷⁰ Harman Rainer, *Türkiye’de neler oluyor? Anadolu’nun uyanışı ve Yeni Elitler*, Çev. Haşim Koç, Asil Muhammet Ali, Gül Senem Kahya, İstanbul Ufuk Yay. 2011, s.202-229.

⁷¹ Yusuf Devran, *Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi olgusuna Bakış Ya Da Tarihi Potansiyeli Yeniden Düşünmek*, Kamu Diplomasisi, Ed. ÖzkanAbdullah ve ÖztürkTuğçe Ersoy, İstanbul, TASAM Yay. 2012, s.128-143

⁷² İbrahim Kalın, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, s.147-151.

ardı etmektedir. Tarihi ve kültürel bağların dış politika için yeterli olduğunu düşünmektedir.⁷³

Ekonomik Durum: Birinci Dünya Savaşı'ndan, diğer alanlarda olduğu gibi ekonomide de ciddi bir zayıflık içerisinde çıkan Türkiye'nin ekonomik durumu 90'lı yıllara kadar, zaman zaman yükselen bir ivme gösterse de genel olarak kötü bir durumda ilerledi. Ancak 2000'li yılların başından itibaren gerçekleştirilen ekonomik hamlelerle dünyanın ilk 20 ekonomisi arasına girdi. Siyasi istikrar sebebiyle 2001'de yaşanan ekonomik krizi fırsata çeviren Türkiye, kapsamlı bir ekonomik dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Ekonomide gerçekleştirilen dönüşüm ekonomiye yansımış ve tablo 5'te yer aldığı gibi önemli bir ivme yakalanmıştır. Hali hazırda Türkiye'nin gelişmiş bir ekonomisi bulunmaktadır.

---

⁷³ Emrah Aydemir, *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*, Kalkedon Yay., İstanbul, 2016, s.327.

Tablo 5
Türkiye Ekonomisi, Başlıca Göstergeler (2001-2015)

	İhracat		İthalat		Dış ticaret dengesi	Dış ticaret hacmi	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2001	31 334 216	12,8	41 399 083	-24,0	-10 064 867	72 733 299	75,7
2002	36 059 089	15,1	51 553 797	24,5	-15 494 708	87 612 886	69,9
2003	47 252 836	31,0	69 339 692	34,5	-22 086 856	116 592 528	68,1
2004	63 167 153	33,7	97 539 766	40,7	-34 372 613	160 706 919	64,8
2005	73 476 408	16,3	116 774 151	19,7	-43 297 743	190 250 559	62,9
2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	-54 041 498	225 110 850	61,3
2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	-62 790 965	277 334 464	63,1
2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	-69 936 378	333 990 770	65,4
2009	102	-	140	-30,2	-38	243	72,5

	142 613	22,6	928 421		785 809	071 034	
2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	-71 661 113	299 427 551	61,4
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	-105 934 807	375 748 545	56,0
2012	152 461 737	13,0	236 545 141	-1,8	-84 083 404	389 006 877	64,5
2013	151 802 637	-0,4	251 661 250	6,4	- 99 858 613	403 463 887	60,3
2014	157 610 158	3,8	242 177 117	-3,8	- 84 566 959	399 787 275	65,1
2015 ^(r)	143 844 066	-8,7	207 235 628	-14,4	- 63 391 562	351 079 694	69,4

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasına en büyük etkenlerden biri olan ihracat ve dış ülkelerde bulunan Türk malları; Türkiye'nin tanınması, bilinmesi ve imajı için önemli bir yer teşkil etmektedir.⁷⁴

Türkiye'nin özellikle Ortadoğu coğrafyasıyla olan dış ticaretinin yükselmesi, Türkiye'nin yumuşak gücünün yükselmesine de katkı sunmuştur. 2000 yılı ile 2012 yılı arasındaki fark dikkate alındığında, Ortadoğu coğrafyasıyla gelişen ticari ilişkilerin Türkiye'ye olumlu katkılar sunduğunu söylememiz mümkündür. Ekonomik dinamizm, Türkiye'nin Ortadoğu halkları açısından aynı zamanda bir cazibe merkezi haline gelmesine katkı sağlayan bir “yumuşak güç” unsuruna dönüşmüştür.⁷⁵ Yine TESEV'in yaptığı kamuoyu araştırmasına göre, Türkiye'nin bir model olabileceğini söyleyen katılımcıların %32'si Türkiye'nin demokrasisini, %25'i de ekonomisini ön plana çıkarmaktadır.⁷⁶ Tablo 6 ve Tablo 7'de Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle gerçekleştirdiği ticaret hacmini göstermektedir.

---

⁷⁴ Tuba Çavuş, *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı*, file:///C:/Users/YESIMPIRI/Downloads/5000039271-5000055032-1-PB%20(5).pdf (Erişim: 29.05.2015)

⁷⁵ Dinçer ve Kutlay, Nisan 2012, s.21.

⁷⁶ Mansur Akgün, Sabiha Gündoğar, *Ortadoğu'da Türkiye Algısı*, TESEV, İstanbul, 2012

Tablo 6**Türkiye'nin 2000 Yılında Ortadoğu Ülkeleri İle Dış Ticareti (Milyon Dolar)**

Ülkeler	İhracat	İthalat	Dış Tic Hacmi	Denge
Lübnan	129.265.357	22.178.051	151.443.408	107.087.306
Suriye	184.266.734	545.239.568	729.506.302	-360.972.834
Irak	829.057.535	112.601.287	941.658.822	716.456.248
İran	235.784.797	815.730.198	1.051.514.995	-579.945.401
İsrail	650.141.901	505.481.677	1.155.623.578	144.660.224
Filistin	5.621.651	152.625	5.774.276	5.469.026
Ürdün	99.533.515	27.272.557	126.806.072	72.260.958
Suudi Arabistan	386.553.767	961.682.275	1.348.236.042	-575.128.508
Kuveyt	73.419.533	161.368.394	234.787.927	-87.948.861
Bahreyn	26.564.641	31.290.932	57.855.573	-4.726.291
Katar	9.963.071	11.312.970	21.276.041	-1.349.899
B.A.E.	315.973.081	39.744.527	355.717.608	276.228.554
Umman	24.507.654	20.630	24.528.284	24.487.024
Yemen	69.104.343	758.443	69.862.786	68.345.900
Toplam	3.039.757.580	3.234.834.134	6.274.591.714	-195.076.554

Kaynak: <http://www.ekodialog.com/Makaleler/turkiyenin-ortadogu-ulkeleriyle-dis-ticareti.html> (Son Erişim:

03.07.2015)

Tablo 7

Türkiye'nin 2012 Yılı Ortadoğu Ülkeleri ile Dış Ticareti (milyon dolar)

Ülke Adı	İhracat	İthalat	Toplam	Denge
İran	9.923	11.964	21.887	-2.041
B.A.E.	8.176	3.596	11.772	4.580
Irak	10.828	149	10.977	10.679
Suudi Arabistan	3.678	2.171	5.849	1.507
Mısır	3.680	1.342	5.022	2.338
İsrail	2.330	1.710	4.041	620
Lübnan	846	176	1.022	670
Ürdün	771	96	867	675
Katar	257	466	723	-209
Kuveyt	291	278	569	13
Suriye	501	67	568	434
Yemen	486	0	486	486
Bahreyn	209	159	368	50
Umman	269	53	322	216
Filistin	63	0	63	63
Toplam	42.308	22.227	64.535	20.081

Kaynak: Oktay Salih Akbay, "Türkiye'nin Ortadoğu İle Ekonomik İlişkileri", 2013,

http://www.asosjournal.com/Makaleler/1447859907_20%20-%20Oktay%20Salih%20AKBAY.pdf (Son Erişim:

03.07.2015), s.95

Askeri Kapasite; yumuşak güçte esas maksat karşdakini cezbetme olduğundan cezbeden enstrümanların tümü birer yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda bir ülkenin askeri güzü de aynı zamanda o ülke için bir yumuşak güç enstrümanıdır diyebiliriz. Zira bir ülkenin askeri kapasitesi, askeri teçhizattaki üstünlüğü vb. özellikleri başka ülkeler tarafından cezbedici birer unsur olabilir.

Savaş ve devletlerarası krizler ile iç karışıklıkların eksik olmadığı coğrafyamızda, devletler için askeri güç önemli bir yumuşak güç enstrümanıdır. Business Insider sitesinin 14 Ortadoğu ülkesinin askeri kapasitesinin araştırdığı çalışmasında Türkiye Ortadoğu'nun en güçlü askeri kuvvete sahip olduğu tespit edildi.⁷⁷ Araştırmanın detayına göre, 18,1 milyar dolarlık savunma bütçesi, 410 bin 500 aktif personeli ile Ortadoğu'daki en yüksek asker sayısına sahip olan Türk ordusunun 3 bin tankı ve 789 hava aracı bulunmaktadır.

Bir ülkenin istediği hedeflere ulaşmak için askeri güç ve dayatmayı içeren sert gücü kullanarak müdahale edebilme durumunu değerlendirdiğimizde de Türkiye'nin askeri güç enstrümanının da son derece güçlü olduğundan söz etmemiz mümkündür. Dolayısıyla Türkiye, sahip olduğu askeri güç kapasitesiyle hem cezbedici hem de gerek gördüğü takdirde müdahale edebilme kapasitesine sahiptir. Çatışma ve krizlerin eksik olmadığı coğrafyamızda bu özelliğe sahip olan devletler önemli avantaj elde etmiş olurlar. Nitekim Nye, diğerlerini etkilemenin üç temel yönteminden birinin "zorlama" yani askeri yöntem olduğunu ifade etmektedir.⁷⁸

Coğrafya ve Jeopolitik Konum; Bir ülkenin dünya üzerinde bulunduğu coğrafi konum, yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip oluşu gibi etkenler o ülkenin dış politikada önemini gösterir. Dolayısıyla ülkelerin sahip oldukları jeopolitik konum, devletlerarası ilişkilerde etkili güç enstrümanlarından biridir.

Türkiye, dünyada sayılı ülkenin sahip olduğu bir jeopolitik konuma sahiptir. Asya ve Avrupa kıtaları üzerinde toprakları bulunan Türkiye, bu iki kıtayı birbirine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Karadeniz'den diğer denizlere açılabilme ve Akdeniz'den Karadeniz'e geçmek için geçilme zorunluluğu olan İstanbul ve Çanakkale

⁷⁷<http://m.sabah.com.tr/galeri/turkiye/turk-ordusunun-14-ülkeyi-silip-atan-guc/11> (erişim: 03.07.2016)

⁷⁸ Joseph S. Nye, "Notes for a Softpower Research Agenda", in Felix Berenskoetter ve Williams M. J. (eds), Power in World Politics, Routledge, London, 2007, s.162-172.

boğazları Türkiye'dedir. Yine, Türkiye, dünyanın en büyük petrol rezervlerinin bulunduğu Ortadoğu coğrafyasının bir ülkesidir. Türkiye bir anlamda AB ile İslam dünyasının etkileşim noktasında yer almaktadır. Topraklarının %96'sı Asya, %4'ü Avrupa'dan oluşmasının bir sonucu olarak homojen bir yapıya sahip hem Asya hem Avrupa ile yakın ilişkiler içinde bulunan ve değer taşıyan, jeopolitik ve jeokültürel bir öneme sahiptir.⁷⁹ Yine Türkiye ABD, BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu), AB ve Ortadoğu gibidört güç merkezinin birleşme noktasında bulunmakla beraber NATO'nun engüney ve doğu sınırını teşkil etmektedir. Dolayısıyla, Türkiye, gelişen dünya değerleri açısından bir sınırlar ülkesi olma kategorisine girmektedir.⁸⁰

Türkiye sahip olduğu Jeopolitik konumunun yanı sıra, coğrafyası bakımından kendine özgü özellikleri olan, birçok ülkenin sahip olmak isteyeceği güzelliklere sahip bir ülkedir. Bunun yanı sıra doğu ile batının buluştuğu, kültürel, tarihi ve doğal güzellikleriyle dolu, "dünya medeniyetlerinin çeyiz sandığı" olarak isimlendirilen İstanbul gibi âşik olunacak bir şehre sahiptir.⁸¹ Bu durum, doğru ve olumlu bir şekilde yansıtıldığı takdirde, potansiyel turistler gözünde, diğer ülkelerden ayırıcı bir özellik haline gelmektedir.

Dolayısıyla Türkiye bu sebeplerden dolayı hem zor bir coğrafyada bulunmakta hem de fırsatlar değerlendirildiği ölçüde avantajları olan bir coğrafyaya sahiptir. Bu nedenle Türkiye'nin, uzun vadeli politikalar üretmesi gerekmektedir. Ancak bunun, çok yönlü ve bağımsız olmayı gerektirdiği aşikârdır.

Madde madde ortaya konulan yumuşak güç unsurlarının yanı sıra Türkiye'nin sahip olduğu şu hususlar da önemli yumuşak güç enstrümanları olarak değerlendirilebilir:

- Demokratik, üniter ve laik modern ulus devlet yapısı,
- İslam dünyasının uzun dönemli bir parlamenter demokrasiye sahip tek ülkesi olması,

⁷⁹ "Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi", (2009), TASAM(Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi)

⁸⁰ Elmin Yagubzade, "Türkiye'nin Dış Politikasında Yumuşak Güç", 2015, <http://unec.edu.az/application/uploads/2015/05/Elmin-Yagubzade.pdf> (Erişim: 11.07.2015)

⁸¹ JuhaniJani Mustonen,, "Case Study:Hard Power or Soft Power? Searching for China's Use of Soft Power inthe Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan", Institute for Cultural Diplomacy

- Kùltürlerin kendisi üzerinden iletişim kurabileceği bir köprü vazifesi gören coğrafik konumu,
- AB'ye girmeye çalışmakla beraber, Arap dünyasıyla ilişkilerini geliştirme çabası,
- Ekonomi bakımından sömürgecilik anlayışından ziyade karşılıklı kazancı esas alan "kazan-kazan" siyaset anlayışına sahip olması,
- Doğalgaz konusunda transit bir konumda olması,
- Sanayi ve hizmet sektöründe giderek büyüyen bir trend yakalaması,
- İşlam kùltürü ile demokrasi kùltürünün bir arada yaşatıyor olması,
- İnsan hak ve hürriyetleri konusunda atılan adımlar ve ifade özgürlüğüne sahip bir ÷lke olması,
- STK faaliyetlerinin rahatlıkla yapılıyor olması.

Tüm bu hususlarla birlikte Türkiye, son dönemlerde icra ettiği politika anlayışında çağın değişen şartlarına ayak uydurma adına kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermeye başlamıştır. Türkiye'nin icra ettiği kamu diplomasisi faaliyetlerine ikinci bölümde geniş yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ

2.1. TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ DÜŞÜNCESİNİN DOĞUŞU VE ÖNEMİ

İletişim çağı olarak ifade ettiğimiz günümüz dünyasında ‘kamu diplomasisi, son derece önemli hale gelmiştir. Tarih boyunca toplumlar kendi aralarındaki, siyasi, kültürel, dini ve içtimai başta olmak üzere tüm alanlarında kurdukları ilişkilerde çeşitli enstrümanlar kullanmışlardır. Tarihsel süreçte toplumlar sorunlarını genellikle savaş yoluyla çözmüş olsalar da diplomasi yolunun da sıkça kullanıldığına rastlamaktayız. Özellikle günümüz dünyasında devletlerin sivil toplumu ve kamuoyunu bir oyuncu olarak politik sürece dâhil etme ihtiyacını hissetmesi, yumuşak güç unsurlarının daha da önemli kılmıştır. Devletlerin sivil toplumu ve kamuoyunu bir oyuncu olarak politik sürece dâhil etme ihtiyacı, aynı zamanda kamu diplomasisini klasik diplomasiden farklı kılan en önemli göstergedir.

‘Kamu diplomasisi’ kavramı her ne kadar modern bir kavram olsa da konu tarihsel bir perspektifte ele alındığında salt günümüz dünyasına ait bir kavram olmadığı anlaşılacaktır. Biçim ve uygulama bakımından farklılık gösterse de topluluklar tarih boyunca birbiriyle münasebetler kurma çabası içerisinde olmuşlardır. Dolayısıyla bu girişimlerden istenilen neticelerin elde edilmesi için farklı yöntemler kullanmışlardır. Prof. Dr. Yusuf Devran’ın “Tarih ve kamu diplomasisi kavramları bir araya getirilince akla gelen ilk soru bu kavramın günümüzdeki adıyla icat edilmediği, aktüel veya popüler olmadığı dönemlerde bu bağlamda ne gibi devlet politikalarının uygulandığıdır.”⁸² şeklindeki değerlendirmesi hem kamu diplomasisi kavramının tarihsel sürecine, hem de tarih boyunca uygulama biçimine işaret etmektedir.

Gerek teorik gerekse pratik manada çok yeni bir kavram olan kamu diplomasisi, Osmanlı döneminde aynı isimlendirme yapılmasa da farklı şekillerdeki pratiklerden söz

---

⁸² Yusuf Devran, *Türk Tarihi Perspektifinde Kamu Diplomasisi Olgusu*, <https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Prof.+Dr.+Yusuf+Devran%2C+T%C3%BCrk+Tarihi+Perspektifinde+Kamu+Diplomasisi+Olgusu> (Erişim, 12.11.2014).

etmemiz mümkündür. Örneğin Osmanlı Devleti'nin kurmuş olduğu vakıf medeniyeti, sosyal ve ekonomik barış açısından dünyaya örnek bir kamu diplomasisi modeli olmuştur.⁸³

Osmanlı'nın asırlarca dünya sathında elde ettiği başarıları salt askeri çerçevede değerlendirmemiz mümkün değildir. Böylesi bir başarı askeri gücün yanında yukarıda zikredilen vakıf medeniyeti, güçlü bir adalet sisteminin tesis edilmesi, din ve etnik hoşgörünün yerleşmesi, diğer topluluklarla kurulan akrabalık bağlarının kurulmasıyla ancak sağlanabilir. Tüm bu etmenler devletlerin hem kendi toplumları üzerinde hem de dünya genelinde etkili olmalarını sağlayan bir bütünü ifade etmektedir. Dolayısıyla Osmanlı imparatorluğunda yumuşak güç enstrümanlarının kullanımı yüzeysel olmaktan ziyade devletin yapısında bulunan köklü bir anlayış olduğunu söylememiz mümkündür.

Dr. Bernadetta Andrea, "Allah'ın Selamı Üzerlerine Olsun: Osmanlı Ruhu, Erken Modern Dönemde Hoşgörü Modelleri ve Çok-kültürlülük Üzerine Çağdaş Tartışmalar" başlıklı makalesinde, James Ellison'un George Sandys: Travel, Colonialism and Tolerance in the Seventeenth Century isimli eserinden şu alıntıya yer vermektedir. "Genç Sandys, bu dönemde Osmanlı yönetimi altında olan Kudüs'teyken, "Her türlü Hristiyan'a, korkulan ve nefret edilen bu rejim tarafından nasıl hoşgörü ile muamele edildiğine tanıklık etti."⁸⁴ Yazar cümlenin devamında ise, "...Osmanlılar sadece askeri başarıları için "korkulan ve nefret edilen" değil daha ziyade, dini hoşgörüsüne, yönetim adaletine ve sosyal adaletlerine hayran kalınan bir devlettir."⁸⁵ demektedir.

Yine erken dönem Osmanlı hükümdarlarından Sultan Orhan ile Bizans İmparatoru Kantakuzen'in (1347-1354) kızı Theodora'nın evliliği bir yumuşak güç enstrümanı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Osmanlı'nın asırlar boyunca kazandığı başarılarda sert askeri gücün yanında, bugün kamu diplomasisi enstrümanları olarak değerlendirdiğimiz argümanların da çok etkili bir biçimde kullanıldığı görülmektedir.

⁸³ Süleyman Şensoy, "4. Uluslararası Türk-Asya Kongresi Açılış Konuşması", http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2963/4_uluslararası_türk_-_asya_kongresi_acilis_konusmasi (Erişim: 25.09.2015)

⁸⁴ Andrea Bernadetta, "Allah'ın Selamı Üzerlerine Olsun:" Osmanlı Ruhu, Erken Modern Dönemde Hoşgörü Modelleri ve Çok-kültürlülük Üzerine Çağdaş Tartışmalar" Osmanlı Hoşgörüsü, Editörel: Kemal H. Karpat ve Yetkin Yıldırım, İstanbul, Timaş Yay. 2012, s. 89.

⁸⁵ A.g.e. s. 89.

Türkiye, kurucu aklın takip ettiği batı eksenli siyaset anlayışı ve soğuk savaş döneminin doğurduğu kutuplaşmaların etkisiyle Ortadoğu halklarıyla durağan bir ilişki seyrine girmiştir. Bu durum Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle gerekli ölçüde irtibat kurmasına mani olmuştur. Dışişleri Bakanlığı üzerinden kurulan ilişkiler Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerinde diplomasideki teknik faaliyetlerin ötesine geçememiştir. Yine Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye imkân sağlayacak kurumsal bir araç da ortaya konulamamıştır. Böyle bir ortamda doğal olarak 'kamu diplomasisi' faaliyetlerinden söz etmemiz de mümkün değildir.

Türkiye'de 'kamu diplomasisi' alanında kurumsal manada ilk çalışmanın 'TİKA' olduğunu söyleyebiliriz. Bakanlar kurulunun 24 Ocak 1992 tarihli kararıyla, Dışişleri Bakanlığına bağlı bir teşkilat olarak Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA)⁸⁶ kurulmuştur. 28 Mayıs 1999'da Başbakanlık'a bağlanan kurum, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan ülkelerle ilişkilerin teknik düzeyde gelişmesine katkı sunmuştur. Ancak AK Parti hükümetlerinin yönetime gelmesiyle pek çok kurumda olduğu gibi TİKA'da da önemli değişikliklere gidilmiştir. Önceleri daha çok teknik çalışmalar icra eden TİKA, 2003 yılı itibariyle proje temelli ve halkların ihtiyaçlarına göre çalışan bir anlayışı benimsemiştir. TİKA, bu tarihten itibaren icra ettiği faaliyetleriyle Türk kamu diplomasisinin lokomotifidir. 2003 yılı itibariyle proje uygulamalarında vizyon değişikliğine giden TİKA, proje temelli ve yerel halkın ihtiyaçlarına daha çok önem veren uygulamalarıyla önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti ortaya koymuştur.⁸⁷ Ancak Türkiye'nin kurumsal bazda tam anlamıyla kamu diplomasisi faaliyeti çabası yakın bir dönemde ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin bu anlamda hayata geçirdiği en önemli çalışmalardan biri de 1991 yılı itibariyle bağımsızlığını ilan eden Orta Asya ve Kafkasya cumhuriyetlerindeki toplumlarla iletişime geçmek için eğitim ve kültür alanında hayata geçirdiği bazı projelerdir. Öncelikle eğitim alanında iş birliği sağlayarak Türk sempatisine haiz bir kamuoyunun yaratılması amacıyla 1992 yılından beri uygulamada olan "Büyük Öğrenci

---

⁸⁶ Kurumun adı daha sonra Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı olarak değiştirilmiş ve Başbakanlığa bağlanmıştır.

⁸⁷ Bekir Aydoğan, "Bir Kamu Diplomasisi Örneği: TİKA," <http://www.yazangenclik.com/bir-kamu-diplomasisi-ornegi-tika-1576> (Erişim Tarihi: 15.09.2015).

Projesi”ni uygulamaya başlamıştır.⁸⁸ Bu kapsamda Türkiye her yıl binlerce öğrenciye burs sağlayarak, Orta Asya ve Kafkasya cumhuriyetlerinden gençlerin ülkemize gelerek eğitim alması sağlanmıştır.⁸⁹

Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında gerçekleştirdiği diğer oluşum ise TÜRKSOY (Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi)’dir.⁹⁰ TÜRKSOY Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve ülkemiz Kültür Bakanları tarafından 12.7.1993 tarihinde Almatı’da imzalanan Anlaşma ile kurulmuştur.⁹¹ TÜRKSOY, resmi sayfasında kuruluş amacını şu şekilde açıklamaktadır: “TÜRKSOY Türk Halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktadır.”⁹² TÜRKSOY’a asil üye ülkelerin dışında, Rusya Federasyonu içerisinde yer alan altı özerk cumhuriyet (Tataristan, Başkörtostan, Altay, Saha (Yakut), Tıva ve Hakasya), Gagavuz Yeri (Moldova) ve KKTC gözlemci ülke olarak TÜRKSOY’un faaliyetlerine katılmaktadırlar.⁹³

Türkiye’de yakın tarihe kadar kamu diplomasisine olan ilgi, yok denecek kadar az ve yüzeyseldi. Ancak 2003’ten sonra Türkiye’nin pek çok alanda yaşadığı vizyon değişikliği kamu diplomasisine olan ilgiyi de artırdı. Özellikle Ahmet Davutoğlu tarafından kaleme alınan “*Stratejik Derinlik*” kitabı kamu diplomasisine olan idraki artırmanın yanında, bu alanda geliştirilenvizyona da bir temel teşkil etmiştir. Davutoğlu zikredilen eserinde Türkiye için yeni bir dış politika perspektifi ortaya koymakta, coğrafi, tarihi ve kültürel bağlara vurgu yapmaktadır. Türkiye’nin takip edeceği bu yeni dış politika perspektifi esasında, Osmanlı’nın sahip olduğu siyasi sınırlar mevcut Türkiye’nin doğal kültürel diplomasi alanıdır anlayışına dayanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’nin yumuşak güç enstrümanları, Ortadoğu’da yaşanan tarihsel gelişmelerle

---

⁸⁸ Huriye Yıldırım, “*Genel Nitelikleriyle Kamu Diplomasisi ve Türkiye’deki Temel Oluşumları*”, 2013, <http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-kamu-diplomasisi-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 21.11.2015)

⁸⁹ Gözde Ergin ve Fahri Türk, “*Türkiye’de Eğitim Gören Orta Asyalı Öğrenciler*”, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2010.

⁹⁰ <http://www.turksoy.org/>

⁹¹ Huriye Yıldırım, “*Genel Nitelikleriyle Kamu Diplomasisi ve Türkiye’deki Temel Oluşumları*”, 2013, <http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-kamu-diplomasisi-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 17.10.2014).

⁹² <http://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>

⁹³ “Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY)”, <https://www.turksoy.org/turksoy/about> (Erişim: 19.09.2015).

beraber önemli hale gelirken, yabancı halklara yönelik olarak kamu diplomasisinin politika sürecinde sağlıklı bir şekilde işletilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır.⁹⁴

2003 sonrasında pek çok kurumda yaşanan değişiklik Dışişleri Bakanlığı'nda da yaşandı. Dışişleri bakanlığı da diğer pek çok kurum gibi ihtiyaçlara, günün şartlarına ve Türkiye'nin geliştirdiği yeni siyaset anlayışına göre kendini yeniden konumlandırmıştır. Bakanlık yaşanan bu değişimlerin bir gerekliliği ve sonucu olarak ve bir müsteşar yardımcısını kamu diplomasisi faaliyetlerinden sorumlu kılmıştır.

Durumu Türkiye özelinde bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda 2006 yılına kadar gerek görsel gerek yazılı, gerekse akademi camiasında kamu diplomasisiyle ilgili çalışmaların neredeyse yok denecek kadar az olduğunu görmekteyiz. Ancak dünya siyaseti için bu denli önemli olan kamu diplomasi son yıllarda Türk Dış Politika karar vericilerinin üzerinde durduğu konulardan birisi olmuştur.⁹⁵ Bu konuda ilk somut çalışmanın 6 Şubat 2006'da Ankara'da İsrail, Kanada ve ABD'den gelen uzmanların katılımıyla düzenlenen Kamu Diplomasisi Konferansı olduğunu söyleyebiliriz. O zaman Dışişleri Bakanı olan Abdullah Gül de söz konusu konferansa katılarak bir konuşma yapmıştır. Dolayısıyla bu konu ilk kez bu konferansla masaya yatırılmış ve bir devlet adamı tarafından önemine vurgu yapılmıştır. Gül yaptığı konuşmada şu ifadeleri kullanmaktadır: "Demokrasinin giderek Türkiye'de güçlenmesi, kurumsallaşması, kökleşmesi ve bu çerçevede içinde şeffaflığın, hesap verilebilirliğin giderek çok daha belirgin hale gelmesi, hepimizi 'kamu diplomasisine' çok daha önem vermeye mecbur etmiştir."⁹⁶

Türkiye'de kamu diplomasisinin çok yeni olduğu ve hala etkin bir şekilde kullanılmadığını 2006'da internet üzerinden yapılan yabancı bir araştırma da ortaya koymaktadır.⁹⁷ John Brown ve Christoph Meran, internet üzerinden Türkiye üzerine İngilizce yayın yapan medya kanallarını taramış ve çalışmaya göre şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: 2006 yılında Avrupa ülkeleri Rusya ve İsviçre kamu diplomasisine artan bir

⁹⁴ Kenan Arpacıoğlu, *Bir Yumuşak Güç Olarak Kamu Diplomasisinin Terörle Mücadelede Uygulanması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s.132.

⁹⁵ Huriye Yıldırım, "Genel Nitelikleriyle Kamu Diplomasisi ve Türkiye'deki Temel Oluşumları", 2013, <http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 18.12.2014).

⁹⁶ Abdullah Gül, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikası Ufukları*, 1. B. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları, 2007, s. 654.

⁹⁷ Kenan Arpacıoğlu, *Bir Yumuşak Güç Olarak Kamu Diplomasisinin Terörle Mücadelede Uygulanması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s. 133.

ilgi gösterirken, asya ülkelerinde Çin, Hindistan ve Japonya'nın konuyla bir dış politika aracı olarak ilgilendikleri gözlemlenmiştir. Yine çalışmaya göre; Merkez/Güney Amerika, Afrika ve Avrupa ülkelerinin bu konuda söyleyecek çok az sözleri varken, Müslüman ülkeler arasında yer alan Türkiye, konuya az da olsa özel bir ilgi göstermektedir.⁹⁸

Konuyla ilgili Türkçe yayın yapan medya organlarına baktığımızda da Brown ve Meran'ın çalışmasına paralel sonuçlarla karşılaşmaktayız. Bu konuda kaleme alınan sınırlı yazıların ortak noktası ise, bu alandaki çalışmaların önemli olduğu ve Türkiye için gerekliliğine vurgular yapılmaktadır. Yine kamu diplomasisi ülkemizde yeni olduğu için, konu üzerinde yapılan çalışmalarda kavramsal çerçeveden ziyade önem ve gerekliliği ön plana çıkmaktadır. 2006 itibariyle konunun daha fazla işlenmesi, 'kamu diplomasisi' fikri devlet kademelerinde de daha çok dillendirilmeye başlanmış ve bu alandaki çalışmalara 2008'den itibaren hız verilmiştir. 2008'de Türkiye, Türk Dış Politikası ile paralel bir şekilde yürütülecek olan halkla ilişkiler için üstlenmek üzere Kamu Diplomasisi Ajansı'nı kurmayı planladığını açıkça ifade etmiştir.⁹⁹ Ancak planlanan söz konusu ajans, daha sonra koordinatörlük olarak hayata geçirilmiştir.

'Kamu diplomasisi' kavramının yaygınlaşması, 30 Ocak 2010 tarihli resmi gazetede 2010/3 sayılı Başbakanlık genelgesi ile Başbakanlık bünyesinde bir Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün kurulmasıyla başlamıştır. Sekretarya hizmetlerinin Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğüne yerine getirilmesi ön görülen koordinatörlüğün başına ise İbrahim Kalın getirilmiştir.¹⁰⁰ Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Genel Koordinatörü olarak da tanınan ve aynı zamanda Davutoğlu'nun öğrencilerinden olan İbrahim Kalın, Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığına getirilmesinin ardından Başbakanlık Dış Politika başdanışmanlığına getirilmiştir.¹⁰¹ 'Kamu diplomasisi' ile birlikte 'yumuşak güç' unsurlarına özel bir önem atfeden Davutoğlu'nun ortaya koyduğu dış politika perspektifiyle paralel bir 'kamu diplomasisi' çalışması yürütmeyi amaçlayan Kalın'ın yönetimindeki koordinatörlük,

---

⁹⁸ Brown J & Christoph M, Public Diplomacy as a Global Phenomenon, An, Internet-Based Survey of the World Media Excerpts on Turkey, 2006, s. 1.

⁹⁹ Arpacıoğlu, a.g.e. s. 134.

¹⁰⁰ <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kurulus/7>, (Erişim: 15.09.2015).

¹⁰¹ <http://www.milliyet.com.tr/davutoglu-nun-yerine-ogrencisi/siyaset/haberdetayarsiv/22.05.2009/1097559/default.htm>, (Erişim: 21.10. 2015).

yürütülen dış politika için sağlam bir zeminin yaratılmasına çalışmıştır.¹⁰² İbrahim Kalın'ın 'Dış İlişkilerden Sorumlu Başbakanlık Müsteşar Yardımcılığına' atanmasından sonra ise koordinatörlüğün başına koordinatörlük direktörlerinden Cemalettin Haşimi atanmıştır.

Koordinatörlüğün resmi sayfasında kurumsal vizyon şu şekilde ifade edilmektedir: Kamu diplomasisi, Türk dış politikasının ve 'yumuşak güç' kapasitesinin en önemli araçlarından biri olarak Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğünü ve etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir. Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevli olan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin yeni hikâyesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok taraflı iletişim ekseninde faaliyet yürütmeyi amaçlamaktadır.¹⁰³

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan imzalı genelgede Kamu Diplomasi ve Koordinatörlüğü'nün vizyon ve hedefleri ortaya konurken aynı zamanda ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlayacak bir yapı olduğu belirtilmiştir. Genelgeyle Türkiye'de ilk defa Başbakan düzeyinde kavramın önemine vurgu yapılmış, ulusal çıkarlar doğrultusunda kavramın yöntem ve araçlarının kullanılmasının günümüzde bir gereklilik olduğu gerçeği ortaya konmuştur.¹⁰⁴

Türkiye'de Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nden başka sivil alanda ve daha çok 'kamu diplomasisi' hakkında teorik çerçeveyi genişletecek akademik çalışmalar yürüten bir de 'Kamu Diplomasisi Enstitüsü' bulunmaktadır. Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi'ne (TASAM) bağlı enstitülerden birisi olarak 2010 yılında kurulmuş olan 'Kamu Diplomasisi Enstitüsü' hazırladığı raporlar, uzmanların yazdığı makaleler ve kamu diplomasisine ilişkin farklı kaynaklarla kamu diplomasisi alanında özellikle Türkçe literatüre önemli katkılar sağlamaktadır.¹⁰⁵ Enstitü bir ülkenin kendi hikayesini en iyi şekilde anlatma yöntemi olan kamu diplomasisi kavramının ülke genelinde önemini ortaya koyarak, akademik anlamda önemli bir eksikliği gidermektedir.

---

¹⁰² Arpacıoğlu, a.g.e, s. 135.

¹⁰³ <http://kdk.gov.tr/kurumsal/vizyon-misyon/8>, (Erişim: 13.09.2015).

¹⁰⁴ Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi, RG. 30.01.2010 - 27478

¹⁰⁵ <http://www.kamudiplomasisi.org/> (Erişim: 16.09.2015).

Türkiye'nin özellikle Suriyeli mültecilere yönelik ortaya koyduğu tavır ve 23-24 Mayıs 2016'da İstanbul'da gerçekleştirilen Dünya İnsani Zirvesi, Türkiye'nin, kamu diplomasisi kanalıyla dış politikadaki hareket alanını genişletebileceğine dair önemli veriler sunmaktadır.

2.2. TÜRKİYE'NİN KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA KULLANABİLECEĞİ ARAÇLAR

Türkiye'nin zengin tarihi geçmişi, uyguladığı insan merkezli politikalar, geniş dostluk ve akrabalık bağları Türkiye'nin uygulayacağı kamu diplomasisi faaliyetleri için son derece önemli bir potansiyel sunmaktadır. Türkiye tarihsel süreçte sahip olduğu yumuşak güç unsurlarını pro-aktif bir şekilde çalışan etkili bir kamu diplomasisi aracılığıyla ülkeye faydalı bir potansiyele dönüştürmelidir. Zira Türkiye bunları sağlamak için gerekli araçlara ziyadesiyle sahiptir.

2.2.1. Sosyal Medya (Yeni Medya)¹⁰⁶

İçinde bulunduğumuz iletişim çağında teknoloji her gün yeni yenilikler sunuyor. Medya sahip olduğu özellikleriyle yaşanan hadiselerle ilgili bilgileri hızlıca büyük çapta insan kitlelerine ulaştırmaktadır. Medya, yazılı olarak gazete ve dergi, elektronik olarak radyo ve televizyon ve internet gibi enstrümanlarla günlük yaşantımızda en etkili araçlardan biri haline gelmiştir.

Yazı, ses ya da görüntü aracılığıyla iletişim kurmayı sağlayan yazılı basın (gazete ve dergi) elektronik basın (radyo, televizyon, sinema ve film), internet, hypermedya, frekans dağılımı, kitap, slayt, multivizyon, vb. kitle iletişim araçlarının hepsine medya denilmektedir.¹⁰⁷ Medya sahip olduğu işlevlerden dolayı günümüz dünyasında gerek toplumlar gerekse karar mercilerinin üzerinde son derece etkilidir. Medyanın bu etkisine atfen 'medya silahı' tabiri literatürde yerini almıştır. Bir şekilde

¹⁰⁶ EmrahAydemir, Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya, 1.Basım, Kalkedon, 2016, s.378.

¹⁰⁷ A. Rıdvan Bülbül, Genel Gazetecilik Bilgileri, Ankara, Nobel Yay., 2000, s. 25.

medya organizasyonlarının hükümeti kontrol etmede yasal olarak korunan bir iş olduğu düşünülebilir.¹⁰⁸

İnternet çağı olarak da ifade edilen günümüzde, internet kamu diplomasisinde pek çok farklı alanda uygulanmaktadır. Programlar, projeler dâhilinde gerçekleştirilen kampanyalar ve çalışmalar, özel olarak oluşturulan web siteleri üzerinden tanıtılabilmekle birlikte Facebook, Twitter, Myspace, İnstagram ve YouTube gibi sosyal paylaşım siteleri ile ilişkilendirilerek daha geniş kitlelere ulaşılabilir.¹⁰⁹

Özellikle 2011 yılı itibariyle bazı Arap ülkelerinde başlayan ve ‘Arap Baharı’ olarak ifade edilen süreçte sosyal medyanın çok önemli bir fonksiyon üstlendi. Diktatöryel rejimlerin her türlü baskısına rağmen halklar sosyal medya üzerinden haberleşmek suretiyle hızlı ve etkin bir şekilde organize olabildiler. Nitekim bu durum Tunus, Libya, Mısır ve Yemen’de yönetim değişiklikleriyle sonuçlandı. Yeni medya uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde değişimi gerçekleştiren güçlü bir araç olarak insanların değerlerini, kimliklerini ve sosyal uygulamalarını değişime uğratmaktadır.¹¹⁰

Propaganda aracı olarak basın organları her ne kadar büyük önem arz etse de içinde bulunduğumuz 21. yüzyıl itibariyle kamuoyunun oluşturulmasında daha verimli ve etkili araç olan sosyal medya araçları kendine önemli alan bulmuştur. Hatta öyle ki, Dünyanın çeşitli ülkelerinde "sosyal medya grupları"¹¹¹ oluşturulmuştur. Söz konusu grupların icra ettiği faaliyetler çoğu kez politikacıların veya diplomatların yaptığı işlerden daha verimli ve daha uzun ömürlü sonuçlar vermektedir.

Örneğin, 2014 yılında sosyal medyada Mısırlı gençlerle Suudi Arabistan gençleri arasında Akabe körfesindeki Sanafir ve Tiran adaları yüzünden hararetli tartışmalar yaşandı. Aslında sosyal medyada bu konuyu ilk ortaya atan Suriye asıllı İsrail ordusu sözcülerinden Avehay Adraee idi. İlk önce sosyal medyada tartışma konusuna çevirilen bu mesele daha sonra kamuoyu baskısı ile iki ülkenin siyasi meselesine dönüştürüldü. Bu durum Suud yönetiminde de önemli etki bıraktı. Nitekim

---

¹⁰⁸ David G Lawrence., California: The Politics, of Diversity, Sixth Edition, Belmont, Wardsworth Publishing, 2009, s.102-103.

¹⁰⁹ Aydemir, a.g.e., s.195.

¹¹⁰ Aydemir a.g.e. s.196.

¹¹¹ Bu gruplara ‘‘Sosyal Medya Ordusu’’da denmektedir.

iki ülke arasında yapılan görüşmeler sonucunda Mısır bu iki adayı, Suudi Arabistan'a verdi.¹¹²

Ülkemizde de başta Dışişleri Bakanlığı ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olmak üzere pek çok kurum ve kurumun yöneticileri sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır. Dışişleri Bakanlığı,¹¹³ Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü,¹¹⁴ Cumhurbaşkanlığı¹¹⁵ Arapça Twitter hesaplarıyla öne çıkan konuları mesaj olarak geçerek, böylece ülke ve dünya kamuoyu birinci ağızdan bilgilendirilmiş olunuyor. Bilgilerin hem birinci ağızdan verilmesi hem de anlık verilmesi gerek ülke kamuoyu gerekse dünya kamuoyunda olası algı operasyonların önünü de büyük ölçüde kapatmış oluyor. Uluslararası alanda veya ülkenin kendi gündemi içerisinde yaşanan siyasi, ekonomik, askeri, bilimsel ve kültürel gelişmeler; internetin ve özellikle sosyal medyanın gücü sayesinde çok daha hızlı bir şekilde toplumlara nüfus etmekte, kısa sürede belirli konularla ilgili kamuoyu oluşturulmasını sağlamaktadır.¹¹⁶Bu doğrultuda yeni medya insanların kalplerini ve beyinlerini kazanma savaşını veren¹¹⁷ önemli bir kamu diplomasisi aracı olarak ülkelerin dış politikalarına hizmet etmektedir.¹¹⁸

2.2.2. Gazete, Dergi, Radyo ve Televizyon

İnternet ve sosyal medya sitelerinin yanında Türkiye'nin kamu diplomasisi aracı olarak kullanabileceği gazete, dergi, radyo ve televizyon kanalları bulunmaktadır. Gazete, Dergi, Radyo ve TV yayıncılığı kamuoyu üzerinde etkisi olan bir bilgi yayma biçimidir. Buna internetin interaktif rolü eklenerek eylemlerin sınır ötesi koordinasyonunu kolaylaştırmaktadır.¹¹⁹

¹¹²<http://www.milliyet.com.tr/kizildeniz-deki-iki-ada-misir-dan/dunya/detay/2224915/default.htm> (Erişim:13.04.2016).

¹¹³ <https://twitter.com/MFATurkeyArabic>

¹¹⁴ <https://twitter.com/PDTurkeyArabic>

¹¹⁵ https://twitter.com/tcbestepe_ar

¹¹⁶ Meltem Ünal Erzen, *Kamu Diplomasisi*, İstanbul, Derin Yayınları, 2012, s. 142.

¹¹⁷ Tuncer Hüner, *Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2009, s. 160.

¹¹⁸ Aydemir, a.g.e. s.196.

¹¹⁹ Joseph S. Nye, Jr. Ve David A. Welch, *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, Çev. Renan Akman, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2013, s. 387-391.

Bu noktada TRT'nin üstlendiği rol son derece önemlidir. TRT 1, TRT Haber, TRT 3-Spor, TRT 4, TRT Gap, TRT Çocuk, TRT 6, TRT Avaz, TRT Türk, TRT Belgesel, TRT Müzik, TRT Arapça, TRT HD, TRT Anadolu, TRT Okul, TRT World gibi farklı kanallarıyla TRT, Türkiye'nin farklı alanlardaki hikâyelerini ekrana taşıyarak, Türkiye'nin olumlu imajını ön plana çıkarabilir.¹²⁰ TRT'ye bağlı kanalların yanısıra özel kanalların da benzer bir biçimde ülke imajına ve politikalarının aktarımında önemli katkıları mümkündür. Özellikle son yıllarda özel televizyonlar aracılığıyla yayınlanan diziler başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde yayınlanarak ülke imajına katkı sunmaktadır. Konuyla ilgili yazılan tezlerde ve kaleme alınan yazılarda olumlu imajın yanında olumsuz imaj verdiğini savunanlar olsa da rakamsal değerlere bakıldığında ülkeye katkısı oldukça fazladır.

Yine gazetelerin ortaya çıktığı 17. Yüzyıldan itibaren toplumların algılarının yönetiminde son derece etkin bir işlevi söz konusudur. Gazetelerin toplum ve devlet erklerinin üzerindeki etkisi de ülkemiz gündemini sık sık meşgul etmektedir. Özellikle ülkemizin yaşadığı 28 Şubat sürecinde¹²¹ gazetelerin oynadığı rol hala konuyla ilgili tartışmaların ana çerçevesini oluşturmaktadır. Nitekim söz konusu sürece atfen “*manşetle hükümeti devirme*” ifadesi literatürümüzde yerini almıştır. Kamu diplomasisi açısından gazetelerde yapılan haberler ve yorumlar, başka ülke vatandaşlarında algı oluşturmak, ulusal politikaları anlatmak, kanaatleri değiştirmek, dış ülkelerdeki yönetimlerin dış politikalarını kendi eksenlerinde yönlendirmek ve kendileri gibi düşünen insanları yaratarak hükümetleri üzerinde baskı oluşturmak gibi işlevleri vardır.¹²²

Radyo ve derginin, gazete ve televizyona nispeten etkisi daha az olsa da kamu diplomasisinin önemli araçlarından. Ancak durumu ülkemiz açısından değerlendirmeye aldığımızda politikalarımızın Ortadoğu ülkelerine aktarılmasında bu kamu diplomasisi araçlarından yeterince faydalanamadığımız anlaşılmaktadır. Arapça yayın yapan gazete ve radyomuz bulunmazken, Arapça yayın yapan tek televizyon

¹²⁰<http://www.trt.net.tr/televizyon/> (Erişim: 29.09.2015).

¹²¹ 28 Şubat süreci, Necmettin Erbakan'ın başbakan, Tansu Çiller'in dışişleri bakanı olduğu 28 Şubat 1997'de olağanüstü toplanan Milli Güvenlik Kurulu toplantısı sonucu açıklanan kararlarla başlayan ve irticaya karşı, ordu ve bürokrasi merkezli sürece verilen isimdir.

¹²² Aydemir, a.g.e., s.175-176.

kanalı olan TRT Arapça'da oldukça etkisiz kalmaktadır. Yine dergi olarak üç ayda bir yayınlanan 'Ru'ye Türkiye' dergisi dışında herhangi bir dergi yayını da söz konusu değildir.

Nisan 2010'dan beri Arap dünyasına yayın yapan TRT Arapça günümüze kadar ortaya koyduğu performansla birçok soruyu akla getirmektedir. Örneğin;

- ✓ TRT Arapça ne kadar başarılıdır? Araplar nezdinde ne kadar kabul görmektedir, nasıl algılanmaktadır?
  - ✓ Yayın akışında planlanmış ve üzerinde çalışılmış bir yol haritası var mıdır?
  - ✓ Bu haliyle kanal Türkiye'ye ne kadar hizmet etmektedir?
  - ✓ Tam olarak amacı, vizyonu ve misyonu belirlenmiş midir?
  - ✓ Arap dünyası ile ilişkilerin geliştirilmesinde ne kadar etkilidir?
  - ✓ Sadece Arapça yayın yapan bir kanalımız da olsun diye kurulmuş bir kanal mıdır?
  - ✓ Yayın politikaları üzerine ne kadar düşünülmektedir, bu politikaları kimler şekillendirmektedir?
  - ✓ Sadece Arapçayı bilen değil Arap dünyasını da hakiki anlamda yakından tanıyan bir danışma kurulu var mıdır? Varsa bu danışma kurulu kimlerden oluşmaktadır, ne sıklıkla toplanmaktadır; bu anlamda kurumsallaşmış bir yapı var mıdır, yok ise neden yoktur?
- İlgili merciler için tüm bu sorular, detaylı bir şekilde üzerinde düşünülmesi gereken sorunlar olduğuna işaret etmektedir. Aşağıda ifade edilenler bütün bir Arap dünyasına genellenemez ancak var olan bazı temel sorular kapsamlı bir araştırmayı gerekli kılmaktadır. TRT Arapça bağlamında kaç yapmaya çalışırken göz çıkarma ihtimali, üzerine yoğunlaşılması gereken önemli bir noktadır. Arap dünyasından entelektüeller ile yaptığım görüşmeler¹²³ aşağıdaki sonuçları ortaya koymuştur. TRT Arapça hakkında ortaya konan fikirler, Türk-Arap ilişkilerinin gelişmesini isteyenleri ciddi anlamda hayal kırıklığına uğrattığı anlaşılmakta, hatta endişeye sevk etmektedir. Özellikle Arap dünyasındaki İran etkisinin farkında olan Araplar, TRT Arapçayı kıyasıyla eleştirmektedirler.

---

¹²³ Görüşülen bazı isimler, Cevad el-Hamedî (Ürdün), Haznedar Samî, (Ürdün), Şankiti Muhammed Muhtar (Moritanya), Raşid Muhammed (Kuveyt), Cemal Kaşıkçı (Suudi Arabistan)

- ✓ Bu noktada hazırlanan programlarda sadece belli isimlerin yer alıyor olması, kafalarda soru işaretleri oluşturmaktadır.
- ✓ Artık konuşulan konuların da tekrara girmeye başlaması ayrıca rahatsızlık uyandırmaktadır.
- ✓ Türkiye’de Arapça ile ilgili çalışma yapan onlarca insan bulunmaktadır. Bu insanların da TRT Arapça’ya katkı sağlamaları için bir çalışmanın neden yapılmadığı merak edilmektedir.
- ✓ Yaşanan problemlerin Türkiye’de Arapça bilen insan sayısının az olmasından ya da maddi sıkıntılardan kaynaklandığı birer savunma argümanı olarak ortaya konulabilir. Ancak bu tür bahaneler yapılan hataları meşrulaştırmayacağı gibi çok da geçerli değildir.
- ✓ Türkiye’de Arapça bilen uzman konusunda ciddi bir sıkıntının olduğu bilinen bir gerçektir, ancak bu sadece birkaç kişi ile işlerin yürütülmesini haklı kılmamaktadır. TRT’nin maddi imkânsızlıklardan dolayı sıkıntılar yaşadığı da öne sürülebilir ancak mesele maddi mevzularla sınırlandırılabilir bir mesele değildir. Bu anlamda programlar üzerinde daha fazla kafa yorarak içerikleri daha etkin hale getirilebilir. Özellikle haber ve tartışma programlarına her defasında aynı isimlerin çıkarılması yerine farklı isimlere de yer verilmesi maddi olarak ilave bir maliyet oluşturmayacaktır. Ama bu tip küçük müdahaleler dahi Araplar nezdinde ortaya çıkan olumsuz algının kırılması yolunda büyük aşama kaydedilmesini sağlayacaktır.
- ✓ Simültane tercüme imkânı daha aktif kullanılarak Türk uzmanların daha yoğun olarak programlara katılımının gerekliliği sıklıkla ifade edilmektedir. Bu açıdan Arap dünyasının farklı ülkelerinden Türkiye dostu entelektüellerle yapılan görüşmeler, TRT Arapça ile ilgili olarak ciddi bir memnuniyetsizliğin olduğunu ortaya koymaktadır. Malum olduğu üzere Rusya, İngiltere ve İran gibi Arap olmayan ülkelerin de Arapça yayın yapan kanalları bulunmaktadır. TRT Arapça bu kanallarla karşılaştırıldığında oldukça yetersiz ve amatör bulunmaktadır.

Ülkemizin yaşadığı ‘Gezi Parkı hadisesi’, ‘6-7 Ekim Olayları’, ‘17-25 Aralık Olayları’ ve ‘15 Temmuz darbe girişimi hadisesinde’ TRT Arapça’nın ortaya koyduğu performansta da anlaşılmaktadır ki, TRT Arapça ile ilgili olarak bazı hayal kırıklıkları ve endişeler mevcuttur. Bu anlamda Arap dünyasında TRT Arapça’nın nasıl algılandığı, ne dereceye kadar etkili olduğu konusunda kapsamlı bir araştırmanın yapılması gerektiği çok açıktır. Bu çerçevede yapılacak geniş katımlı bir kamuoyu araştırması, TRT Arapça’nın yayınları konusunda eksikliklerin ya da olumlu noktaların neler olduğu ve daha sağlıklı bir yayın politikası için neler yapılması gerektiği sorularına somut cevap oluşturacaktır. Geniş kapsamlı bir araştırma yapılamasa bile Türk dostu Araplardan oluşan entelektüel bir grubun fikrinin alınması elzem görünmektedir.

2.2.3. Düşünce Kuruluşları

Uluslararası ilişkilerin ana kulvarının devletlerarası ilişkiler olduğu dönem hızla sona ermektedir. İletişim ve bilgi devrimlerinin dünyanın çehresini yeniden şekillendirdiği bu dönemde kamuoyları ve gündemi etkileme, fikirler-kavramlar topografyasında var olma becerisi son derece önemlidir. Türkiye’de think-tankleri (Araştırma merkezleri/düşünce kuruluşları) tarihçesi 1960’lı yıllara dayanır. Think-tanklerin akademik dünyada bir sorunsal olarak ele alınması ve merak uyandırması, ancak son yıllarda mümkün olmuştur.¹²⁴

Bölgede güç kapasitesi açısından Türkiye’nin ilgilendiği coğrafyanın genişliğine kıyasla sahip olduğu altyapı “düzen kurmak” veya “mevcut düzeni devam ettirmek” amacındaki diğer aktörlerle kıyaslandığında sahip olduğu kapasite ve imkânları önem arz etmektedir. Bu noktada ülkemizin rekabet ettiği ülkelerle karşılaştırıldığında en büyük eksiklerden birisi üretilen düşüncelerin çok az sayıda olmasıdır.¹²⁵ Hükümetin düşünce kuruluşlarıyla aktif ilişki stratejilerinin mimarlarından olan Kalın’a göre think-

¹²⁴Sami Zariç, “Türkiye’de Think-Tank Kuruluşları Ve Karşılaştıkları Sorunlar”, 2012, http://www.academia.edu/31675794/T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_THINK-TANK_KURULU%C5%9ELARI_VE_KAR%C5%9EILA%C5%9ETIKLARI_SORUNLAR (Erişim: 19.12.2015).

¹²⁵Selahattin Esim, Türk “Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

tank, uzun vadeli çalışma yapan akademisyenlerle karar vericiler arasında bir köprü konumundadır.¹²⁶

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve blok sisteminin çökmesiyle beraber ortaya çıkan yeni uluslararası sisteme “yeni dünya düzeni” adı verilirken, bunun gerçekten istikrarlı bir sistem olup olmayacağı yönündeki kuşklar hala önemli çalışmaların ana temasını oluşturmaktadır. Yine yeni global uluslararası sistemde küçüklü büyüklü çok sayıda tehlikenin varlığı ve bunların nasıl bir gelişme göstereceğini önceden kestirmenin olanaksızlığı, daha derin düşünme kapasitesi ve kapsamlı araştırma ihtiyacını artırmaktadır. Türkiye'nin önünde bir türlü çözemediği herkesçe bilinen sorunları olduğu halde bu konuda fikir üreten düşünce kuruluşlarının azlığı önemli bir eksikliklerdir.¹²⁷

Yaşadığımız yüzyılın uluslararası sistemine egemen haline gelen temel niteliklerinden biri olan “küreselleşme” olgusu, tüm sorunların ve çözümlerin küresel boyutta etkilerinin birlikte yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Dünyanın herhangi bir yerinde söz konusu olan bir güvenlik sorunu ya da bir toplumsal siyasal ve ekonomik hadise, ilgili bölgeye veya ülkeye özgü kalmamakta, bundan tüm insanlık belli derecelerde bir şekilde etkilenmektedir. Bunun en önemli örneğini “Arap Baharı” sürecinde yaşadık

Meseleyi Türkiye özelinde değerlendirmeye aldığımızda, başta Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeler olmak üzere Ukrayna ve diğer sorunlar ülkemizde pek çok eksiği de gün yüzüne çıkardı. Olaylarla ilgili bugüne kadar başta ekonomik ve siyasal olmak üzere pek çok değerlendirme yapıldı. Ancak Türkiye açısından baktığımızda bölgede meydana gelen gelişmelerin doğurduğu en önemli sonuçlardan biri komşu olduğumuz bölgeye aslında ne kadar uzak olduğumuz gerçeğidir. Yine söz konusu süreçte birlikte, Türkiye'nin Ortadoğu'da ‘rol model’ olduğu ya da ‘düzen kuran’ aktör konumuna yükseldiğine dair argümanlar, yazılı ve görsel medyada sıkça dillendirildi.

---

¹²⁶ Arpacıoğlu, a.g.e., s. 139.

¹²⁷ Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

Ancak durum geniş bir analize tabi tutulduğunda bu iddiaların bilimsel bir analizden çok güncel ve konjonktürel değerlendirmelerin ötesine geçmediği anlaşılmaktadır. Türkiye 2023 Vizyonu ile ‘Middle Power’ konumundan ‘Super Power’ konumuna sıçrama yapmayı hedefliyor, fakat bu konuda ülkenin birçok birimleri halen bu hedefe inanmakta zorluk çektikleri gibi, fikir ve strateji üretmek açısından da en düşük düzeyde katılım sağlıyorlar.¹²⁸

Bir araştırma yaptığımızda Wikipediada Türk düşünce kuruluşları hakkında yazılanlar aynen aşağıdaki gibidir:¹²⁹

Turkey

“Turkish think tanks are relatively new. Many of them are sister organizations of a political party or a company. University think tanks are not typical think tanks. Most Turkish think tanks provide research and ideas, yet they play less important roles in policy making when compared with American think tanks. There are at least 20 think tanks in the country.”

Ülkemizde burada bahsi geçen 20 düşünce kuruluşundan daha fazla, yaklaşık 38 tane düşünce kuruluşu (Think Tank) bulunuyor. Bunların içerisinde ciddi çalışma yapabilenlerin sayısı bir elin beş parmağını maalesef geçmiyor. Bu kuruluşlarında ülkenin politika üreten siyasilerine ne kadar katkısı olacağı aşikârdır.¹³⁰

Yapılan bir araştırmada saptanan dünyadaki Think Tanklerin kıtalara dağılımına göre sayısına bakacak olursak:¹³¹

---

¹²⁸Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

¹²⁹Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

¹³⁰Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

¹³¹Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

Afrika	548	(%8)
Asya	1200	(%18)
Avrupa	1757	(%27)
Latin Amerika ve Karayipler	690	(% 11)
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	333	(%5)
Kuzey Amerika	1913	(% 30)
Güney Pasifik Adaları	39	(% 1)

Burada Güney Pasifik Adaları gibi minik ülkelerin toplam düşünce kuruluşundan biraz daha az sayıda bir düşünce kuruluşu sayısının ülkemizde olması çok çarpıcıdır. Middle Power konumunda olan ülkemizin dünyanın 16. Büyük ekonomisi olması ile ters düşen oranda düşünce üreten kuruluşunun olması üzerinde durulması gereken en önemli eksiklerden birisidir. Özellikle 2023 yılı vizyonu ile örtüşmeyen bu durumun en kısa sürede aşılması gerektiğini düşünüyorum.¹³² Türkiye’de ise her ne kadar think-tank sayısı ve niteliği anlamında son yıllarda olumlu gelişmeler gözlemlense de gelişmenin beklenen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Türkiye’de kâğıt üzerinde think-tank sayısı elli civarında think-tank görünmesine rağmen fiiliyatta sayı beşe, altıya kadar düşmektedir.¹³³

Özellikle son beş yılda bölgede meydana gelen gelişmeler üzerinde derin bir muhasebe yapıldığında, Türkiye’nin Ortadoğu coğrafyası ekseninde beklenti-kabiliyet açığından mustarip bir ülke olduğu görülmektedir. Ne yazık ki Türkiye bu yaşamsal alanı hala bir detay, son dakikada akla gelen bir konu, sadece kriz dönemlerinde önemsenen geçici bir başlık olarak görmenin ötesine geçemediği anlaşılmaktadır. Bu

¹³²Selahattin Esim, Türk “*Think Tankler, Türkiye 2023 Vizyonu ve Katip Çelebi Arasındaki Bağlantı*”, 2013, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4998/turk-think-tankler-turkiye-2023-vizyonu-ve-katip-celebi-arasindaki-baglanti> (Erişim: 26.03.2014).

¹³³Sami Zariç, “*Türkiye’de Think-Tank Kuruluşları Ve Karşılaştıkları Sorunlar*”, 2012, <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/9383/makaleler/31/arastirmax-turkiyede-think-tank-kuruluslari-karsilastiklari-sorunlar.pdf> (Erişim: 19.12.2015), s.1

noktada bölge ve dünya sorunlarına beraber çözüm arama ihtiyacı arttıkça toplumların farkındalık düzeyini artıracak hükümet içi uzman eksikliği ve hükümet dışı kurumların yokluğu Türk dış politikasının eksik boyutu olarak öne çıkmaktadır.

Hal böyle iken ‘bölgesel lider’ olma hedefinde olan Türkiye’nin, mevcut boşluğu doldurması ve eksiklerinin giderilmesi gerektiği ortadadır. Türkiye’de her ne kadar think-tank sayısı ve niteliği anlamında son yıllarda olumlu gelişmeler gözlemlense de gelişmenin beklenen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Dolayısıyla Türkiye gibi bölgesel liderliğe soyunan bir ülkenin think-tank anlamında çok daha ileri düzeylere gelmiş olması gerekir.¹³⁴ Türkiye’nin söylem-eylem arasında gözlemlenen makas açığının kapatılması, değerlendirilen bir ülkeden değerlendiren ülke konumuna yükselmesi için think-tank kuruluşlarının artırılması ve söz konusu kurumlara engel teşkil eden etmenlerin bertaraf edilmesi gerekmektedir.

2.2.4 Uluslararası Toplantılar ve Kongre Turizmi

Bilim ve teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte insanlar daha fazla toplanma ve bilgi alışverişinde bulunma ihtiyacı duymaktadır. Ulaşım imkânlarının da gelişmesiyle insanların daha hızlı ve ekonomik bir şekilde bir araya gelme imkânı doğmuştur. Bu vesileyle devlet mercileri, özel şirketler ve STK’lar bir araya gelmek adına kongreler ve uluslararası toplantılar tertip etmektedirler. Kongre kelimesinin literatürdeki farklı kaynaklarda birçok tanımı söz konusudur. Bunlardanbazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Kongre; yurt içi veya dışında aynı ya da farklı meslek gruplarına sahip kişilerin (delegelerin), fikir alışverişinde bulunmak ve tartışmak gibi amaçlarla çağrılı olarak bir araya gelmeleridir.¹³⁵ Kongre kavramını “Bir veya daha fazla günle sınırlandırılmış ve önceden kararlaştırılmış bir program çerçevesinde uzmanlık gerektiren bilimsel alanlarda ya da meslek dallarında, belirli bir konuda bilgi alışverişini amaçlayan ve özellikle toplanılan yerin dışından gelen kişilerin de katılımlarıyla meydana gelen bir

---

¹³⁴ Sami Zariç, “Türkiye’de Think-Tank Kuruluşları Ve Karşılaştıkları Sorunlar”, 2012, <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/9383/makaleler/31/arastirmax-turkiyede-think-tank-kuruluslari-karsilastiklari-sorunlar.pdf> (Erişim: 19.12.2015), s.1

¹³⁵ Yusuf Aymankuy, “Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları”, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010. s.4.

toplantıdır” şeklinde tanımlamıştır.¹³⁶ Kongre turizmi literatüründe kongre ve toplantı kavramları birbirine oldukça yakın anlamları olan ve çoğu zaman aynı anlamda kullanılan kavramlardır. Dünyada ve Türkiye’de kullanılan anlamıyla toplantı, birden fazla insanın ortak amaçlarla bir araya gelmelerini ifade eden ve içinde pek çok çeşidi barındıran bir kavramdır. Kongre, konferans, forum, sempozyum, seminer, workshop, panel, zirve ve kolokyum gibi çeşitli amaçlarla ve farklı düzen ve tekniklerle gerçekleştirilen her bir etkinlik aynı zamanda bir toplantıdır. Bu bağlamda toplantı genel bir kavram olarak kabul edilmektedir.¹³⁷

Tarih, kültür ve coğrafya bakımından büyük bir hazineye sahip olan Türkiye, pek çok alanda olduğu gibi uluslararası toplantılar ve kongre turizmi bakımından da heyecan verici imkânlarla sahiptir. Dolayısıyla çeşitli uluslararası toplantılar ile kültürel, siyasi ve ekonomik ev sahipliği Türkiye için ‘kamu diplomasisi’ bakımından kullanılabileceği araçlardan biri olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin uluslararası kongrelerle tanışması 1969 yılında gerçekleşmiştir. Turist Seyahat A.Ş. tarafından "Dünya Kızılhaç Kongresi" (1300 yabancı delege) ve "Dünya Ticaret Odaları Uluslararası Kongresi" (1200 yabancı delege) Vip Turizm Seyahat Acentesi tarafından organize edilmiştir.¹³⁸

Uluslararası kongre konusunda Türkiye, en büyük atılımını 1-15 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen ve son 20 yılın en büyük uluslararası organizasyonu sayılan "Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı" "HABİTAT II'ye ev sahipliği yapmak suretiyle gerçekleştirmiştir. HABİTAT II Konferansı ile Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin resmi delegasyonlarının yanı sıra bu sistemi oluşturan UNICEF, UNESCO, UNIDO gibi örgütler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör ve sendikaların temsilcileri ve akademisyenlerin katılımıyla 25000 insan İstanbul'da 2 hafta süre ile konaklamışlardır.¹³⁹

2004 yılı, uluslararası kongre pazarında İstanbul için bir dönüm noktası olmuştur. Düzenlenen kongrelerin büyük bir başarı ile gerçekleştirilmesi İstanbul'a olan

¹³⁶ Orhan İçöz, “*Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi*”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003. s.264.

¹³⁷ Ahmet Atabaş, “*Kongre Turizmi Bağlamında Şehir Markalaşması: Trabzon İncelemesi*”, (Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi), Ankara, 2008, s.55-56.

¹³⁸ Kahraman Arslan, “*Türkiye’de Kongre Turizmini Geliştirme İmkânları*”, İTO Yayınları, İstanbul, 2008, s.25.

¹³⁹ Arslan a.g.e. s.25.

güveni artırmış ve ilerdeki dönemlere yönelik kongre taleplerine de öncülük etmiştir. Özellikle haziran ayı boyunca, sırasıyla Dünya Gazeteler Birliği ve Dünya Editörler Forumu, 22 ardından OECD (Uluslararası Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), KOBİ'lerden sorumlu Bakanlar Konseyi, İslam Konferansı Örgütü Bakanlar Konseyi ve NATO Zirve Toplantısı için İstanbul'a on bini aşkın delege ve basın mensubu gelmiştir.¹⁴⁰

Turizm faaliyetlerini çeşitlendiren Türkiye, kongre turizmi alanında cazibe merkezi olma yolunda ilerliyor. 10 yıl önce Türkiye'de, 500 ve üstü kişiyi bir araya getiren uluslararası ölçekte sadece 80 kongre yapılırken, 2012'de bu rakam 179'a, 2013'te ise 221'e çıktı. Bu sayede, 10 yıllık dönemde kongre sayısında yüzde 254'lük bir artış kaydedildi. Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği'nin (TÜRSAB) 'Türkiye Kongre Turizm Raporu'na göre, Türkiye'nin kongre turizminden elde ettiği gelir 2013'te 2,5 milyar doları aşmıştır.¹⁴¹

Son yıllarda İstanbul, pek çok uluslararası toplantıya ev sahipliği yaparak Türkiye'nin dış kamuoyuna tanıtımına olumlu katkı sağlamıştır. Örneğin, 16-22 Mart 2009 tarihlerinde yapılan "5. Dünya Su Forumu"¹⁴², 9-13 Mayıs 2011 tarihlerinde gerçekleştirilen "Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı", 23-24 Mayıs 2016'da dünyada ilk defa gerçekleştirilen Dünya İnsani Zirvesi geniş katılımlı uluslararası toplantılardan olup onlarca ülkeden binlerce katılımla gerçekleştirilmiştir.

Özellikle 2011 yılı itibariyle Ortadoğu'nun bazı ülkelerinde başlayan Arap Baharı süreciyle ülkemize göç eden muhalifler yüzlerce toplantı tertip etmiştir. Bu toplantıların ekonomik katkılarının yanı sıra, siyasi ve kültürel alanlar başta olmak üzere pek çok alanda ülkemize katkı sunduğu aşıkardır. Bu bağlamda Ürdün merkezli Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Cevad el-Hamedi'nin bir konferans sırasında şifahen söylediği "merkez olarak yaptığımız konferanslara katılımı cazibe haline getirmek ve artırmak adına toplantılarımızı genellikle İstanbul'da tertip ediyoruz." şeklindeki ifadeleri İstanbul'un Ortadoğu ülkeleri için bir terci merkezine

¹⁴⁰ Arslan, a.g.e., s.25.

¹⁴¹ "Türkiye kongre turizminde 10 yılda % 254'lük büyüme elde etti", <http://kdk.gov.tr/haber/kongre-turizminde-10-yilda-254luk-buyume/426>(Erişim: 22.12.2014).

¹⁴² TÜRSAB Ar-Ge Departmanı, "Dünya'da ve Türkiye'de Kongre Turizmi", 2009, http://www.tursab.org.tr/dosya/1014/09kakongre_1014_3715792.pdf (Erişim: 21.11.2014).

dönüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Yine Arap dünyasının önemli düşünürlerinden sayılan Muhammed Muhtar eş-Şankiti'nin yine bir konferans sırasında dile getirdiği, “Türkiye’de o kadar çok toplantıya katılıyorum ki, evimden daha çok Türkiye’de vakit geçiriyorum.” ifadesi de hem yapılan kongrelerin fazlalığını hem de kongreler için bir cazibe merkezine düşüştüğünü göstermektedir.

Uluslararası Kongre ve Konvansiyonlar Birliği'nin (ICCA) 2015 yılına ait istatistiklerinde İstanbul, en çok tercih edilen kongre şehirleri sıralamasında 2014 yılına göre bir basamak atlayarak 8'inci sıraya yükseldi.¹⁴³ Türkiye genel olarak ise, 2015 yılı sonu itibarıyla toplam 211 kongre ile bir basamak yükselerek, dünya 18'incisi ve Avrupa 11'incisi oldu.¹⁴⁴

Tüm bu olumlu gelişmelerle birlikte Türkiye'nin sahip olduğu imkanlara rağmen kongre turizminden gerek ekonomik gerekse diğer alanlarda beklenen düzeyde yarar elde etmediğini söylememiz mümkündür. Kültür ve Turizm Bakanlığında hazırlanan bir çalışmada konuyla ilgili şu hususlara yer vermektedir: “Türkiye'nin, kongre turizmine ilişkin alt ve üst yapı sorunlarının çözülmesini, kongre olanaklarının uluslararası alanda tanıtılmasını, pazarlanmasını ve önemli bir kongre merkezi olarak konumlandırılmasını sağlayacak bir birliğe ihtiyacı vardır. Bu oluşumun ise başta kamu olmak üzere bu alanda faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmesi ve bir an önce oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu birlik, ülkemizin kısa sürede kongre turizminin yapısal sorunlarıyla baş edebilir hale gelmesini sağlayarak sektörün ilerlemesini kolaylaştıracak ve Türkiye'nin tanıtımına da büyük katkı sağlayacaktır.”¹⁴⁵

---

¹⁴³“Dünyanın 8. büyük kongre şehri İstanbul”, 2016,

http://www.itohaber.com/haber/guncel/203142/dunyanin_8_buyuk_kongre_sehri_istanbul.html(Erişim: 15.07.2015).

¹⁴⁴“Dünyanın 8. büyük kongre şehri İstanbul”, 2016,

http://www.itohaber.com/haber/guncel/203142/dunyanin_8_buyuk_kongre_sehri_istanbul.html(Erişim: 15.07.2015).

¹⁴⁵<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/31111,cigdemgullupdf.pdf?0> (Erişim: 19.06.2015).

2.2.5. Uluslararası Kuruluşlardaki Rol ve İnsan Potansiyeli

Devletler ekonomik, siyasi ve teknoloji yönde geliştikçe uluslararası örgütlerdeki nüfuzu da buna paralel olarak artış göstermektedir. Türkiye'nin AK Parti hükümetleriyle kazandığı ivme, uluslararası örgütlerdeki etkinliğine de yansımış ve Türk delegelerin kritik mercilerde göreve gelmesi söz konusu olmuştur.

Türkiye; Birleşmiş Milletlerin, Avrupa Konseyi'nin ve İslam Konferansı Örgütü'nün saygın birer üyesidir. Yakın zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin iki yıl (2009-2010) süreliğine geçici üyeliğini yapmıştır.¹⁴⁶ Avrupa Konseyi tarihinde ilk defa bir Türk Parlamenter Mevlüt Çavuşoğlu Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Başkanlığı'na seçilmiştir.¹⁴⁷ Ekmeleddin İhsanoğlu, 2004-2014 yılları arasında İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreterliği görevini yürütmüştür.¹⁴⁸ Prof. Dr. Talip Küçükcan, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatında (AGİT) Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele Özel Temsilciliğine atandı.¹⁴⁹

Türkiye NATO'da barış ve istikrar için hizmet eden önemli bir üyedir. Birlikte ikinci büyük Ordu'ya sahip olan Türkiye, düzenli olarak Afganistan'da Güvenlik Destek Gücü olan ISAF'I yönetmiş ve ülkenin yeniden kalkınması için önemli roller üstlenmektedir.

Türkiye siyasal bakımında Ortadoğu ülkeleri için diplomatik bir köprü konumundadır. Özellikle batıyla ilişkilerin iyi olması, ABD'nin Türkiye'yi model ortak olarak görmesi ve desteklemesi, Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu artırır etmenler olmasının yanı sıra, bölge meselelerinde arabulucu rol oynamasının da önünü açmaktadır. Bu bağlamda 2005 yılında Irak'lı Sünniler'in siyasal sürece katılımında etkin rol oynanmış ve başarılı olunmuştur. Yine İsrail ile Suriye arasında Golan tepelerinin egemenliği ve kontrolü konusunda arabuluculuk inisiyatifi alınmıştır.¹⁵⁰ Ayrıca İsrail ile Hamas arasında da arabuluculuk girişiminde

¹⁴⁶<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> (Erişim: 19.10.2015).

¹⁴⁷http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/mevlut_cavusoglu_avrupa_konseyi_parlamenter_meclisi_baskani_s.ecildi.pdf (Erişim: 19.10.2015).

¹⁴⁸https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekmeleddin_%C4%B0hsano%C4%9Flu(Erişim: 21.10.2015).

¹⁴⁹“Prof. Talip Küçükcan AGİT'e atandı”, 2014, <http://www.eurovizyon.co.uk/gundem/prof-talip-kucukcan-agite-atandi-h25786.html> (Erişim: 21.10.2015).

¹⁵⁰ Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2014, s. 167.

bulunulmuştur.¹⁵¹ Özellikle Hamas'ın elindeki İsrail'li asker Gilad Shalit sorusunda gösterdiği başarı sonucu *The Economist* dergisi 'Büyük Arabulucu' başlığı altında Türkiye'nin arabuluculuk girişimlerini başarı hikayesi olarak dünya kamuoyunun gündemine getirmiştir.¹⁵²

AK Parti hükümetleri döneminde Ortadoğu ile ilgili izlenen politikalara bakıldığında sadece ekonomik yönde değil de bölge sorunlarının çözümünde de rol alma inisiyatifinin kullanıldığını görmekteyiz. Devletlerarasında yaşanan böylesi büyük sorunlarda çözüm arama gayreti hem ülke kamuoyunda hem de Ortadoğu ülkelerinin kamuoyunda bu çabalara müsbet bakılması gerekmektedir. Özellikle İsrail-Filistin meselesi için bu durum daha büyük önem arz etmektedir. Yine Osmanlı'nın dünya sahnesinden silinmesinden sonra Ortadoğu politikalarını adeta rafa kaldıran bir ülke için, bölgeye yeniden dönmek dış politkada vizyon değişikliğini gerektir. Dolayısıyla bu durumda kamuoyunun ikna edilmesi son derece önemlidir. Ancak bununla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında Ortadoğu kamuoyunun Türkiye'nin ortaya koyduğu çabaya müspet baktığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda TESEV'in 2010 yılında gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçları, Arap dünyasının yüzde 78'inin Türkiye'nin İsrail-Filistin çatışmasında arabuluculuk rolü oynaması gerektiğini düşündüğüne işaret etmiştir.¹⁵³

Türkiye uluslararası arenada yaptığı arabuluculuk faaliyetlerini sadece Ortadoğu ülkeleriyle sınırlı tutmamıştır. Afrika Kıtasında Sudan ve Güney Sudan meselesinde, Balkanlarda Bosna-Hersek ve Sırbistan, Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasında diyalog girişimleri¹⁵⁴ başta olmak üzere dünya sathında çok geniş bir yelpazede arabuluculuk faaliyetleri icra etmiştir. Arabuluculuk faaliyetlerinde devlet dışı aktörleri de devreye sokarak bu anlamda önemli kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan Türkiye-Afganistan-Pakistan arasında üçlü zirve başlatılmıştır, ayrıca bu üçlü zirvenin sivil aktörler TOBB ve muadilleri ile de yapılması, Türkiye'nin kamu

---

¹⁵¹ Ömer Taşpınar, *Obama's Turkey Policy: Bringing Credibility to "strategic Partnership"*, Insight Turkey, vol. 11/No.1/ 2009, pp. 13-21.

¹⁵² Ekşi, *a.g.e.* s. 167. ve <http://www.economist.com/node/16847136> (Erişim: 15.09.2015).

¹⁵³ http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Turkiyenin_Ortadogudaki_Yumusak_Gucu_Ve_Onundeki_Engeller.pdf (Erişim:17.09.2015).

¹⁵⁴ "Balkan Ülkeleri İle İlişkiler", T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa (Erişim: 17.09.2015).

diplomasisi çerçevesinde devlet-dışı sivil aktörleri de diplomasi sürecine müdahil ettiğini açıkça göstermektedir.¹⁵⁵

Yine Türkiye'nin Finlandiya ile birlikte 2010 Eylül ayında New York'ta BM bünyesinde başlattığı "Barış için Arabuluculuk" girişimi¹⁵⁶, buna benzer nitelikte bir "Arabuluculuk Dostlar Grubu", AGİT bünyesinde Türkiye, Finlandiya ve Dönem Başkanı İsviçre'nin öncülüğünde tesis edilmesi¹⁵⁷ ve arabuluculuk alanındaki öncü rolü çerçevesinde, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun himayesinde uluslararası katılımlı "İstanbul Arabuluculuk Konferansları"nın tertip edilmesi, Türkiye'nin arabuluculuk faaliyetlerinde nüfuz edebildiği küresel ölçekteki geniş yelpazesini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Burada işaret edilmesi gereken önemli hususlardan biri ise, herhangi bir ülkenin başarılı bir arabuluculuk yapabilmesi için sorunun tüm dinamiklerine vakıf olması, kalıcı çözümün gerektirdiği uzun vadeli taahhüdü en başından ortaya koyabilmesi, arabuluculuk süreci boyunca esnek ama değerlere dayalı bir strateji ortaya koyabilmesi, ihtilafın taraflarına ortak bir vizyon sunabilmesi, ihtilafın taraflarının güvenini kazanabilmiş olması, sorunun çözüm yollarının bulunması sürecinde ilgili tüm taraflarla karşılıklı iradeye dayalı bir işbirliği sergileyebilmesi, tarafsız bir tutum izleyebilmesi, görüşme sürecinin mahremiyetine riayet etmesi, arabuluculuk sürecinin belirli bir gizlilik içinde yürütülebilmesi gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. Demek ki, Türkiye tüm bu arabuluculuk faaliyetleri ilkelerine ü,haiz bir dış politka anlayışını ortaya koyabilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı uyuşmazlıkların çözümü ve arabuluculuk faaliyetleri kapsamında resmi sayfasında şu görüşlere yer vermektedir:

Bölgenin önemli güç merkezlerinden biri konumunda bulunan ve bu coğrafyadaki her türlü gelişmeden doğrudan etkilenen Türkiye bu ihtiyacı fazlasıyla hissetmekte ve bölgede kalıcı barış, istikrar ve refah ortamının yeşerebilmesi için yoğun çaba sarfetmektedir. Son yıllarda bu doğrultuda giderek daha dinamik bir dış politika izlemeye başlayan ve Afro-Avrasya bölgesinde işbirliği ve diyalogun sağlam temeller üzerine oturtulması için büyük gayret gösteren Türkiye, mevcut ihtilafların barışçı yollardan çözümlenmesi yönünde

¹⁵⁵ Ekşi, a.g.e. s. 168.

¹⁵⁶ "Uyuşmazlıkların Çözümü Ve Arabuluculuk", T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa> (Erişim: 17.09.2015).

¹⁵⁷ A.g.m.

sergilediği aktif çabaların yanı sıra, önleyici diplomasiye de özel bir önem atfmekte ve geniş bir coğrafyada çok sayıda arabuluculuk girişimine öncülük etmektedir.¹⁵⁸

2.3. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ AKTÖRLERİ VE FAALİYETLERİ

Her ülke yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetlerini sahip olduğu yumuşak güç unsurları üzerinde yürütmektedir. İcra edilecek faaliyetler için kurulan kurumlar da bu kıstas değerlendirilmeye alınmaktadır. Dolayısıyla Türkiye de kamu diplomasisi aktörlerini bu çerçevede oluşturarak faaliyetler sürdürmektedir.

2.3.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün Kurulması ve Faaliyetleri

Kamu diplomasisinin modern anlamda kurumsal bir çerçevede çalışmalar icra edilemsi 1960’lı yılların oralarına uzanmaktadır. Küresel ölçekte bu alanda çalışmalar hayata geçiren ülkelere kıyasla Türkiye gecikmeli olarak adımlar atmıştır. Türkiye’nin yumuşak güç enstrümanı olarak attığı ilk adım TİKA’nın 1992’de kurulmasıyla mümkün olmuştur. Yumuşak güç bakımından düşünüldüğünde ise, kavramın ortaya çıktığı 1990 yılına göre yine Türkiye’nin geç kaldığı söylenebilir.¹⁵⁹

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün 2010 tarihli Başbakanlık genelgesiyle kurulmasından önce Türkiye’nin herhangi bir ‘kamu diplomasisi’ çalışması yürüttüğünü söylemek güçtür. Elbette 2010 öncesinde de Türkiye’nin bilinirliğini ve saygınlığı arttırmak için yapmış olduğu pek çok faaliyet söz konusuydu. Ancak o süreçte yapılan faaliyetler ‘kamu diplomasisi’ olarak anılmıyordu. Yine bu faaliyetler tek merkezden etkili bir şekilde kontrol ve koordine edilmiyordu.

Türkiye’de kamu diplomasisinin kurumsal bir çerçeveye bürünmesinde AK Parti döneminin yeni dış politika anlayışının etkili olduğunu söylememiz mümkündür. Özellikle Ahmet Davutoğlu ve İbrahim Kalın gibi, bölgemizde ve dünyada gelişen olayların oluşturduğu tehdit ve fırsatlara karşı ne tür stratejilerin geliştirilmesi

---

¹⁵⁸ A.g.m.

¹⁵⁹ Ekşi, a.g.e. s. 185.

gerektiğini bilen isimlerin karar alma mekanizmalardaki nüfuzları bunda etkili olmuştur. Kalın'a göre Türkiye, izlenen yanlış politikalar yüzünden uzun yıllar negatif bir imaja sahip olmuş ve fiilen kamu diplomasisi yapabilecek bir noktaya gelememiştir.¹⁶⁰

Kalın, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri yürütecek bir kurumsal yapıya duyulan ihtiyacı şu şekilde açıklamaktadır: "...Türkiye son derece önemli kaynaklara ve değerlere sahiptir. Joseph Nye'in formüle ettiği ince güç kavramı, son tahlilde Amerikan gücünün dayandığı "havuç-sopa" diyalektiğine dayanmaktadır. Oysa Türkiye'nin merkezinde yer aldığı coğrafyada her şeyi havuç-sopa diyalektiğinde izah etmek mümkün değildir. Ortak hafızanın, vicdanın ve kelimenin en geniş manasıyla efkâr-ı umumiyenin sunduğu tahayyül ve idrak düzeyi, içinde yaşadığımız coğrafyanın en büyük imkânları arasında yer almaktadır. Bu imkânların doğru ve etkili bir şekilde kullanılması halinde sorunların çözümünde yeni imkânlar devreye girecek ve yeni fırsat alanları doğacaktır. Türkiye ve Türkiye gibi ülkelerin gerçek ince güç kapasitesine ulaşması, bu dinamikleri harekete geçirmesine bağlıdır. Bunun için Türkiye'nin yeni hikâyesinin ne olduğunu ve nasıl anlatmamız gerektiğini bilmemiz gerekmektedir. Kamu diplomasisi, bu hikâyenin mahiyetine ve aktarılmasına ilişkin bize önemli ipuçları sunmaktadır."¹⁶¹

Medya anlamında da tek tük çalışmalar olsa da genel olarak ciddi ve elle tutulur bir şekilde konunun gündeme geldiği söylenemez. Bu konuya dikkat çeken yazılardan biri Ali Saydam'ın 2009'un sonlarında "Kamu diplomasisi yoksa yalnız kalırız."¹⁶² sözleriyle kaleme aldığı köşe yazısıdır. Kamu Diplomasisinin önemine vurgu yapılan köşe yazısında, bu alanda yürütülecek olan çalışmaların önemine "Kamu diplomasisi kural 1: Eğer sen kamuoyunu en hızlı ve doğru şekilde bilgilendirmezsen, kamuoyu kendi kendine bilgi kaynaklarını yaratır. Bu da senin kontrolünün dışında gerçekleşir..."¹⁶³ ifadeleriyle değinmektedir. Yine özellikle Türkiye'nin Ortadoğu

¹⁶⁰ Kalın, a.g.e, s. 56, 57.

¹⁶¹ Kalın, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> (Erişim: 16.11.2013).

¹⁶² Ali Saydam, "Kamu Diplomasisi Yoksa Yalnız Kalırız", 2010, <http://aksam.mediator.com/2010/04/03/yazar/10603/aksam/yazi.html> (Erişim: 16.11.2013).

¹⁶³ Saydam, *Kamu Diplomasisi Yoksa Yalnız Kalırız*, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/Kamu%20diplomasisi%20yoksa%20yaln%C4%B1z%20kal%C4%B1r%C4%B1z%20Ali%20Saydam.pdf> (Erişim: 15.08.213).

politikalarını takip eden Kaan Dilek konuyla ilgili 2010 yılında kaleme aldığı bir yazısında “Türkiye dış politikasının kazandığı bu ivmenin ihtiyaç duyduğu en önemli unsur da hiç şüphesiz yumuşak güç kullanımını ön gören kamu diplomasisine aynı oranda ivme kazandırmasıdır.”¹⁶⁴ ifadelerini kullanarak konunun önemine vurgu yapmaktadır.

Bir kamu diplomasisinin en temel şartının, izlenen politikaların rasyonel, ikna edici ve savunulabilir olması gerektiğini ifade eden Kalın, insan haklarını sistematik bir şekilde ihlal eden veyahut bir başka ülkeyi işgal altında tutan bir ülkenin başarılı bir ‘kamu diplomasisi’ izlemesinin mümkün olmadığını Çin ve ABD örnekleri üzerinden savunmaktadır. Kalın’a göre Türkiye, izlenen yanlış politikalar yüzünden uzun yıllar negatif bir imaja sahip olmuş ve fiilen kamu diplomasisi yapabilecek bir noktaya gelememiştir.¹⁶⁵

Kamu diplomasisi, karar mercilerin takip ettiği dış politikayla uyumlu yürütülmesi gereken, diğer kurumlarla koordinasyonu sağlayan vizyoner ve stratejik bir iletişim enstrümanıdır. Türkiye’nin değişen dış politika parametreleri ve yeni yaklaşımlar, dış ülke halklarına karşı daha profesyonel ve çağın icaplarına uygun politikaları zaruri kılmıştır,¹⁶⁶ dolayısıyla tüm kamu diplomasisi faaliyetlerinin bir koordinasyon altında toplanması yeni Türk dış politikası vizyonu için önemli hedeflerden biri haline gelmişti. Bu bağlamda 30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi¹⁶⁷ ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. Yayımlanan genelgede koordinatörlüğün görevleri şu şekilde belirtilmektedir:

Günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletlerarasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak "Kamu Diplomasisi" ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya

¹⁶⁴ Dilek Kaan, *Kamu Diplomasisi ve Ortadoğuya Açılmak*, <http://www.haberlotus.com/kamu-diplomasisi-ve-ortadoguya-acilmak/#.WGD83dKLTIU> (Erişim: 15.05.2013).

¹⁶⁵ Kalın, A.g.e.s.56-57.

¹⁶⁶ Demir, “*Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*”, Beta Basım AŞ, İstanbul, 2012, s. 237.

¹⁶⁷ Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi, RG. 30.01.2010 - 27478, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 26.12.2013).

*yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir.*¹⁶⁸

Akademik çevrenin ve medyanın gündeminde kamu diplomasisinin yaygınlaşması, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün kurulmasıyla mümkün olmuştur.¹⁶⁹ Dolayısıyla Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü devlet adına yumuşak gücün kontrolü ve denetimini sağlarken aynı zamanda farklı sivil teşebbüslere verdiği destekler üzerinden etkili bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütülmesine de imkân sağlamaktadır. Kuşkusuz Türkiye'nin dış politikasında başlattığı yeni hamle sonucunda kazandığı ivme önemli bir başarı hikayesidir. Yine son derece açıktır ki, söz konusu başarı hikayesinin kazınımı ve mahiyetinin aktarılması konusundaki en uygun coğrafya Ortadoğu coğrafyasıdır.

Ancak tüm bu hamlelere ve kazanımlara rağmen pek çok iç ve dış faktöre bağlı olarak kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında beklenen necilerin alınmasından söz etmemiz mümkün değildir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü eski koordinatörü konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi diğer ülkelerden farklı işliyor. Özellikle Gezi olaylarından itibaren kriz eksenli hareket etmek zorunda kaldık. Kamu Diplomasisi boyutunda kendimizi doğru ve etkin anlatamadığımız doğrudur. Ama bunun çok fazla detayı var. Türkiye birçok ülkeden daha fazla dezenformasyona maruz kalıyor. Yabancı basına somut veriler verdiğiniz halde ertesi gün bambaşka bir tabloyla karşılaşabiliyorsunuz. Bir dönem, özellikle Mavi Marmara olayıyla ilgili İsrail lobileri, daha sonra Paralel Yapıya bağlı unsurlar ön ayak oldu bu dezenformasyona. Bütün bunlar siyasi krizlerin dışarıya yansmasıyla sonuçlandı. Üç dört yılımız defansla geçti. Gezi'den sonra Cumhuriyet tarihinin en geniş demokratikleşme paketini bile savunmacı pozisyonunda açıklamak zorunda kaldık. Daha maddeler açıklanmadan, yabancı basında karalama kampanyası başlamıştı bile.¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi, RG. 30.01.2010 – 27478, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 26.12.2013).

¹⁶⁹ Arpacıoğlu, *a.g.m.*, s.146.

¹⁷⁰ Gerçek Hayat, Türkiye Kamu Diplomasisi'nde neden başarılı değil: Bu işi beceremedik <http://www.gercek hayat.com.tr/dosya/turkiye-kamu-diplomasisinde-neden-basarili-degil-bu-isi-beceremedik/> (Erişim: 21.05.2016).

2.3.1.1. Akil Adamlar Konferanslar Serisi

Akil İnsanlar Konferans Serisi, dünyada yaşanan gelişmelerin, ortaya çıkan sorunların ve çözüm yollarının, uluslararası kamuoyunu meşgul eden meselelerin yetkili ve uzman kişiler tarafından masaya yatırılmasını hedefleyen bir programdır.

Programın amacı, dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunlara, uluslararası alanda tartışılan meselelere, küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan gelişmelere, Türkiye perspektifini de katarak, nasıl bir yaklaşım geliştirilebileceği konusunda bir zemin arayışı sağlanmasıdır.

Sahasında yetkin, uluslararası kamuoyunda saygınlığı bulunan, bilgi ve tecrübesiyle tebarüz etmiş uluslararası şahsiyetlerin, devlet ve siyaset adamlarının, entelektüellerin, gazetecilerin ve uzmanların ülkemizde ağırlanmasını hedefleyen program, bölgesel ve küresel sorunlara siyasi, kültürel ve ekonomik açılardan yaklaşmakta ve gerek üniversitelerimiz gerekse düşünce kuruluşlarımız ile işbirliği çerçevesinde yürütülmektedir.¹⁷¹

Değişik zamanlarda söz konusu programlar kapsamında Seyyid Hüseyin Nasr ve Harvey Cox, George Friedman, Roger Cohen, Hans Blix, Jeremy Greenstock, David Burrell, Fehmi Hüveydi, Martti Ahtisaari, Seyyid Hüseyin Nasr, Jack Staraw ve Jochka Fischer gibi dünyaca bilinen isimler Türkiye'ye davet edilerek çeşitli konferans ve görüşmeler yapılması sağlanmıştır.¹⁷²

Akil Adamlar Konferansları, Türkiye'nin tezlerinin uluslararası alanda bilinirliğini sağlamada önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Toplumların üst katmanlarını etkileme amacıyla düzenlen bu programlar aracılığıyla, Türkiye'nin çeşitli konulardaki tezlerini destekleyen değerlendirmeler yapmalarının sağlanmasının yanı sıra Türkiye'nin dış kamuoyuna doğru bir şekilde tanıtılmasına da katkı sağlamaktadır. Zira sözlerine itibar edilen ve tüm dünyada bilinen ünlü isimlerin Türkiye'ye yönelik söyledikleri müspet ifadelerin etkileri olmaktadır. Bu durum yumuşak güç alanında Türkiye'ye önemli bir kazanım sağlamaktadır.

¹⁷¹ Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Akil Adamlar Konferanslar Serisi <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10>(Erişim: 28.07.2014).

¹⁷² Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Akil Adamlar Konferanslar Serisi <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10>(Erişim: 28.07.2014).

2.3.1.2. Ülke Toplantıları

Ülke Programları, son yıllarda sayıları ve etkinlikleri artmaya başlayan araştırmacılar ve uzmanlar ile bunların birlikte çalıştıkları düşünce kuruluşlarıyla iletişim kurulmasını hedefleyen bir programdır. Programın amacı, yurtdışında Türkiye konusunda çalışan araştırmacılar ve uzmanları, Türkiye'den araştırmacı ve uzmanlarla bir araya getirmektir.

Ülke Programlarında toplantılar, yurtdışında gerçekleştirilmekte ve ziyaret edilen ülkenin önde gelen düşünce kuruluşlarıyla birlikte organize edilmektedir. Program çerçevesinde ülkeler arasındaki ilişkiler, araştırmacıların ve uzmanların görüşleriyle, bölgesel ve küresel düzeyde masaya yatırılmakta ve farklı kesimlerin görüş alışverişiyle ilişkilerin daha ileri bir düzeye getirilmesinin yolları aranmaktadır.

Düzenli aralıklarla gerçekleştirilen Ülke Programları ayrıca, araştırmacıların, akademisyenlerin, gazetecilerin ve siyasilere ilgili ülkedeki farklı kesimlerle temaslarının sağlanması açısından da bir zemin oluşturmaktadır.¹⁷³

Pek çok ülkeyi kapsayacak şekilde yapılan bu programlar vesilesiyle Türkiye'nin tezlerinin ilgili ülke kamuoyuna aktarılması sağlanmaktadır. Yapılan çalışmalar kapsamında örneğin Mısır'da Kahire Türk Araştırmaları Merkezi ve Doğu Bölgesel ve Stratejik Çalışmalar Merkezi Al Sharq Center adlı iki farklı düşünce kuruluşu tarafından düzenlenen toplantılarla Türkiye'deki seçim sonuçları ve Mavi Marmara baskınına ilişkin Palmer Raporu tartışılmıştır.¹⁷⁴ Böylece Türkiye'nin ilgili raporla alakalı tezleri Mısır kamuoyuna aktarılmıştır.

2.3.1.3. Uluslararası Basın Bilgilendirme Toplantıları

Program, Türkiye mukim bulunan uluslararası basın temsilcileri programına benzer bir biçimde tamamen uluslararası basına yönelik olup, Türkiye ile ilgili

---

¹⁷³ Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Ülke Toplantıları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/ulke-toplantilari/47>(Erişim: 28.07.2014).

¹⁷⁴ <http://www.ahram.org.eg/659/2011/09/17/60/101696/219.aspx> (Erişim: 04.02.2013).

gelişmelerde hem yurtiçinde hem de yurtdışında Türkiye'yi takip eden uluslararası basın mensuplarının bilgilendirilmesini kapsamaktadır.¹⁷⁵

2.3.1.4. Gazeteci Heyetleri

Türkiye, son yıllarda yabancı basının ilgi gösterdiği ülkelerin başında gelmektedir. Hem kendi bölgesinde ve hem de uluslararası düzeyde oynadığı etkin, pozitif ve yapıcı rol; çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlarda edindiği temsil kabiliyeti ve sorunlara vizyon üreten bir perspektifle yaklaşması, Türkiye'yi küresel düzeyde daha fazla görünür kılmaya başlamıştır.

Gazeteci Heyetleri Programı, ülkemize duyulan bu ilgi ve merakı karşılamak üzere, yabancı basın mensuplarının ülkemize davet edilmesi için hazırlanan bir programdır. Programın amacı, ülke kamuoylarının Türkiye hakkında doğrudan bilgi edinmesini sağlamaktır.

Program çerçevesinde, ülkelerinde kamuoyu nezdinde ağırlığı olan basın kuruluşlarından Türkiye'ye ilgi duyan yayın yönetmenleri, dış haberler editörleri ya da köşe yazarlarından bir grup gazeteci, ülkemize davet edilmektedir. Yaklaşık bir haftalık bu davetlerde, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığında yetkili isimlerle buluşmaları sağlanmakta ve ülkemizin uluslararası alandaki pozisyonu ve vizyonu ilk elden kendilerine sunulmaktadır. Ayrıca ülkemizin önde gelen düşünce kuruluşları, basın kuruluşları ve gazetecileri ile toplantılar düzenlenmekte ve böylece ülkemizdeki gündem hakkında bilgilenmeleri sağlanmaktadır.

Bugüne kadar Suriyeli, İranlı, Lübnanlı, İspanyol, Amerikalı, Türkmen ve Arap gazetecileri ağırlamış olduğumuz programda, önümüzdeki dönemde sırasıyla Japonya, Yunanistan, Mısır, Almanya ve Fransa'dan gazeteci heyetlerini ülkemize getirmeyi planlanmaktadır.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Uluslararası Basın Bilgilendirme Toplantıları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-basini-bilgilendirme/17>(Erişim: 04.02.2013).

¹⁷⁶ Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Gazeteci Heyetleri <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/gazeteci-heyetleri-programi/16> (Erişim: 04.02.2013).

2.3.1.5. Kamu Diplomasisi Panelleri

Dış politika gündeminin seyrine ve önceliklerine göre; alanında uzman akademisyenler, gazeteciler ve kanaat önderlerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılardır. Panel konuları dünyadaki ve bölgemizdeki farklı gelişmelere göre belirlenmekte; Türkiye'nin bu gelişmelerdeki yeri ve etkisi, uluslararası çatışma ve anlaşmazlıklar, işbirliği zeminleri; ekonomi, çevre, enerji, sağlık, kültür-sanat, vb. konuların küresel siyasete etkisi gibi çok çeşitli konular ele alınmaktadır. Paneller, konuşmacı ve panel konusuna göre farklı üniversitelerde veya düşünce kuruluşlarında düzenlenmektedir.¹⁷⁷

2.3.1.6. Dış Politika Tanıtım Programları

Dış Politika Tanıtım Programları, dış politika ve ilgili alanlarda eğitim gören lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde öğrenciler ile akademisyen ve uzmanları, dış politikamıza yön veren kurum ve karar alıcıları bir araya getirmeyi; farklı kesimler arasında bir ilişki ağı kurmayı ve bir diyalog zemini inşa etmeyi amaçlamaktadır.

Ankara'da düzenlenen programlar kapsamında; Anadolu'nun çeşitli üniversitelerinden gelen öğrencilerin, dış politika kurumlarının işleyişini yerinde görmeleri hedeflenmektedir.

İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde düzenlenen paneller ve tanıtım programları sayesinde; kısa ve orta vadede Türk dış politikasının gündemine ve kurumsal işleyişine vakıf, gelişmeleri doğru değerlendirebilecek uzmanların yetişmesine katkı sağlanması öngörülmektedir.¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Kamu Diplomasisi Panelleri, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁷⁸ Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Dış Politika Tanıtım Programları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/43> (Erişim: 04.02.2013).

2.3.1.7. Gençlik Programları

Gençlik Programları ile öncelikle; 18-30 yaş arası, eğitimli ve gelecek vadeden yabancı öğrencilerin, Türkiye ile kendi ülkeleri arasındaki ilişkiler hakkında görüş sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Her programda farklı bir ülkeden davet edilen toplam 35 kişilik heyetler, bir hafta boyunca İstanbul’da ve Ankara’da misafir edilmektedir. Katılımcılarda çeşitlilik sağlanmasına dikkat edilmekte; farklı meslek ve gruplardan, siyasî eğilimlerden ve din mensuplarından konuklar davet edilmektedir.

Program ile, Türkiye’nin dünyada ve bölgesinde oynadığı etkin role ilişkin farkındalığın tesis edilmesi, dünyanın farklı bölgelerindeki gelişmelerin tartışılmasına vesile olunması ve ortak bir sosyal-kültürel- siyasî gündemin oluşturulması hedeflenmektedir.

Program çerçevesinde genç konukların, ülkemizin farklı kurumlarını ziyaret ederek faaliyetleri hakkında doğrudan bilgi almaları, tarihî ve turistik mekanları görerek ülkemiz hakkında derinlikli bilgiye sahip olmaları öngörülmektedir.¹⁷⁹

2.3.1.8. Avrupa Toplantıları

Avrupa’nın sadece coğrafi, kültürel ya da tarihsel bir anlamı olmadığı; oluşturduğu değerler ile bir “fikir” meydana getirdiği, özellikle sanat, kültür ve felsefede sıkça dile gelen bir düşüncedir. Kimi zaman böyle bir “fikir”den oluşan “Avrupalı kimliği”nin krizde bulunduğu ve bu krizi aşması için atması gereken adımlar olduğu iddia edilse de “bir fikir olarak Avrupa”, hem Avrupa kökenli hareketlerin ve hem de en önemlisi Avrupa Birliği olan Avrupa temelli oluşumların da nirengi noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü olarak “Avrupa nedir?” sorusuna; Avrupa’nın “kıyı”sında olmayan, bizzat Avrupa’da olan, ama Avrupa’dan da fazla şeyler vaat eden bir yerden, İstanbul’dan bir cevap aramayı amaçlıyoruz.

¹⁷⁹ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Gençlik Programları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/genclik-programlari/45> (Erişim: 04.02.2013).

Ayda iki kez gerçekleştirmeyi planladığımız "Bir Fikir Olarak Avrupa" başlıklı toplantılarda, Avrupa ile ilgili çalışmalar yürüten düşünür ve akademisyenleri konuk edeceğiz. Bu programla, çok merkezli bir dünyada "Avrupa fikri" felsefi, kültürel, sanatsal ve etnik anlamlarıyla masaya yatırılacak ve "Avrupa kendini dünyaya göre nasıl konumlandırıyor?",

"Avrupalı kimliği nedir, böyle bir kimlik var mıdır, tanımlanabilir mi?", "Avrupa'nın 21. yüzyıl vizyonu nedir?" gibi sorulara yanıt aranacak.

Bugüne kadar Gil Anidjar, Susan Buck-Morss ve Ian Almond'un katılımıyla gerçekleştirilen Avrupa toplantılarında Siba Grovogui, Bobby Sayyid, Nilüfer Göle, William Connolly, Seyla Benhabib, Dipesh Chakrabarty, Rodolphe Gasché, Ian Buruma, Talal Asad, Slovaç Zizek, Timothy Brennan, Jose Casanova, Robert J.C. Young, Mahmud Mamdani ve Remi Brague gibi dünyaca ünlü uzmanları İstanbul'da ağırlamayı planlıyoruz.¹⁸⁰

2.3.1.9. Uluslararası Zirveler

Kamu diplomasisi faaliyetleri bakımından uluslararası organizasyonlar da son derece önemli bir yumuşak güç enstrümanıdır. Düzenlenen zirveler vasıtasıyla ülkenin tanıtımı yapılmakta ve zirvenin düzenlendiği alanla ilgili yerli ve yabancılar etkileşim inkanı sağlamaktadır. Bu kapsamda Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü tarafından çeşitli alanlarda uluslararası zirveler tertip edilmiştir.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü şu ana kadar İstanbul Küresel Forumu ve Uluslararası Yatırım Zirvesi şeklinde önemli zirveler tertip etmiştir.

---

¹⁸⁰ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Avrupa Toplantıları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/avrupa-toplantilari/27>(Erişim: 04.02.2013).

2.3.1.10. İstanbul Küresel Formu (1-2)

İstanbul Küresel Forumu kapsamında 2012’de “adalet” ve 2013’te de “Mısır” özel gündemiyle tertip edilmiştir. 13-14 Ekim 2012 tarihlerinde Başbakan Erdoğan’ın himayelerinde düzenlenen İstanbul Küresel Forumu; dünyanın dört bir yanından gelen siyasi liderleri, akademisyenleri, iş dünyasından yöneticileri, kanaat önderlerini, STK liderlerini, sanatçıları, yazarları ve medya mensuplarını bir araya getirdi. Forumda 200’e yakın konuşmacı, 24 ayrı oturumda “Adalet” kavramını tüm boyutlarıyla masaya yatırdı.¹⁸¹ Yine Bölgesel ve küresel meseleleri tartışmak üzere dünyanın her bölgesinden siyasi liderler, iş dünyası yöneticileri, akademisyenler, entelektüeller, STK liderleri, yöneticileri ve medya temsilcilerini bir araya getiren İstanbul Küresel Forumu (IWF), “Mısır” özel gündemiyle 5-6 Ekim 2013 tarihleri arasında İstanbul’da toplandı.¹⁸²

2.3.1.11. Uluslararası Yatırım Liderleri

Uluslararası Yatırım Zirvesi kapsamında ise, Körfez sermayesinin uluslararası yatırım fonları ve yatırımcıları 10-11 Nisan 2014’te ‘İstanbul Uluslararası Yatırım Zirvesi’nde bir araya geldi. Koordinatörlüğümüzün himayesinde; İstanbul Yatırım Derneği ve Ortadoğu Ekonomi Platformu tarafından düzenlenen zirveye, Körfez ülkelerinden toplamda 500 milyar dolarlık fonları yöneten üst düzey yetkililer ve dev firmaların temsilcileri katıldı.¹⁸³ Ancak bu kapsamda icra edilen faaliyetlerin 2014 sonrasında yapılmaması ve sürekli organizasyonlara dönüştürülmemesi önemli bir eksiklik olarak zikredilebilir.¹⁸⁴

¹⁸¹ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/ikf-2012-adalet-temasiyla-toplandi/76> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁸² Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/haber/istanbul-kuresel-forumu-misir-ozel-gundemiyle-istanbulda-toplandi/296> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁸³ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/uluslararasi-yatirim-zirvesi-2014/178> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁸⁴ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/uluslararasi-yatirim-zirvesi-2014/178> (Erişim: 04.02.2013).

2.3.1.12. Tanıtım Faaliyetleri

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün düzenli olarak değil, bir defaya mahsus gerçekleştirdiği veya destek verdiği faaliyetlerdir. Bu projeler medya, sanat, kültür, siyaset, eğitim gibi çok çeşitli alanlarda gerçekleştirilmektedir.

2.3.1.13. List Turkey Programı

CNN'nin dünya genelinde en çok izlenen programlarından "i-list", 2010 Aralık ayındaki yayını Türkiye'ye ayırdı. Kültür Turizm Bakanlığı ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün destekleriyle gerçekleştirilen program, CNN INTERNATIONAL ve CNN US'de aynı anda yayınlandı. Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ilgi çekici yönlerinin anlatıldığı "i-list Turkey", bir ay boyunca milyonlarca izleyiciye ulaşarak ülkemizin tanıtımına büyük katkı yapmıştır.¹⁸⁵ Program kapsamında Türkiye'nin farklı sosyal ve kültürel yapıları dünyaya tanıtılırken Türk dizilerinin bilhassa Arap coğrafyasında yarattığı dalga "Turkish Soap Operas Makes Waves" ifadesiyle CNN ekranlarına taşınmıştır.¹⁸⁶ Türk dizilerinin Arap dünyasında karşılaştığı ilgi, çeşitli araştırmacılar tarafından bir uluslararası ilişkiler kavramı olan 'yumuşak güç' açısından değerlendirilmiştir.¹⁸⁷

2.3.1.14. Kardeş Eli Belgeseli

Koordinatörlük desteğiyle hazırlanan ve TRT Haber'de yayınlanan program, Beyrut'tan Bosna'ya, Üsküp'ten Taşkent'e, onlarca ülkede Türkiye'nin desteğiyle ortak mirasın farklı projeler üzerinden nasıl canlandığını anlatmaktadır. "Orhun'dan Üsküp'e Kardeş Eli" adı ile ekranlara gelen programda, başta Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) olmak üzere, sivil toplum kuruluşlarının altında imzası olan, eğitimden sağlığa, tarımdan teknolojiye, yok olmaya yüz tutmuş kültürel mirasın

¹⁸⁵ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/i-list-turkey-programi/37>(Erişim: 04.02.2013).

¹⁸⁶ Turkish Soap Operas Make Waves, 2.52 dak. 2010, <http://www.vidivodo.com/488128/turkish-soap-operas-make-waves> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁸⁷ A.Çağlar Deniz., "Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri, Bir Sosyal Medya İncelemesi", 2010, http://sosyaldergi.usak.edu.tr/2010_1/201001makale4.pdf, (Erişim: 21.02.2013).

yeniden ayağa kaldırılması için gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarına kadar yüzlerce projenin yapılış öyküsü izleyici ile buluşturulmuştur.¹⁸⁸ Söz konusu program serileriyle Türkiye'nin kültürel ve tarihsel bağları bulunan ülkelerdeki yumuşak güç enstrümanları açığa çıkarılarak, önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti yürütülmüştür.

2.3.1.15. Türkiye'nin Dostları Belgeseli

TRT Belgesel kanalı, çekimleri üç kıtadan 13 ülkede yapılan ve ülkemizde eğitim-öğretim gören binlerce yabancı uyruklu öğrenciyi kapsayan “Türkiye'nin Dostları” belgesel programını Koordinatörlüğün de desteğiyle yayına sokmuştur.¹⁸⁹ Belgesel farklı ülkelerden gelerek birer gönüllü Türkiye elçisi olmuş öğrencilerin hikâyelerini anlatmaktadır. Örneğin; Lübnanlı Rami Mahfoud bunlardan sadece biridir. Bilgisayar Mühendisliği okumak için geldiği Bilkent Üniversitesini birincilikle bitiren Mahfoud, Türkiye sevdam yüzünden arkadaşlarıyla Lübnan-Türk kültür merkezini açtık diyor.¹⁹⁰ Bu belgeseller yabancı öğrenciler eliyle Türkiye hikâyesini dünyaya tanıtırken, aynı zamanda yabancı halklar nezdinde ön yargıların ortadan kaldırılmasına imkân sağlayacaktır.

2.3.2 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Küreselleşme ve soğuk savaşın sona ermesiyle diplomasi anlayışında da önemli değişimler meydana geldi. Soğuk savaş döneminde ekseriyetle dışişleri bakanlıklarının eliyle yürütülen devletlerarası ilişkiler, değişen diplomasi anlayışıyla birlikte yumuşak güç unsuru olarak devlet içi ve devlet dışı pek çok kurum önemli roller üstlendi. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlıklarını ilan eden Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik 1992'de Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir ‘teknik yardım’ kuruluşu olarak kurulan tika, bugün genişlettiği yelpazesi ve nüfuz alanıyla ülkemizin

¹⁸⁸ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/kardes-eli-belgeseli/38> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁸⁹ Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/turkiyenin-dostlari-belgeseli/39> (Erişim: 04.02.2013).

¹⁹⁰ Fatma Karaman, “Bizim Yabancılar Şimdi Gönüllü Elçi”, 2011, <http://www.stargazete.com/pazar/-bizim-yabancilar-simdi-gonullu-elci-haber-351584.htm> (Erişim: 04.10.2013).

en önemli kuruluşlarından biri haline gelmiştir. TİKA, kuruluşundan itibaren icra ettiği faaliyetlerle değişen diplomasi anlayışına paralel olarak Türk dış politikasının önemli bir yumuşak güç unsuru ve kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten bir kurumu haline gelmiştir. Bu bağlamda TİKA, Türkiye'nin küresel bağlamda kullanabileceği bir dış ilişkiler ve yumuşak güç aracı haline dönüşmüştür.¹⁹¹

TİKA, Bakanlar Kurulu'nun 24 Ocak 1992 Traihli kararıyla, 21124 sayı ve 27 Ocak 1992 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 480 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı'na bir uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştur.¹⁹² TİKA, resmi web sayfasında kuruluş amacı şu şekilde ifade edilmektedir:

Serbest pazar ekonomisinin uzağında sistemlere sahip bu ülkeler geçiş sürecinde donör ülkelerin, Dünya Bankası ve IMF'nin yer aldığı kalkınma işbirliği uygulamalarından yararlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda konjonktürel olarak başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere, ülkemizin tarihi kültürel bağlarla sıkı sıkıya bağlı olduğu tabii coğrafyası ile güçlü bir işbirliği geliştirmek üzere 1992 yılında TİKA kurulmuştur.¹⁹³

Kuruluş itibariyle Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya merkezli çalışmalar icra eden TİKA, AK Parti döneminde uygulanan dış politika açılımlarına göre yapılandırılmaya gidilmiştir. Öncelikle işlev bakımından gerçekleştirilen yapılandırmalarla ilgili iki genelge yayınlanmıştır. Bunlardan birincisi 20 Nisan 2005 tarihli Yurt Dışına Yapılan Teknik Yardımların Envanterinin Tutulması ve Uygulamanın Koordinasyonu “konulu 2005/11 de yayımlanan genelgedir.¹⁹⁴ İkinci genelge ise, 5 Temmuz 2008 tarihli, “Yurtdışındaki Kültür Varlıklarımızın Restorasyonu” konulu, 2008/15 Genelgesi 6 Temmuz 2008 Tarihli 26928 Sayılı Rsmi Gazete'de yayımlanmıştır.¹⁹⁵

¹⁹¹ Şeyma Adıyaman, “TİKA: Türkiye'nin Küresel Dış Politika Enstrümanı”, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1500:tka-tuerkiyeninkueresel-d-politika-enstrueman&catid=168:ortadogu-analizler(Erişim: 15.09.2014).

¹⁹² TİKA Tarihçesi, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222> (Erişim: 15.09.2014).

¹⁹³ TİKA, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222> (Erişim: 15.09.2014).

¹⁹⁴ İlgili genelge, <http://www.tika.gov.tr/upload/genelgeler/200511-sayili-basbakanlik-genelgesi.pdf> (Erişim: 15.09.2014).

¹⁹⁵ İlgili genelge, <http://www.tika.gov.tr/upload/genelgeler/200815-sayili-basbakanlik-genelgesi.pdf>(Erişim: 15.09.2014).

Mevzuat yönünden yapılan değişikliklerle de kurumun teşkilat ve yurtdışı koordinatörlük yapısı yeniden yapılandırılmıştır. Buna göre, kurumun teşkilatı 1.) Orta Asya ve Kafkaslar, 2.) Balkanlar ve Doğu Avrupa, 3.) Ortadoğu ve Afrika, 4.) Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı şeklinde dör bölgeye ayrılmıştır.¹⁹⁶ Nitekim daha önce Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya merkezli bir kurum olan Tika, AK Parti döneminde dış politikadaki Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika açılımlarına uygun biçimde hem kurum teşkilatının hem de yurtdışı yapılanmasının dönüştürüldüğü söylenebilir.¹⁹⁷ Buradan hareketle Türkiye'nin AK Parti hükümetleri döneminde Ortadoğu ülkelerine yönelik politikalarının söylemden kurumsal işleve ancak 2011 sonrasında geçtiğini söylememiz mümkündür. Böyle bir durumda özellikle yaklaşık bir asır boyunca ilişkilerin neredeyse yok olduğu bir coğrafya ile kısa sürede uzun vadeli ve kurumsal bir çerçeveye bürünmüş bir ilişkinin kurulmasının mümkün olmadığı sonucu çıkmaktadır. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin Ortadoğu politikalarındaki kurumsal açığı da net bir şekilde ortaya koymaktadır.

TİKA, Türk dış politikasında yaşanan değişimlere paralel olarak özellikle 2005 yılı itibariyle faaliyet alanını genişletmiştir. 2005 ve 2008'de yayımlanan iki genelge ve 2011 yılında mevzuatta yapılan değişikliklerle TİKA, küresel çapta faaliyet yürüten bir kuruma dönüşmüştür. TİKA, 2002'ye kadar faaliyet alanı ve coğrafi bölgeler itibarı ile sınırlı bir etkinliğe sahipken, Türk dış politikasına paralel olarak yaşanan vizyon değişikliği ile yoğun bir gelişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. 2014'e gelindiğinde ise artık bambaşka bir güç ve performans ile tüm dünyanın dikkatini çeken bir kurum haline gelmiştir.

TİKA, 2015 sonu itibariyle 54 ülkede ofis açmış ve 150 ülkede proje geliştirecek kapasiteye ulaşmıştır.¹⁹⁸

TİKA, kurulduğu 1992 yılından 2001 yılına kadar Sovyetlerin dağılmasından sonra güç boşluğunun ortaya çıktığı Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya üzerinden yoğunlaşan faaliyet coğrafyasını AK Parti hükümeti döneminde

---

¹⁹⁶ 2011 yılındaki yeni kanunun 5 Maddesinin 1. Fıkrasında Başkanlığın yeni hizmet birimleri yukarıda ifade edildiği şekilde belirlenmiştir. Ayrıca, Muharrem Ekşi, Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2014, s.221.

¹⁹⁷ Ekşi, a.g.e., s.221.

¹⁹⁸ İsa Tatlıcan, "Mazlumların ümidi Türkiye", 2016, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/27/mazlumların-umidi-türkiye> (Erişim: 05.7.2016).

Ortadoğu, Afrika, Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika bölgelerine kadar genişleterek küresel çapta faaliyetler yürüten bir kuruma dönüştürülmüştür.¹⁹⁹

Durumu Ortadoğu özelinde değerlendirecek olursak, Arap Baharı öncesinde ülke yönetimlerinin “yeni Osmanlılık” söylemlerinden dolayı kuşkulu yaklaşımları ve Arap Baharı sonrasında ise siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalar nedeniyle gereken ilgiyi gösterme imkânı bulamadı. Ancak Filistin TİKA yardımlarında özel bir yer edinmiştir. Nitekim TİKA 2014 faaliyet raporunda bu durum açıkça belirtilmektedir. Başkanlığımız, siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmaların yaşandığı Ortadoğu bölgesindeki yardım çalışmalarına, 2014’te de devam etmiştir. Bu kapsamda TİKA işbirliği projelerinden en çok yararlanan ülke 31 milyon dolar ile Filistin olmuştur. Ülkede eğitimden sağlığa, temiz suya erişimden restorasyona kadar birçok proje hayata geçirilmiştir.²⁰⁰ TİKA 2005 yılında açtığı Filistin Program Koordinasyon ofisiyle eğitim, sağlık, acil yardım, restorasyon, altyapı, su ve sanitasyon, üretim sektörleri ile idari ve sivil altyapıların güçlendirilmesine yönelik bugüne kadar toplam 349 projeyi hayata geçirdi.²⁰¹

Şekil 1: TİKA’nın Filistin’de hayata geçirdiği projeler

Kaynak: TİKA, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/filistin_tika_yla_kalkiniyor-22822 (Erişim: 18.06.2016).

¹⁹⁹Ekşi, a.g.e. s.222.

²⁰⁰TİKA 2014 Faaliyet Raporu,

<http://www.tika.gov.tr/upload/2016/Prestij%20Eserler/Faaliyet%20Raporu%202014.pdf> (Erişim: 15.07.2015).

²⁰¹Nazlı Yüzbaşıoğlu ve Bayram Altuğ, “Filistin TİKA’yla kalkınıyor”, 2016, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/filistin-tikayla-kalkiniyor/571690> (Erişim: 18.06.2016).

Yukarıda zikrettiğimiz nedenlerden dolayı TİKA her ne kadar Ortadoğu ülkelerinde istediği şekilde faaliyet yapamadıysa da özellikle Filistin'de hayata geçirilen projelerin önemli ölçüde müspet yansımaları söz konusudur. Zira Filistin İsrail haricindeki tüm Ortadoğu ülkelerin için özel bir konuma sahiptir. Dolayısıyla burada icra edilen müspet veya menfi herhangi bir çalışmanın tüm ülkeler nezdinde doğrudan yansımaları olmaktadır. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde; TİKA, Türkiye'nin en güçlü kamu diplomasisi enstrümanlarından biridir. Bunun en basit örneği olarak yapılan yardımlar, sosyal ve kültürel etkinlikler Türk bayrağı altında gerçekleştirilmekte ve bu yerli halk tarafından dost ve kardeş ülke Türkiye'nin barışçıl ve yardımsever eli olarak görülmektedir. Bu açıkça göstermektedir ki, Başbakan'ın özellikle Ortadoğu ve Avrasya ziyaretlerinde adeta bir öz lider gibi karşılanmasında, TİKA'nın gerçekleştirdiği projelerin o ülkenin yerli halkında yarattığı dost ülke Türkiye imajı da önemli bir yer teşkil etmektedir.²⁰²

Soğuk savaş sonrası dünyanın yeni imkanları dahilinde bölgesel entegrasyon ve küreselleşme süreçlerine devletimizin kapasitesini uyumlu kılma arayışları sonucunda kurulan TİKA, yarım yüzyıllık bir gecikme ile bugün ülkemizin kalkınma işbirliği alanında alıcı ve nesne konumundan, kalkınma yardımı sunan etkin bir donör olarak özne pozisyonuna yükselişinin kurumsal bir ifadesi haline gelmiştir.

TİKA geniş bir alana yaydığı çalışmalarını yıllık olarak hazırladığı, faaliyet raporlarıyla kamuoyunun bilgisine sunmaktadır. Bu faaliyet raporları, TİKA'nın kuruluş amacı ve görevleri ile teşkilat yapısını içermekle birlikte faaliyet alanları kapsamındaki bir yıllık TİKA çalışmalarının detaylı raporunu sunmaktadır. Örneğin; 2014 faaliyet raporu; ülke bazlı bölgesel çalışmaları, kültürel işbirliği çalışmalarını, iletişim projelerini, uluslararası polis işbirliği projelerini, sağlık projelerini, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini farklı bölümler altında detaylı bir şekilde analiz etmekte ve kamuoyunun bilgisine sunmaktadır.²⁰³ Söz konusu raporlar

---

²⁰² ORSAM, Türkiye'nin dünyaya uzanan eli: TİKA kalkınma yardımlarının Avrasya ve Ortadoğu kazanımları, <http://www.orsam.org.tr/index.php/edu/gencorsam?item=1101&s=orsam%7Cturkish> (Erişim: 02.08.2014).

²⁰³ TİKA, 2014 Faaliyet Raporu, <http://www.tika.gov.tr/upload/2016/Prestij%20Eserler/Faaliyet%20Raporu%202014.pdf> (Erişim: 19.08.2015).

TİKA'nın, Türkiye'nin tanıtımına ve kamu diplomasisi çabalarına sağladığı katkıların somut belgesi olma niteliğindedir.

TİKA başkanı Serdar Çam kurumun faaliyet alanları ve ilkeleri ile ilgili şu mesajları vermektedir:

TİKA'nın yapmış olduğu çalışmaları sadece teknik destek hizmeti olarak görmek yanlıtıcı olacaktır. TİKA, projelerin yürütüldüğü ülkelerde 'insan odaklı' bir yaklaşımın benimsenmesiyle, ilgili ülkeler nezdinde ve dünya genelindeki kalkınma kuruluşları arasında hak ettiği saygınlığa 'daha yaşanılabilir bir dünya' hedefiyle kavuşmuştur. TİKA devlet kurumu ciddiyeti ile hareket eden, bir şirketin yatırım planlaması ilkeleriyle proje üreten, bir STK gönüllüsü gibi çalışan disiplinler arası başarı prensiplerini benimsemiştir...²⁰⁴

2.3.3. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)

Türkiye'nin kamu diplomasisi çabalarına katkı sağlayan önemli yumuşak güç enstrümanı olan kurumlardan biri de yeni bir oluşum olarak ortaya çıkan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığıdır. Kamu diplomasisi çerçevesinde stratejik bir iletişim aracı olarak kurulan kurum, yurtdışı Türkler ve akraba topluluklarla diyalogların kurulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesini hedeflemektedir. Kurumun resmi web sayfasında kuruluş ve faaliyet alanı ile ilgili şu ifadelere yer verilmektedir:

Başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak 6 Nisan 2010 tarihinde kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) yurtdışındaki vatandaşlarımız, soydaş ve akraba topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerimize yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini üstlenmiştir...²⁰⁵

YTB'nin kurumsal yapılanması, 1.) Yurtdışı Vatandaşlar, 2.) Soydaş ve Akraba Toplulukları, 3.) STK'lar, 4.) Hukuk, 5.) Uluslararası Öğrenciler şeklinde beş çalışma alanı olarak düzenlenmiştir. Başkanlığın yetki, görev ve sorumlulukları ise şu şekilde belirtilmiştir:

²⁰⁴ TİKA, Başkan'ın Mesajı, http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/baskan_in_mesaji-182 (Erişim: 19.08.2015).

²⁰⁵ YTB, Kurumsal, <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php> (Erişim: 29.10.2014) .

06.04.2010 tarihli ve 27544 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5978 sayılı “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” da Başkanlığımızın kuruluş amacı;

- Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek,
- Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek,
- Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler ile Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, olarak belirtilmiştir.²⁰⁶

2014 yılı sonbaharından itibaren kurumun faaliyet yürüttüğü alanları şu şekilde zikretmemiz mümkündür;

- ✓ Türkçe'nin unutulmaması ve yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın aidiyetinin güçlendirilmesi amacıyla yurtdışında özellikle Avrupa'da Türkçe yayın yapan medya organlarının desteklenmesine yönelik proje,
- ✓ Yurtdışındaki yerel medya kuruluşlarının profesyonelleşmesi ve medya kuruluşları arasında işbirliğini güçlendirmek amacıyla “Yurtdışı Yerel Medya Akademisi” çalışmaları,
- ✓ Yurtdışında alanlarında gelecek vaat eden akademisyenler, araştırmacılara yönelik başarı bursu benzeri çalışmalar,
- ✓ Hukukçular, sağlıkçılar, gazeteciler gibi spesifik alanlarda meslek kuruluşu niteliğindeki mevcut STK'ların güçlendirilmesi ve yenilerin kurulması çalışmaları,
- ✓ Ermeni Diasporasının 2015 yılı Sözde Ermeni Soykırımını konusunda yapacağı çalışmalara karşılık olarak ülke menfaatlerinin uluslararası alanda savunulması, ilgili ülkelerle istişareler ve STK'lar ile özel çalışmalar,

²⁰⁶ YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>(Erişim: 18.12.2015).

- ✓ Yasal çerçevesi oluşturularak yurtdışında yaşayan vatandaşlar ile soydaş ve akraba topluluklara yönelik derinlemesine araştırmalar yapmak üzere Diaspora Araştırmaları Merkezi kurulması,
- ✓ Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi eğilimleri gibi hususları belirlemeye yönelik YTB Değerler Araştırması,
- ✓ Yurtdışında yaşayan 16-22 yaş aralığında, eğitimine devam eden gençlerimizin Türkiye ile bağlarını güçlendirmek amacıyla, kendi öz kültürlerini yerinde tanımalarına ve Türkiye'nin tarihi ve kültürel mekânlarını görmelerine olanak sağlayacak dil, kültür ve medeniyet temalı Gençlik Köprüleri projesi,
- ✓ Almanya, Hollanda ve Avusturya ülkelerinde yaşayan yurtdışı vatandaşlarımıza yönelik hukuk rehberi hazırlanması,
- ✓ Balkanlar, Orta Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden STK'lar, düşünce kuruluşları, akademisyenler, meslek kuruluşları ve farklı meslek mensuplarını bir araya getirecek programlar,
- ✓ Kardeş Belediyeler Organizasyonu,
- ✓ Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı ile imzalanan çerçeve protokole uygun olarak üniversite bünyesinde Uluslararası Öğrenci Ofisleri açılması,
- ✓ Sınırlara yakın illerimizde bulunan üniversitelerde (Edirne'de Balkanlar, Güneydoğu'da Ortadoğu gibi) ülke araştırma merkezlerinin kurulması amacıyla "Serhat İllerinde Ülke Araştırma Merkezleri" kurulması,
- ✓ Ülkemizdeki üniversitelerin uluslararasılaşması endeksi çalışmalarının başlatılması,
- ✓ Uluslararası Lisansüstü Sosyal Bilimler Kongresi düzenlenmesi ve uluslararası öğrenciler hakemli sosyal bilimler dergisi çıkarılması,
- ✓ YÖK ve üniversitelerle işbirliği halinde alana yönelik bilgi ihtiyacını karşılamak üzere araştırma çalışmaları, Planlanmaktadır.

YTB'nin Ortadoğu özelinde icra ettiği faaliyetlerden ikisi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi verilen bursaldır. İkincisi ise, Orta Doğu Düşünce Kuruluşları Buluşmaları projesidir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Stratejik Düşünce Enstitüsü işbirliği ile gerçekleştirilen "Orta Doğu Düşünce Kuruluşları Buluşması" kongresi kapsamında, Orta Doğu'daki düşünce kuruluşlarının temsilcileri

Türkiye’de bir araya gelmiştir. 15–16 Eylül 2015 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen kongreye, 17 ülkeden 85 uzman ve düşünce kuruluşları temsilcileri katılmıştır.²⁰⁷

Ülke bazında ise, Lübnan Sivil Toplum Kapasite İnşası programı Ortadoğu çalışmaları çerçevesinde zikredilebilecek önemli bir çalışmadır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı desteği ve Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) işbirliğiyle düzenlenen Lübnan Sivil Toplum Kapasite İnşası Projesi” kapsamında, eğitim programı 30 Kasım-15 Aralık 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.²⁰⁸ Program çerçevesinde gelen heyetlerin devlet kurumları ve STK’lara ziyaretler yapması önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak zikredilebilir. Zira söz konusu ziyaretler kapsamında gelen heyetler Türkiye’deki resmi veya gayr-ı resmi kurumları tanıma imkanı bulmakta, böylece tecrübe aktarımı sağlanmaktadır.

YTB’nin ülke bazında yaptığı bir diğer önemli çalışma da Lübnan’da Türk Varlığı ve Osmanlı Mirası projesidir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın desteğiyle Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından yapılan saha çalışmaları sonucunda, “Lübnan’da Türk Varlığı ve Osmanlı Mirası” başlıklı bir rapor hazırlanmıştır. Lübnanlı Türkmenlerin durumunu ve özellikle 2009 yılından bugüne Lübnanlı Türkmenler ile Türkiye arasındaki ilişkileri çok boyutlu olarak ele alan rapor, bu yönüyle konunun tüm yönlerine ışık tutmaktadır.²⁰⁹

YTB tarafından ülke bazında hayata geçirilen bir diğer önemli proje de Suriyelilere yönelik başlatılan eğitim projesidir. Bu proje kapsamında;

Suriyelilere Yönelik Eğitim Çalışmaları 2015 yılında 1000 Suriyeli öğrenci burslandırılmış olup, mevcut durumda Başkanlığın 2000 civarında Suriyeli burslu öğrencisi bulunmaktadır. Suriyeliler için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile birlikte gerçekleştirilen DAFİ Burs Programının 2. uygulaması kapsamında, 150 öğrenciyle Gaziantep ve Ankara’da mülakatlar gerçekleştirilmiştir. 70 öğrenci DAFİ Burs Programı kapsamında burslandırılmıştır.

---

²⁰⁷ YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>(Erişim: 18.12.2015).

²⁰⁸ YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>(Erişim: 18.12.2015).

²⁰⁹ YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>(Erişim: 18.12.2015).

Devlet üniversitelerinde eğitim alan Suriyeli öğrencilerin öğrenim harçları ilgili Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde Başkanlık tarafından karşılanmaktadır. 47 Türkçe eğitim, bir taraftan Suriyeli öğrencilerin topluma uyum süreçlerini hızlandırırken, özellikle yükseköğretime geçiş yapacak başarılı öğrencilerin seçimini kolaylaştıran bir unsur ve bu öğrenciler için hazırlık eğitimi mahiyetinde olmaktadır. Bu kapsamda, Gaziantep Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinin akademik koordinatörlüğünde, Suriyeli misafirlerin ikamet etmekte olduğu merkezlerde UNHCR ve AFAD'ın desteğiyle Türkçe kursları düzenlenmektedir.²¹⁰

YTB'nin Ortadoğu ile ilgili gerçekleştirdiği bir diğer önemli proje ise, Osmanlı Arşivlerinde Filistin Belgeleri projesidir. Başkanlık bu çalışmayla yarım asırdır devam eden Filistin-İsrail meselesine ışık tutacak bir çalışmayı hayata geçirmiştir. Araştırma projesi kapsamında 3 yıl boyunca uzman akademisyenlerce tarihi yorumu yapılacak Filistin ile ilgili Osmanlı arşivleri belgelerinin katalog haline getirilip uluslararası kamuoyunda Türkçe'nin yanı sıra Arapça ve İngilizceye de çevrilerek paylaşılması planlanmaktadır. Yapılan araştırmayla Filistin halkının hukuki dayanağı olan, kalıcı ve 44 sürdürülebilir savunma zemini elde etmesi sağlanacaktır. Ayrıca, yapılan çalışmanın Türkiye'nin Filistin konusunda üstleneceği çözüme de büyük katkı sunması beklenmektedir.²¹¹

Mezun buluşmaları projesi de ülkemiz ile diğer ülkeler arasında köprülerin kurulması bakımından önemli işlev görmektedir. Zira bu çalışmalarla doğrudan ve süreklilik arz eden bir iletişimin kurulması sağlanmaktadır. Bu kapsamda 13 Eylül 2015 tarihinde Katar'da, 29 Aralık 2015 tarihinde Ürdün'de Türkiye Mezunları Buluşmaları gerçekleştirilmiştir.²¹²

YTB'nin Ortadoğu ülkeleriyle ilgili hayata geçirdiği en önemli çalışmalardan biri verilen burslardır. Ekonmoik sıkıntılar nedeniyle eğitim imkanı olmayan gençlere yönelik verilen burslar sayesinde ülke tanıtımı yapılmakla beraber, bu kişiler ülkeleri ile Türkiye arasında bir köprü görevi görmektedirler. Uzun vadede bakıldığında ise, bu

---

²¹⁰YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim: 18.12.2015).

²¹¹ YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim: 18.12.2015).

²¹² YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim:18.12.2015).

kişiler Türkiye'deki eğitimlerinin ardından ülkelerine döndüklerinde çeşitli devlet kademelerinde görev almakta, hatta yönetici makamlara erişmektedirler. Dolayısıyla bu bakımdan Türkiye ile ülkeleri arasındaki ilişkilere önemli müspet katkıları olmaktadır. YTB'nin başkan yardımcısı Serdar Gündoğan YTB'NİN Ortadoğu ülkelerine verdiği burslarla ilgili "...Toplamda ise 16 bin burslu öğrenciden 4 bin 700'ü Arap ülkelerinden." İfadesiyle Ortadoğu'ya verilen önemi vurgulamaktadır.²¹³

YTB icara ettiği faaliyetleriyle Türkiye'nin medeniyet sınırlarının ülke sınırlarını aştığı anlayışıyla hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Bir anlamda Osmanlı'nın siyasi sınırlarının mevcut Türkiye'nin doğal kültürel ve diplomasi alanı anlayışıyla hareket edildiğini söylememiz mümkündür. YTB Başkanı Kudret Bülbül konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır: "Çünkü dünyada çok az ülke vardır ki; medeniyet sınırları siyasal sınırlarını fersah fersah açsın. Herhalde dünyadaki ülkelerin çok önemli bir kısmının siyasal sınırlarıyla medeniyet sınırları örtüşür. Medeniyet sınırları, siyasal sınırların bittiği yerde biter tanımlaması bizim için çok ağır bir tanımlama olur"²¹⁴

YTB, dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi, Ortadoğu ülkelerinde de icra ettiği faaliyetleriyle Türk diasporasının oluşmasında önemli katkılar sunmaktadır. Ancak imkanlara rağmen Ortadoğu ülkelerine yönelik yapılan faaliyetlerin yetersiz olduğunu söylememiz gerekmektedir. Bunun en önemli sebebi bölgenin dinamiklerini bilen personel açığı olduğunu söyleyebiliriz. Yine de tüm eksiklerine rağmen, Ekşi'nin ifadesiyle, "YTB Türk dış politikasına yeni araç ve mekanizmalar inşa etmektedir. Böylece YTB'nin oluşturmakta olduğu diaspora, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde kullanabileceği kritik bir yumuşak güç silahı olma özelliğine haizdir."²¹⁵

2.3.4. Yunus Emre Enstitüsü

Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten önemli yumuşak güç enstrümanlarından biri de Yunus Emre Enstitüsüdür. Türk kültürünü ve dilini tanıtmak amacıyla kurulan Yunus Emre Enstitüsü, icra ettiği faaliyetlerle Türkiye'nin Ortadoğu

²¹³"Ortadoğu ve Körfez Ülkeleri Basın Heyeti YTB'yi Ziyaret Etti", 2016, <https://www.ytb.gov.tr/en/news/ortadoğu-ve-korfez-ülkeleri-basın-heyeti-ytbyi-ziyaret-etti> (Erişim :18.12.2015).

²¹⁴ YTB, YTB Bülten, Temmuz 2015 Sayısı, s. 27.

<https://www.ytb.gov.tr/ytbody/assets/uploads/files/YTB%20BULTEN%20SAYI3.pdf> (Erişim: (18.12.2015).

²¹⁵Ekşi a.g.e. s.220.

ülkeleriyle yakınlaşmasına önemli katkılar sunmaktadır. Pek çok Ortadoğu ülkesinde enstitüye bağlı merkezler açan kurum, Türk dilinin öğretilmesi ve Türk kültürünün tanıtılmasında önemli roller üstlenmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü, 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfı olan Yunus Emre Vakfı'na bağlı olarak kurulmuş ve 2009 yılında faaliyetlerine başlayan bir kurumdur.²¹⁶ 40'tan fazla ülkede açılan merkezler vasıtasıyla Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleri ile Türkoloji bölümlerinin açılması sağlanmaktadır. Enstitü, Türk dilinin öğretilmesinin yanında Türk kültürü ve sanatının tanıtılması için etkinlikler düzenlenmekte, ulusal veya uluslararası etkinliklerde Türkiye'yi temsil edilmektedir.

Cezayir, Fas, İran, Katar, Lübnan, Mısır ve Ürdün'de merkezler açan Yunus Emre Enstitüsü kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyetler yapmaktadır. Ancak merkezin açılan yerlerde çalıştırmak üzere bölgenin dilini ve kültürünü bilen personel bulma hususundaki sıkıntıları önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Bu durum doğal olarak çalışmaların ilgili muhataplara doğrudan aktarılmasında sıkıntı teşkil etmektedir. Yine bu eksikliğe bağlı olarak ilgili ülkelerde açılan merkezlerin o ülkelerin dilinde web sitesinin olmaması veya olanların da çok yetersiz olması önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir.

Yunus Emre Enstitüsü Ortadoğu ülkelerinde yukarıda zikredilen nedenlere bağlı olarak istenilen düzeyde neticeler almasa da genel olarak özellikle AB, ülkelerinde gerçekleştirdiği projelerle Türk kamu diplomasisine sunduğu katkıları ortaya koymuştur. Nitekim bu çalışmalar karşılık bulmuş ve Yunus Emre Enstitüsü, Küresel Kamu Diplomasisi Ağı²¹⁷, na 2016-2019 dönemi için başkanlık edecek kurum seçildi.²¹⁸

---

²¹⁶ Kurumun kuruluşu, <http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu> (Erişim: 12.10.2014).

²¹⁷ "Küresel Kamu Diplomasisi Ağı ve Yunus Emre Enstitüsü dönem başkanlığı", http://yee.org.tr/tr/faaliyethaberleri/kuresel-kamu-diplomasisi-agi-gpdnet_3889 (Erişim: 15.10.2016).

²¹⁸ "Yunus Emre Enstitüsü Küresel Kamu Diplomasisi Ağı'na başkanlık edecek", 2016, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/24/yunus-emre-enstitusu-kuresel-kamu-diplomasisi-agina-baskanlik-edecek> (Erişim: 29.6.2016).

2.3.5. Türk Havayolları

Dünyada en fazla ülkeye uçan Türk Hava yolları, Türkiye'nin dünyadaki en iddi markası haline gelmiştir. Türk Hava Yolları bu yönüyle Türkiye'nin en önemli yumuşak gücü (soft power) haline geldiğini söylememiz mümkündür. THY, özellikle 2006'da borsada özelleşmesinden sonra giderek gelişmiş ve toplamda altı (6) kat büyüme göstermiştir. THY, Avrupa'da marka olarak 2011 yılından itibaren altı (6) yıl üst üste Avrupa'nın En İyi Havayolu Şirketi seçilerek Star Alliance içinde United Airlines'den sonraki en büyük ikinci şirket konumuna ulaşmıştır. THY'nin gösterdiği bu önemli başarı akademik camianın da ilgisini çekmiş ve ABD'nin en prestijli okullarından Harvard Üniversitesi'nde ders konusu olmuştur.²¹⁹

THY, gösterdiği ticari başarının yanında uluslararası ilişkiler, kültür, turizm ve spor alanında birinci sınıf projelere imza atmak suretiyle Türkiye'nin en önemli yumuşak güç enstrümanı olmuştur. Özellikle yolculara sunulan SkyLife dergisi ve yolculuk esnasında Türkiye ile ilgili sunulan görseller Türkiye'nin tanıtılmasında ciddi katkılar sunmaktadır. THY, reklamlarında oynattığı dünyaca ünlü sporcularla ve dünya çapındaki organizasyonlara yaptığı sponsorluklarla da Türkiye'nin tanıtılmasını sağlamaktadır. THY futbolda dünyaca ünlü futbolcular Didier Drogba Lionel Messi'yi, basketbolda Kobe Bryant gibi bir efsaneyi reklam yüzü yaparak önemli bir başarı sağlamıştır. THY, diğer taraftan kültür sanat alanında Oscar ödüllü Hollywood yıldızları olan Kevin Costner ve Morgan Freeman'ı reklamlarında oynatarak Türkiye'yi adeta dünyaya tanıtmıştır. Nitekim THY Morgan Freeman reklamı ile 800 milyon izleyici kitlesine ulaşarak²²⁰ dünya çapında büyük bir başarı sağlamıştır. Yine Morgan Freeman'ın oynadığı THY reklamı, Amerika'da 51. kez düzenlenen Super Bowl finalinin devre arasında yayınlanmıştır.²²¹ THY, dünya çapındaki bu reklam başarılarının yanı sıra 2016 yılının en çok beklenen filmlerinden "Batman ve Superman:

²¹⁹ "THY'nin Yükselişi Harvard'a Ders Oldu", 2016, <http://www.milliyet.com.tr/thy-nin-yukselisi-harvard-a-ders/ekonomi/detay/2192492/default.htm> (Erişim: 18.07.2017).

²²⁰ Emrah Güney, "THY Yönetim Kurulu Başkanı Aycı: THY Morgan Freeman reklam ile 800 milyon izleyici kitlesine ulaştı", 2017, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/thy-yonetim-kurulu-baskani-ayci-thy-morgan-freeman-reklam-ile-800-milyon-izleyici-kitlesine-ulasti/744073> (Erişim: 01.06.2017).

²²¹ Hüseyin Aslıyüce, "THY reklam filmi, Super Bowl finalinde yayınlandı", 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/thy-reklam-filmi-super-bowl-finalinde-yayinlan-40356868> (Erişim 06.02.2017).

Adaletin Şafağı"na ve Euroleague'e yaptığı resmi sponsurluklarla Türkiye'nin tanıtılmasına büyük bir hizmet sunmuştur.²²²

Türk Hava Yolları'nın 2000'li yılların başından itibaren gösterdiği başarının en önemli mihenk taşının 2004'te Ortadoğu ülkelerine açılan 24 yeni hattın olduğunu söylememiz mümkündür. Ortadoğu ülkelerine başlatılan seferlerle Ortadoğu'dan Türkiye'ye gelen turist sayısında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Altta verilen tabloda THY'nin uçuş gerçekleştirdiği noktalara bakıldığında da Türkiye'nin THY aracılığıyla ne kadar geniş noktalara ulaştığı net bir şekilde görülmektedir. Bu durum başta Türkiye'ye gelen turist sayısında artışın yanında, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan ticaret hacminin artmasına da ciddi katkı sunmuş olmaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisine son derece değer hizmetlerde bulunan THY'nin ülke içinde hemen hemen her ile uçuşu kadar Ortadoğu'daki şehirlere de benzer şekilde uçuş gerçekleştirmesi sadece Arapların Türkiye'ye olan ilgisini artırmakla kalmayıp aynı zamanda Araplarla Türkler arasında etkileşim alanlarını genişletmektedir.²²³

---

²²² İzzet Taşkiran, "THY'nin reklam filmleri de yüksek uçuyor", 2017, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/thyinin-reklam-filmleri-de-yukse-ucuyor/756492> (Erişim: 23.02.2017).

²²³ Aydemir, A.g.e, s.359.

Tablo 8
THY'nin Orta Doğu Uçuşları

#	ÜLKE	ŞEHİR	ÜÇLÜ KOD	AÇILIŞ TARİHİ	Satışa Açıklık
1	LÜBNAN	BEYRUT	BEY	01.01.1956	AÇIK
2	MISIR	KAHİRE	CAI	01.01.1956	AÇIK
3	İSRAİL	TEL AVİV	TLV	01.01.1964	AÇIK
4	İRAN	TAHRAN	IKA	01.01.1972	AÇIK
5	SUUDİ ARABİSTAN	DHAHRAN	DHA	16.05.1979	KAPALI
6	KUVEYT	KUVEYT	KWI	19.05.1979	AÇIK
7	SUUDİ ARABİSTAN	CİDDE	JED	11.11.1979	AÇIK
8	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	ABU DHABİ	AUH	07.01.1981	AÇIK
9	ÜRDÜN	AMMAN	AMM	31.05.1982	AÇIK
10	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	DUBAİ	DXB	06.11.1983	AÇIK
11	SURİYE	ŞAM	DAM	22.02.1984	KAPALI
12	BAHREYN	BAHREYN	BAH	01.06.1986	AÇIK
13	TUNUS	TUNUS	TUN	20.03.1988	AÇIK
14	SUUDİ ARABİSTAN	RİYAD	RUH	02.11.1988	AÇIK
15	CEZAYİR	CEZAYİR	ALG	28.06.1999	AÇIK
16	LİBYA	TRİPOLİ	TIP	14.07.1999	KAPALI
17	FAS	CASABLANCA	CMN	27.03.2005	AÇIK
18	YEMEN	SANAA	SAH	03.02.2006	KAPALI
19	İRAN	TABRİZ	TBZ	15.02.2006	AÇIK
20	UMMAN	MUSCAT	MCT	24.03.2006	AÇIK
21	KATAR	DOHA	DOH	24.03.2006	AÇIK

22	SUUDİ ARABİSTAN	MEDİNE	MED	11.11.2007	AÇIK
23	SURİYE	HALEP	ALP	15.05.2008	KAPALI
24	İRAN	MASHAD	MHD	15.03.2009	AÇIK
25	LİBYA	BENGHAZI	BEN	05.05.2009	KAPALI
26	MISIR	İSKENDERİYE	HBE	19.06.2010	AÇIK
27	İRAN	SIRAZ	SYZ	14.03.2011	AÇIK
28	IRAK	ERBİL	EBL	14.04.2011	AÇIK
29	IRAK	BASRA	BSR	11.05.2011	AÇIK
30	IRAK	NECEF	NJF	05.07.2011	AÇIK
31	IRAK	SÜLEYMANİYE	ISU	18.07.2011	AÇIK
32	IRAK	MUSUL	OSM	13.10.2011	KAPALI
33	SUUDİ ARABİSTAN	DAMMAM	DMM	18.10.2011	AÇIK
34	LİBYA	MİSRATA	MRA	15.12.2011	KAPALI
35	SUUDİ ARABİSTAN	YANBU	YNB	11.06.2012	AÇIK
36	SUUDİ ARABİSTAN	TAİF	TIF	20.06.2012	AÇIK
37	YEMEN	ADEN	ADE	02.10.2012	KAPALI
38	MISIR	ŞARM EL ŞEYH	SSH	09.10.2012	KAPALI
39	MISIR	HURGADA	HRG	17.10.2012	AÇIK
40	LİBYA	SEBHA	SEB	13.12.2012	KAPALI
41	İRAN	İSFAHAN	IFN	19.12.2012	AÇIK
42	İRAN	KERMANŞAH	KSH	26.12.2012	AÇIK
43	ÜRDÜN	AKABE	AQJ	03.04.2013	AÇIK
44	SUUDİ ARABİSTAN	GASSIM	ELQ	03.06.2013	AÇIK
45	CEZAYİR	ORAN	ORN	07.05.2014	AÇIK
46	CEZAYİR	CONSTANTINE	CZL	15.05.2014	AÇIK

47	CEZAYİR	TLEMCEN	TLM	31.07.2014	AÇIK
48	CEZAYİR	BATNA	BLJ	31.07.2014	AÇIK
49	İRAN	AHVAVZ	AWZ	15.03.2015	AÇIK

Kaynak: THY

2.3.6. Türk Kızılayı

Türk Kızılayı, 11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan Kızılay,1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti",1923'de "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti",1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır.²²⁴ Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurucusu Atatürk tarafından Kızılay adını veren kurum, kuruluşundan bugüne kadar hiçbir farklılık gözetmeksizin her yerde ve zamanda muhtaç olanlara yönelik yardım faaliyetleri ifa etmektedir.

Kızılay genel amaçlarını şu şekilde belirtmektedir: her nerede görülür ise, hiçbir ayırım yapmaksızın insanın acısını önlemeye veya hafifletmeye çalışmak, insanın hayatını ve sağlığını korumak, onun kişiliğine saygı gösterilmesini sağlamak ve insanlar arasındaki karşılıklı anlayışı, dostluğu saygıyı, iş birliğini ve sürekli barışı getirmeye uğraşmaktır. Kızılay ihtiyaç anında dayanışmanın, ıstırap anında eşitliğin, savaşın en kızgın anında insancılığın, tarafsızlığın ve barışın simgesidir.²²⁵

Türk Kızılayı, Türkiye'nin ABD'nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke konumuna gelmesinde büyük bir paya sahiptir. Kızılay, Özellikle 2011'de Tunus'ta başlayan ve Mısır, Libya, Yemen ve Suriye ile devam eden Arap Baharı sürecinin sebebiyet verdiği insani krizlerde tüm dünyaya örnek teşkil eden bir rol üstlenmiştir. Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'nce yürütülen insani yardım faaliyetleri Türkiye'nin bölge halklarının gönlündeki yerini daha da muteber bir hale gelmesini sağlamıştır. Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'nce oluşturulan 14 Sınır Yardım Noktasından 02.08.2012 – 31.05.2018 tarihleri arasında toplam 2.467.562.215₺ ve toplam 724.274.534 kg/adet/lt malzeme sevkiyatı

²²⁴<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>, (Erişim: 28.07.2016).

²²⁵<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>, (Erişim: 28.07.2016).

gerçekleştirilmiştir.²²⁶ Barınma, eğitim, gıda, lojistik, sağlık, su ihtiyaçları başta olmak üzere pek çok farklı alanda yapılan yardımlar Ortadoğu ülkeleri halklarında ciddi bir olumlu teveccühe vesile olmuştur. Nitekim Kızılay tarafından mültecilere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler Arap medyasında geniş bir karşılık bulmuş gerek yazılan makaleler, gerek yapılan haberler ve gerekse hazırlanan raporlarda övgüyle söz edilmiştir. Arap medyasının önemli yayın organlarından olan Orient News sadece Kızılay'ın faaliyetleri için hazırladığı raporunda icra edilen çalışmalara geniş yer vermiş ve övgüyle söz etmiştir.²²⁷

Türk Kızılayı, Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde Türkiye-Suriye sınırı boyunca oluşturduğu 14 Sınır Yardım Noktasında ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve şahısların insani yardım malzemesi bağışlarını kabul ederek Suriyeli ihtiyaç sahiplerine teslim etmeye devam etmektedir. Türk Kızılayı, Bunun yanı sıra yurtdışından hava, deniz ve kara yoluyla gelen insani yardım malzemeleri gümrük, liman ve havalimanlarında kabul edilerek, Sınır Yardım Noktalarından Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Ayrıca, Suriye'de yaşanan kriz nedeniyle yerlerinden edilmiş Suriyeli vatandaşların barındığı Suriye topraklarındaki kampların oluşması için 125.000 kişiye barınma yardımı ulaştırılmıştır ve düzenli olarak temel ihtiyaçları karşılanmaktadır.²²⁸

Kızılay Ortadoğu ülkelerine yönelik icra ettiği faaliyetleriyle Türkiye'nin Ortadoğu halkları nezdindeki itibarının artmasına ciddi katkılar sunarak en önemli kamu diplomasisi enstrümanlarımızdan biri olmuştur.

2.3.7. Dışişleri Bakanlığı'nın Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Dışişleri Bakanlığı üstlendiği görev ve misyon gereği diplomasi alanlarında başat rolü oynamaktadır. Ülkemizde kurumsal manada sistemini en iyi şekilde kaim etmiş kurumlarımızdan olan Dış İşleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi alanında aynı başarıyı gösterdiğini söylememiz mümkün değildir. Bakanlığın faaliyetlerine bakıldığında özellikle soğuk savaş sonrasında oluşan yeni uluslararası ilişkiler perspektifine uygun diplomasi enstrümanlarının hayata geçirilmediğine müşahede etmekteyiz. Bakanlık hala geleneksel diplomasi enstrümanları ile stratejiler

²²⁶https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/83466957_mayis-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf (Erişim: 28.07.2018).

²²⁷https://orient-news.net/ar/news_show/139319 (Erişim: 10.09.2017).

²²⁸https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/83466957_mayis-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf (Erişim: 28.07.2018).

geliştirmektedir. Bunun en somut örneğini Arap baharı sürecinin başladığı ülkelere yönelik izlenen politikalarda görmemiz mümkündür. Güvenlik gerekçesiyle Irak, Libya, Suriye ve Yemen vatandaşlarına yönelik uygulanan istihzan uygulaması ciddi bir handikap oluşturmuştur. Bu uygulama nedeniyle sağlıktan, turizme, yatırımdan siyasete kadar pek çok alanda faydalanabileceğimiz fırsatları kaçırdık.

Bakanlığın özellikle Suriye konusunda gösterdiği öngörü zafiyeti nedeniyle bu hadiseyle ilgili uygulanabilecek yumuşak güç enstrümanlarının faal bir şekilde uygulanamamasına neden olmuştur. Yine bakanlık bünyesinde kamu diplomasisi alanında uzmanlaşmış insan kaynaklarının neredeyse yok denecek kadar az olması, büyükelçiliklerde bu alanda gerek uzman gerekse faaliyet bakımından herhangi somut bir işin yapılmıyor olması, bakanlığın bu husustaki zafiyetleri hakkında önemli göstergeler oluşturmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı'nın 2016 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık²²⁹ enformasyon ve kamu diplomasisibaşlığı altında bakanlığın bu alandaki faaliyetleri için şu husular zikredilmektedir:

- ✓ Bakanlık Sözcüsü tarafından düzenli bir biçimde basını bilgilendirme toplantıları düzenlenmektedir.
- ✓ Dış politikamıza ve küresel güncel gelişmelere ilişkin olarak Bakanlığım tarafından basın açıklamaları yapılmaktadır.
- ✓ Bakanlığımın üst düzey yönetiminin katılımıyla belirli konularda basına yönelik “arka plan” toplantıları tertiplenmiştir.
- ✓ Medya ve kamuoyunun ilgisini çekebileceği düşünülen konulara ve gelişmelere dair özlü notlar e-posta aracılığıyla basın mensuplarına iletilmektedir.
- ✓ Medya kuruluşlarının bilgi, fotoğraf ve görüntü gereksinimleri karşılanmaktadır.
- ✓ Bakanlık internet sitesinde oluşturulan “Sorularla Dış Politika” başlıklı bir bölüm aracılığıyla ise temel dış politika konuları, güncel ve sorulara verilen cevaplarla kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır.

²²⁹http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2016-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf
(Erişim: 09.03.2017).

- ✓ Başta Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Diplomasi Akademisi Başkanlığı olmak üzere, Bakanlığım diğer kurumlarımızın personeline, öğrencilere ve yabancı ülke diplomatlarına yönelik gerçekleştirdiği kurslara ve çalıştaylara da iştirak edilerek ülkemizin kamu diplomasisi faaliyetleri hakkında geniş bir perspektifte bilgilendirme yapılmaktadır.
- ✓ Ülkemizin tanıtımı ile uluslararası basında objektif ve kapsamlı bir şekilde yer bulmasını sağlamaya yönelik çalışmalar kapsamında, yabancı basın mensuplarının taleplerini de dikkate alarak ülkemizi ziyaret etmeleri, üst düzey yetkililerimizle röportaj yapmaları sağlanmakta, yazılı mülakat taleplerinin de gereği yerine getirilmektedir.

Enformasyon ve Kamu diplomasi başlığı altında zikredilen bu başlıkların kamu diplomasisi bakımından sundukları katkı son derece önemlidir. Ancak oluşan yeni uluslararası ilişkiler konjonktürü açısından durumu ele aldığımızda son erede zayıf faaliyetler olduğunu söylememiz mümkündür. Yine bakanlığın Arapça bilen beşeri kaynaklarının oldukça zayıf olması, Arapça yayınların yok denecek kadar az olması, resmi dili Arapça olan ülkelerde görev alan büyükleşilerin tamamına yakınının Arapça bilmiyor olmaları kamu diplomasisi faaliyetleri açısından önemli zafiyetlerdir.

2.3.8. TRT Arapça

Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik kitle iletişim yayıncılık tecrübesi yeni sayılmaktadır. Amerika, İngiltere ve Fransa'nın bölgeye yönelik yayınlarının tarihi ise eskiye dayanmaktadır ve önemli ağlara sahip bulunmaktadırlar. İran El-Alem, Suudi Arabistan Sermayesi ile Birleşik Arap Emirlikleri'nden el-Arabiya, el-Arabi Hades, İngiltere BBC Arapça, ABD CNN Arapçanın yanında, el-Mustakbel ve el-Hurra, Rusya el- Yevm kanalıyla ve Fransa'da France 24 Arabic ile Ortadoğu ülkelerine yönelik ciddi bütçelerle yayınlar yapmaktadır. Özellikle de ABD, İngiltere, Almanya ve son dönemlerde Rusya'nın uluslararası yayıncılığı koordineli bir şekilde kamu diplomasisinin etkili bir unsuru olarak kullandığından söz etmemiz mümkündür. Amerika'nın kamu diplomasisi konusunda Enformasyon Ajansı (USIA) ile Uluslararası Yayın Birliği önemli faaliyetler yürütmektedir. (BBG) BBG, 61 farklı dilde yayının

anahtar sağlayıcısıdır. Profesyonel yayın anlayışıyla hareket eden BBG, dünya genelinde haber, enformasyon ve tartışma programları dağıtmaktadır. BBG, altında faaliyet gösteren Ortadoğu Yayın Birliği (MBN) Radio Sawa ve Al-hurra Televizyonunu kapsamaktadır.²³⁰

Büyük ve Orta ölçekli ülkelerin Ortadoğu bölgesine yönelik uluslararası yayıncılık yatırımlarının planlı bir şekilde yapıldığı, kamu diplomasisi ve ülke çıkarının bir aracı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin bölgede etkin bir ülke olma ve etkili kamu diplomasisi faaliyetleri yürütme açısından bölgeye yönelik kitle iletişim yayıncılığı yapması son derece önem arz etmektedir.

Türkiye'nin bölgeye yönelik yayıncılık geçmişi gerilere dayanmakla birlikte Cumhuriyet sonrası uzun yıllar kesintiye uğramıştır. İlk yayıncılık faaliyeti farklı amaçlarla yayın hayatına başlamış olsa da 1828 yılında Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından Türkçe ve Arapça olarak bastırılan Vekayi-i Mısıriyye gazetesidir. Vakayi-i Mısıriye, Türkçe-Arapça olması, yayınlanmaya başladığı Aralık 1828 tarihi ve Mısır'ın resmî gazetesi olarak hayatini hala devam ettirmesi dolayısıyla hem Türk hem de Arap basın tarihinin en önemli süreli yayınlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.²³¹ Türkiye'nin bölgeye yönelik ilk elektronik yayını ise radyo aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. 8 Ocak 1937 yılında başlayan bu yayının dili Arapçadır. Arapça radyo yayını, Hatay'ın Türkiye'ye katılması sürecindeki diplomatik mücadelede bir araç olarak kullanılmıştır.²³² Günümüzde ise Türkiye'nin Arap dünyasına yönelik önemli kitle iletişim enstrümanı TRT Arapçadır. Arapça yayın yapan TRT-ETTURKİYYE" kanalı, Arap ülkelerinde en çok seyredilen kanal olmayı hedefleyerek

---

²³⁰White House Report, 2008: 11.

²³¹Nesimi Yazıcı, "Vakayi-i Mısıriye'nin Mukaddimesi", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf> (Erişim: 28.07.2017).

²³² Cenk Demirkıran, "Türk-Arap İlişkileri Bağlamında Türkiye'nin Yabancı Dilde İlk Uluslararası Kamu Televizyonu: TRT ET Türkiye (TRT Arapça)", 2011, Cilt: 6, Nu: 3, http://www.academia.edu/1082650/T%C3%9CRK-ARAP_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_BA%C4%9ELAMINDA_T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N_YABANCI_D%C4%B0LDE_%C4%B0LK_ULUSLARARASI_KAMU_TELEV%C4%B0ZYONU_TRT_ET_T%C3%9CRK%C4%B0YE_TRT_ARAP%C3%87A_IN_THE_CONTEXT_OF_TURKISH-ARABIAN_RELATIONS_TURKEY_S_FIRST_TRANSNATIONAL_PUBLIC_TELEVISION_IN_A_FOREIGN_LANGUAGE_TRT_ET_T%C3%9CRK%C4%B0YE_TRT_ARABIC_ (Son Erişim: 28.07.2017).

4 Nisan 2010 tarihinde yayına başladı. Kanal 2015 yılında TRT -El Arabia ismini aldı.²³³

TRT el-Arabia Türkiye’de Arapça konuşan ülkeleri de kapsayacak şekilde çok geniş bir izleyici kitlesine hitap eden bir yayın kanalı olarak kurgulanmıştır. TRT el-Arabia’nın yayın kitlesi 22 Arap ülkesini kapsamakta ve 350 milyonluk seyirci kitlesine ulaşmaktadır.

Büyük umutlarla yayın hayatına başlayan TRT Arapça Türkiye’nin son dönemde özellikle Arap dünyasına yönelik uygulamaya koyduğu en önemli açılımlardan biridir. Geç de olsa atılmış bu olumlu adımın büyük bir önem taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak kanalın açıldığı günden bu yana izlediği yol ve aldığı neticelerin değerlendirilmesi son derece önemlidir. Ancak kurulduğu günden itibaren ortaya koyduğu performans ve bölgenin entelektüel camiasından gelen eleştirilere bakıldığında projenin başarılı olduğundan söz etmemiz mümkün değildir.

TRT Arapça bağlamında kaç yapmaya çalışırken göz çıkarma ihtimali, üzerine yoğunlaşılması gereken önemli bir noktadır. Arap dünyasından entelektüeller ile yapılan görüşmeler doğrultusunda TRT Arapça hakkında ortaya konan fikirler, Türk-Arap ilişkilerinin gelişmesini isteyenleri ciddi anlamda hayal kırıklığına uğratmakta, hatta endişeye sevk etmektedir. Özellikle Arap dünyasındaki İran etkisinin farkında olan Araplar, TRT Arapçayı ciddi bir şekilde eleştirmektedirler.

- ❖ Bu noktada hazırlanan programlarda sadece belli isimlerin yer alıyor olması, kafalarda soru işaretleri oluşturmaktadır.
- ❖ Artık konuşulan konuların da tekrara girmeye başlaması ayrıca rahatsızlık uyandırmaktadır.
- ❖ Türkiye’de Arapça ile ilgili çalışma yapan onlarca insan bulunmaktadır. Bu insanların da TRT Arapça’ya katkı sağlamaları için bir çalışmanın neden yapılmadığı merak edilmektedir.
- ❖ Yaşanan problemlerin Türkiye’de Arapça bilen insan sayısının az olmasından ya da maddi sıkıntılardan kaynaklandığı birer savunma argümanı olarak ortaya konulabilir.

²³³<https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> (18.02.2017).

Ancak bu tür bahaneler yapılan hataları meşrulaştırmayacağı gibi çok da geçerli değildir. Türkiye’de Arapça bilen uzman konusunda ciddi bir sıkıntının olduğu bilinen bir gerçektir, ancak bu sadece birkaç kişi ile işlerin yürütülmesini haklı kılmamaktadır. TRT’nin maddi imkânsızlıklardan dolayı sıkıntılar yaşadığı da öne sürülebilir ancak mesele maddi mevzularla sınırlandırılabilir bir mesele değildir. Bu anlamda programlar üzerinde daha fazla kafa yorarak içerikleri daha etkin hale getirilebilir. Özellikle haber ve tartışma programlarına her defasında aynı isimlerin çıkarılması yerine farklı isimlere de yer verilmesi maddi olarak ilave bir maliyet oluşturmayacaktır. Ama bu tip küçük müdahaleler dahi Araplar nezdinde ortaya çıkan olumsuz algının kırılması yolunda büyük aşama kaydedilmesini sağlayacaktır.

- ❖ Simültane tercüme imkânı daha aktif kullanılarak Türk uzmanların daha yoğun olarak programlara katılımının gerekliliği sıklıkla ifade edilmektedir. Bu açıdan Arap dünyasının farklı ülkelerinden Türkiye dostu entelektüellerle yapılan görüşmeler, TRT Arapça ile ilgili olarak ciddi bir memnuniyetsizliğin olduğunu ortaya koymaktadır. Malum olduğu üzere Rusya, İngiltere ve İran gibi Arap olmayan ülkelerin de Arapça yayın yapan kanalları bulunmaktadır. TRT Arapça bu kanallarla karşılaştırıldığında oldukça yetersiz ve amatör bulunmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Türkiye Araplara hitap edecek bir Türk kanalı açmıştır, fakat sonuç itibarıyla Araplar bu kanalın yetersiz ve boş bir çaba olduğu düşüncesindedir. Ne yazık ki böyle bir sonuç ortaya çıkmıştır ve bu algı her geçen gün güçlenmektedir.

2.3.9. Anadolu Ajansı

Anadolu Ajansı’nın tarihi Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş tarihine dayanmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmadan 17 gün önce 6 Nisan 1920’de kuruldu. Atatürk’ün yakın bir arkadaş grubunu, Anadolu Ajansı’nı Batılı anlamda bir haber ajansı kimliğine kavuşturmakla görevlendirmesiyle 1 Mart 1925’te “Anadolu Aajansı Türk Anonim Şirketi” kuruldu.²³⁴

²³⁴<https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce> (Erişim: 19.09.2017).

Anadolu Ajansı'nın Arap dünyasına yönelik attığı en önemli adım 2012 yılında AA Arapça servisinin kurulmasıdır. AA Arapça servisi kısa sürede gelişip büyüyerek adeta Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasında önemli bir köprü haline geldi. AA Arapça servisinin gerek Türk-Arap ilişkileri bakımından bir köprü görevi görmesi, gerekse Arap dünyasında yaşanan gelişmeleri yakından takip etmek suretiyle dünyaya servis etmesi Türkiye'nin bölgedeki rolünün güçlenmesinde önemli katkılar sunmaktadır.

AA Arapça servisi hâlihazırda Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da toplam 11 yurtdışı bürosuyla Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerindeki en etkili kamu diplomasisi aracı haline gelmiştir. Ajansın sosyal medyadaki paylaşımları dikkate alındığında Arapça birinci sırada yer almaktadır. Nitekim ajansın Arapça Facebook hesabını beğenenler Türkçe Facebook hesabını beğenenlerden iki kat daha fazladır. Yine Twitter'da Türkçe hesaptan sonra en çok Arapça yayın yapılan hesabın takipçisi vardır.²³⁵ Bu anlamda Anadolu Ajansı'nın Türk Kamu diplomasisinde en çok Ortadoğu'ya yönelik mesajların verilmesinde başarılı olacağı sonucuna varılmaktadır.²³⁶ Bu durum ayrıca Ajansın Arapça servisini açmasında ne kadar isabet ettiği ve Arap dünyasının Türkiye'deki gelişmeleri ne kadar yakından takip etmek istediklerini göstermesi bakımından da önemlidir.

2.3.10. Hükümet Dışı Organizasyonlar ve Sivil Toplum Kuruluşları

Kamu diplomasisinin en önemli enstrümanlarından biri de devlet kurumlarının arka planda kaldığı, hükümet dışı kurumların/organizasyonların ve sivil toplum kuruluşlarının ön planda olmasıdır. Başta iş dünyası olmak üzere, fakıf, dernek vb. oluşumlar icra ettikleri faaliyetleriyle resmi kurumlardan daha fazla etkili olabiliyorlar. Söz konusu kurumlar pek çok durumda resmi kurumlara ön açıcı roller de üstlenmektedirler. Türkiye'nin özellikle dış yardımlardaki payında sivil toplum örgütlerinin rolü son derece önemlidir.

---

²³⁵ Editörelere: Mehmet Şahin –B. Senem Çevik, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, İstanbul, S.461.

²³⁶ A.g.e. s.461.

2.3.10.1 Sivil Toplum Kuruluşları ve Yardım Faaliyetleri

Sivil toplum kuruluşları farklı alanlarda çalışan gönüllü oluşumlardan düşünce kuruluşlarına, hükümet dışı örgütlerden sendikalara ve meslek odalarına kadar geniş bir yelpaze içerisinde hareket eden bir alanı ifade etmektedir. Türkiye'nin 2000'li yılların başından itibaren her alanda kaydettiği ilerlemenin en önemli dinamiklerinden biri de sivil toplum kuruluşlarının başta yardım olmak üzere pek çok alanda icra ettikleri çalışmalarıdır. Organizasyon kabiliyeti oldukça ilerlemiş olan STK'lar yurt dışında yaptıkları çeşitli sahalardaki faaliyetleriyle Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini artırmakta ve Türk kamu diplomasisinin tesirini de yükseltmektedirler. STK'ların özellikle Suriye başta olmak üzere Irak, Yemen, Libya, Afganistan gibi ülkelerden gelen mültecilere yönelik yaptıkları faaliyetler bölge halklarında Türkiye'ye yönelik önemli bir olumlu imajın oluşmasında katkı sağladı.

Bugün Türkiye'nin ülkeyi, bölgeyi aşarak küresel ölçekte önemli projelere imza atan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Yeryüzü Doktorları, gibi pek çok STK mevcuttur. Söz konusu STK'ların Arap Baharı sürecinin doğurduğu mültecilere yönelik çalışmalar başta olmak üzere Afrika ülkelerinde açtıkları kuyular ve diğer insani yardımlar Türkiye'nin kamu diplomasisine önemli katkılar sunmuştur. Türk STK'ları dünyanın pek çok ülkesinde yerelde yaşanan sorunlarda arabulucu faaliyetleri yürütecek kabiliyete gelmiştir. Nitekim 2013 yılında İHH İnsani Yardım Vakfı'nın arabuluculuğunda Suriye cezaevlerinde tutulan 2130 Suriyeli sivil ve muhaliflerin elinde tutulan 48 İranlı serbest bırakıldı.²³⁷

Türkiye'nin STK faaliyetleri konusunda göstermiş olduğu ilerlemenin sürdürülebilirliği ve ülke kamu diplomasisine daha da fazla katkı sunabilmesi için mevzuatla ilgili hususlara yaşanan sıkıntıların giderilmesi son derece önemlidir. Türkiye bölgesel ve küresel ölçekte STK'lar aracılığıyla icra ettiği onca başarılı çalışmaya rağmen hak ettiği muteber yere gelebilmiş değildir. Türkiye'nin sivil toplum gerçeğinde

---

²³⁷“Suriye’de İnsani Diplomasinin Büyük Başarısı”,2013, <https://www.ihh.org.tr/haber/suriyede-insani-diplomasinin-buyuk-basarisi-1540> (Erişim: 19.09.2017).

mevzuattan kaynaklanan sıkıntılar, baskılarla mücadele, mali sürdürülebilirlik konularındaki endişeler de var.²³⁸

Türkiye'nin kamu diplomasisine katkı sunan en önemli enstrümanlarından biri de iş dünyasıdır. Gelişen teknoloji ve değişen dünya ile birlikte şirketlerin rolleri giderek artmaktadır. Türkiye'nin 2000'li yılların başından itibaren attığı en önemli adımların başında ekonomi gelmektedir. Türkiye bu dönemde Ortadoğu pazarına yönelmiş ve ticaret hacmini ciddi derecede artırmıştır. Türkiye'nin 2000 yılında Ortadoğu ülkeleriyle dış ticaret hacmi 6.274.591 Milyar Dolar iken, 2018 yılının ilk yarısı itibariyle 56,4 Milyar Dolara yükselmiştir.²³⁹Başta körfez ülkeleri olmak üzere Ortadoğu ülkelerinin pek çoğundaki büyük projelerde Türk şirketlerin imzası var.

Türkiye'nin giderek büyüyen ekonomisi ile gelişen ekonomik kapasitesi giderek daha geniş sınırlara ulaşmaktadır. Başta Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türkiye Müstakil İşadamları Derneği (MÜSİAD), ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) olmak üzere, gibi yarı kamusal oluşumlar Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde oldukça önemli bir rol oynamaktadırlar.

Ancak tüm bu olumlu gelişme ve göstergelere karşın Türkiye'nin ekonomik anlamda Ortadoğu ülkelerinde mevcut olan imkân ve fırsatlardan yeteri ölçüde istifade ettiğinden söz etmemiz mümkün değildir. Devletin ilgili kurumlarında Arapça bilen personelin yetersizliği, Ortadoğu ülkeleri hakkındaki enformasyonun azlığı, bürokratik sorunlar Türkiye'nin bu konudaki en büyük sınırlılıkları olarak önümüze çıkmaktadır.

2.3.10.2. Türk Dizileri

Popüler kültür günümüzde iletişim ve diplomasinin önemli bir boyutu haline gelmiştir. Geleneksel güç enstrümanlarını kullanmadan aşka bir milletin olumlu tevaccühünü kazanmak mümkündür. Bu bağlamda ABD başta olmak üzere pek çok ülkenin kültürel değerleri bir çeşit kamu diplomasisi aracı olarak son derece ustaca

²³⁸Tevfik Başak Ersen, “Türkiye’de STK’lar ve son 10 yıl”, 2016<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-stklar-ve-son-10-yil>(Erişim: 19.09.2017).

²³⁹https://www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-259604;jsessionid=x9ULdi-5Lt7n6bs7ujId6gWBGh6BxMKDXMQFov-M_7fcSnpWP_uN!-1188929030 (Erişim: 29.01.2018).

kullandığına müşahede etmekteyiz. Nitekim ABD, Soğuk Savaş boyunca, sinema ve popüler kültür unsurlarını rakibi Sovyetlere ve Sosyalist Bloğa karşı ustaca kullanmış ve kültür ihracında bulunmuştur. Bir çeşit kültürel emperyalizm olarak da tarif edilebilecek bu kültür ihracının kitle üzerindeki etkisi ise tartışma konusu olmuştur.

Kültürün bir çeşidi olan bu durumu Theodor W. Adorno Kültür Endüstrüsü ve Kültür Yönetimi isimli eserinde, ‘bir kültür endüstrisi ve kitlelerin aldanışı olarak aydınlatma’²⁴⁰ olarak tarif etmektedir. Ona göre bu çeşit bir kültür, günümüzde her şeye benzerlik bulaştırır. Filmler, radyo ve dergiler bir sistem meydana getirir. Bu alanların her biri kendi içinde ve hep birlikte söz birliği içindedir. Siyasal karşıtlıkların estetik ifadeleri bile bu çelikten ritme hevesle uymakta birleşir.

Türkiye Arap dünyası ile asırlara dayanan tarihsel, dinsel ve kültürel bağlara sahiptir. Dolayısıyla Türkiye’nin Arap dünyasıyla kuracağı kültürel etkileşimler kültür emperyalizminin ötesinde tarihsel süreçten gelen söz konusu değerler üzerinden inşa edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin Arap coğrafyasındaki kültürel etkisi akademik çalışmalara da konu olmuş popüler bir konudur. Özellikle de Türkiye’nin diziler üzerinden yürüyen popüler kültür unsurları Arap dünyasında yankı uyandırmıştır. Ancak üzerinde önemle durulması gereken husus ciddi bir popüleriteye erişen dizilerin Türk kültürünü ve değerlerini ne kadar yansıtıp yansıtmadığı meselesidir. Bu diziler her ne kadar Türk kültürünü ve Türkiye’yi çok doğru bir biçimde aksettirmese de, komşu ülkelerde büyük hayranlık celbetmekte ve bilhassa turizme büyük katkı temin etmektedir.²⁴¹

Arap medyasına yansıyan haber, karikatür ve analizlerde Türk dizilerinin çok popüler olduğu net olarak anlaşılmaktadır. Bazılarına göre Napolyon’un Mısır Hamlesi’ne benzetilen Türk dizileri, yeni bir Batı saldırısı ya da “bir kâbus” olarak da nitelendirilmiştir. Özellikle dizilerin içeriği ve sunuluş tarzı ciddi eleştirilerin de hedefi olmuştur. Bunun yanında dizilerin popülerlik nedenleri arasında ise Türk kültürünün Arap kültürüne benzerliği, Arap toplumlarının özgürlükten ve demokrasiden yoksun ve ciddi ekonomik sorunlarla da karşı karşıya olduklarından Türk dizileri yalancı bir cennet sunmaktadır.

²⁴⁰<https://docplayer.biz.tr/14935395-Theodor-w-adorno-kultur-endustrisi-kultur-yonetimi.html> (Erişim: 18.03.2018).

²⁴¹Demir, A.g.e s.277.

Gelinen aşamada sinema ve dizi ihracatı ticari olarak da bir endüstri haline gelmiştir. Türk dizilerine yönelik bu ilginin Türkiye algısını nasıl etkilediği ve dış politika üzerindeki etkileri ise ölçülmesi zor bir alan olsa da önemle takip edilemsi gereken bir husustur.

Bugün 140'tan fazla ülkeye ihraç edilen Türk dizilerinin ihracat rakamları yıllık 350 milyon doların üzerine çıkmıştır.²⁴² Türk dizileri ABD'nin ardından en çok satılan diziler haline gelmiştir.²⁴³ Fransız izleyici araştırma kuruluşu IPSOS'un araştırmasına göre, 2016 yılında Arap kanallarında 75 Türk dizisi gösterildi. Bunlardan 600 milyon dolarlık reklam geliri elde edildi. IPSOS'un uzmanlarından Athanas Jamo, "Diziler Arap dünyasında daha popüler hale geldi. 'Reçete nedir' diye sorarsanız, iyi bir prodüksiyon, kaliteli görüntü ve dizi çekim yerleri dizilerin sevilmesinde önemli etkindi. Türk aktör ve aktrisler Arap dünyasında gerçekten hoşnutlukla karşılandığını" düşünüyor.²⁴⁴

Türk dizilerinin özellikle de Arap Baharı öncesinde Ortadoğu bölgesinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bu etki çeşitli kültürel ve yapısal nedenlere dayanmaktadır. Dizilerin kaliteli yapıcılığı, farklı ve etkili hikâye sunumu Arap toplumunun ilgisini çekmektedir. Bununla birlikte diziler Araplar için modern ve seküler bir dünyaya kapı aralamaktadır. Türk dizileri ve sinema sektörünün Arap Baharı sürecinden sonra etkisi ise daha kısıtlı kalmıştır. Gerek Ortadoğu'nun politik yapısının bozulması gerekte ortaya çıkan yeni etno-sekter temelli bölünmeyle bu dizilerin stabil olmayan bir coğrafyada Türkiye algısına yönelik olumlu etkisi azdır. Fakat bu diziler birer yumuşak güç unsuru olarak Türkiye'nin imajına yönelik olumlu katkılar yapmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin bu sektörü canlı tutarak Arap dünyası ile diziler, sinemalar ve çeşitli popüler kültür ürünleriyle iletişim kurması önemli bir faktördür.

Özellikle son dönemlerde TRT tarafından yayınlanan diziler gerek içerik bakımından gerekse seküler görüntüyü kırmak adına önemli işlevler görmektedir.

---

²⁴² "Türk dizilerinin ihracat karnesi", 2018, <https://mediacat.com/turk-dizilerinin-ihracat-karnesi/> (Erişim: 27.07.2018).

²⁴³ Davut Çolak, "Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Yayman: ABD'nin ardından en çok satılan diziler, Türk dizileri", 2017, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/kultur-ve-turizm-bakan-yardimcisi-yayman-abdnin-ardindan-en-cok-satilan-diziler-turk-dizileri/1000156> (Erişim: 29.07.2018).

²⁴⁴ "Türk dizileri turist sayısını artırıyor", 2017, <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-turist-sayisini-artiriyor-311704.html> (Erişim: 30.07.2018).

Burada esas olan Arap dünyasına servis edilecek dizilerin belli kontrollerden geçmesi durumudur. Bu bağlamda Diriliş Ertuğrul dizisinin Arap Dünyasında gördüğü rağbet, seküler anlayışın dışındaki çalışmaların da yüksek oranda kabul gördüğü gerçeğidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN İMKÂNLARI VE SINIRLILIKLARI

3.1. ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN İMKÂNLARI

Soğuk Savaş'ın sona ermesine kadar dış politikasını iki kutuplu sisteme uygun bir şekilde yürüten Türkiye, söz konusu sistemin sona ermesiyle dış politikasını gözden geçirme gerekliliğiyle karşı karşıya kalmıştır. Oluşan yeni süreçte, dünya düzeninde yeni algı ve alanlar ortaya çıkmış, uluslararası siyasetin niteliğindeki değişimler neticesinde güç kavramına dönük yaklaşımlar da değişikliğe uğramış ve soyut güç unsurları gittikçe daha önemli hale gelmiştir. Bu durum pek çok ülkeyi çok yönlü bir dış politika arayışına zorlamıştır.

Kuşkusuz yeni dünya sisteminde geleneksel güç enstrümanları yerine kültür, ideoloji, idealler ve ahlaki değerler gibi araçların kullanılarak diğer ülkelerin davranışlarını dolaylı yollardan değiştirmeyi ve toplumları etkilemeyi hedefleyen yumuşak güç enstrümanları daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Ancak burada esas olan husus, devletlerin yumuşak güç kullanımındaki başarılarını arttırabilmeleri için, her ülkenin ve bölgenin farklı kültürel, dini, siyasi ve toplumsal özelliklere sahip olduğunu göz önünde bulundurmalarıdır.

Bu bağlamda Türkiye'nin yeni açılım politikaları uygulayacağı coğrafyaların özelliklerini bilen, Türkiye'nin söz konusu coğrafyalarda gerek resmi gerekse STK'lar aracılığıyla icra edeceği faaliyetlere ön açıcı rol üstlenecek ve destek olabilecek mekanizmaları devreye sokmasında ciddi bir ihtiyaç hâsıl olduğu aşikârdır.

Türkiye, bu minvalde yeni dünya sisteminin ortaya koyduğu şartların bir gereği olarak, özellikle son 16 yılda son derece önemli ekonomik, kültürel ve siyasi hamleler gerçekleştirmiş, uygulanan politikalarla küresel ölçekte önemli mesafeler kat etmiştir. Türkiye, içe kapanık ve bekle gör siyasetinin aksine pro-aktif bir dış politika anlayışıyla başta yakın coğrafyalar olmak üzere, dünyanın uzak pek çok kıta ve ülkesiyle ilişkiler geliştirerek her alanda nüfuzunu artırmıştır. Türkiye, yeni dış politika anlayışıyla bütün

farklılıklara ve ihtilaflara rağmen yumuşak güç unsurlarına yönelik planlama ve uygulamalarıyla birçok ülkede kültürel diplomasi icra etmek suretiyle, gittiği tüm coğrafyalarda son derece müspet bir karşılık bulmuştur.

Türkiye Ortadoğu coğrafyasının hem bir parçası hem de bu coğrafyada yaşayan diğer toplumlarla asırlara dayanan uzun tarihsel ve kültürel bağlara sahiptir. Türkiye Ortadoğu coğrafyasıyla ilişkilerinde sahip olduğu bu avantajla birlikte, diğer dünya ülkeleriyle kurduğu ilişkileri, demokratikleşme yolunda attığı adımlar, siyasi, ekonomik ve içtima-i hayatta kaydettiği başarılı çalışmalarıyla da son derece önemli kamu diplomasisi imkânlarına sahiptir. İslam dünyasının uzun dönemli bir parlamenter demokrasiye sahip tek ülkesi olan Türkiye, kültür çeşitliliğini yansıtan, Avrupa'dan Asya'ya, Asya'dan Ortadoğu'ya kadar kültürlerin kendisi üzerinden iletişim kurabildiği bir köprü vazifesi gören, Ortadoğu'da önemli bir ağırlığa sahip olan, komşuları tarafından neler olup bittiği takip edilen, AB'ye girmeye çalıştığı gibi Arap dünyasıyla ilişkileri geliştirmek için çaba sarfeden, dış politikasını bütün katılımcıların menfaatine yönelik olarak kazan-kazan siyaseti yoluyla izleyen, Avrupa açısından Müslüman Araplar için bir örnek oluşturan, Ortadoğu'da ortaya çıkan problemlerde diyalog ve müzakerelerin yegâne vasıtası olduğu belirtilen, Avrupa ekonomisiyle ve küresel ekonomiyle bağı gittikçe derinleşen, Avrupa Birliği için doğal gaz konusunda Rusya'ya alternatif transit olan, sanayi ve hizmet sektöründe hızla büyüyen bir ülkedir.²⁴⁵

Demir, Türkiye'nin sahip olduğu bu özellikleri son derece değerli kazanımlar olarak görmekte ve yumuşak gücü açısından önemli avantajlar olarak değerlendirmektedir. Diğer taraftan Ortadoğu coğrafyasında Osmanlı bilincinin yaşıyor olması, komşuluk ilişkileri, Türkiye'nin her bakımdan güçlü olması, bölgede İran'ın emellerine karşı durabilecek tek güç olarak görülebilmesi, Filistin meselesindeki tutumu, Arap Baharı sürecinde Suriyeli mültecilere yönelik uyguladığı “açık kapı politikası” Türkiye'nin bölgede uygulayacağı kamu diplomasisinin en önemli enstrümanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

²⁴⁵Aydemir, A.g.e, s.325-326.

3.1.1. Ortak Tarih, Kültür ve Coğrafya

Tarih, kültür ve coğrafi ortaklık Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki en önemli unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra kurucu aklın, batıcı statükocu bir dış politika izlemesi, bu anlayışın bir gereği olarak tarihsel, medeniyetsel ve kültür değerlerden uzaklaşılması Türkiye Ortadoğu ilişkilerinden uzun süreli bir inkitaya neden olmuştur. Gerçekleştirilen inkılaplarla Türkiye ile bölge arasındaki irtibatı sağlayan unsurlar ortadan kaldırıldı. Harf inkılabı ile neredeyse aynı dili konuştuğumuz bölge halkıyla anlaşamaz hale geldik. Her iki tarafta öğretilen yanlış tarihi bilgiler 400 yıllık ortak birikimin tahrif olmasına neden olduğu gibi; zamanla hem kültürel hem de düşünsel olarak iki taraf arasındaki mesafelerin iyice açılmasına neden oldu.

Ancak Türkiye 2000'li yılların başından itibaren benimsediği siyaset anlayışıyla "tarihsel hafızasını" yenilemiştir. Türk dış politikası, tarihsel yönelimlere ilişkin bütüncül anlayışı esas almakta ve etkin faillik bilinciyle oluşturmaktadır. Tepkisel bir dış politika yaklaşımını reddeden Türkiye, bölgesel ve uluslararası konulara ilişkin tutumunu kendi koşullarını göz önünde, bulundurarak ihtiyatla geliştirmektedir.²⁴⁶

AK Parti hükümetleri dönemlerinde takip edilen dış politika anlayışına bakıldığında geleneksel politik anlayışın aksine iç meselelere dönük olmaktan ziyade dış meselelere daha duyarlı olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu anlayışın temelinde gerek bölge coğrafyaları ile gerekse diğer coğrafyalarla tarihsel süreçten gelen ortak tarih, ortak kültür ve ortak coğrafya birikiminden söz etmemiz mümkündür. Konuyu bir ifade üzerinde temellendirecek olursak *Osmanlının sahip olduğu siyasi sınırlar günümüz Türkiye için doğal kültürel diplomasi alanıdır*. Diğer bir deyişle AK Parti hükümetlerinin karar mercileri bu anlayışla hareket etmektedir. Zira Osmanlı devletinin akabinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, birinci dünya harbinden sonra Osmanlının egemenliğindeki pek çok bölgeyi elinde tutmayı başaramazsa da söz konusu ülkelerle tarihsel, kültürel ve coğrafi bağları her zaman varlığını korumuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu hususla ilgili sarfettiği "Yani biz 780 bin kilometrekareye hapsolamayız. Çünkü bizim fiziki sınırlarımız başkadır, gönül

²⁴⁶ Ahmet Davutoğlu, *Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel yapısal Yapılanma*, SAM, Nu: 3, Ağustos 2012, S.3.

sınırlarımız başkadır. Musul'daki, Kerkük'teki, Haseke'deki, Halep'teki, Humus'taki, Misrata'daki, Üsküp'teki, Kırım'daki, Kafkasya'daki kardeşlerimiz fiziki sınırlarımız dışında olabilir, ama hepsi gönül sınırlarımızın içindedir, kalbimizin tam ortasındadır.”²⁴⁷ İfadeler bu anlayışın en somut örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000'li yıllardan itibaren Türkiye'deki karar mercilerinin Ortadoğu ile ilgili söylemlerinde ortak tarih, kültür ve coğrafyaya sık sık vrgu yapmaları beraberinde Türkiye batı dünyasından uzaklaşıyor tartışmalarını da getirmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos çıkışı sonrası Türkiye'nin Batı'dan giderek uzaklaştığı hem Batı'da hem de Türkiye'de yüksek sesle tartışılır hale geldi. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin dış politikada “eksen değiştirdiği” tartışmalarını da iyice alevlendirdi. Bu görüşü en çok savunanlardan biri Türkiye'nin eski Washington Büyükelçilerinden Faruk Loğoğlu'du, Loğoğlu "Türkiye'nin dış politikasının eksen değiştirmekte olduğu tartışmaları Davos'tan önce de vardı. Şu muhakkak ki; ilk dört yılda çok yoğun bir Avrupa Birliği'ne katılmaya yönelik reform sürecinden sonra mevcut yönetim yüzünü, yönünü daha çok İslam dünyasına ve Arap dünyasına çevirdi. Türkiye'nin hem Avrupa Birliği'nden hem Batı'dan eskisine nazaran daha uzak, İslam dünyasına, Arap dünyasına ve İran'a örneğin daha yakın durduğuna dair çok ciddi emareler var”²⁴⁸ ifadeleriyle konuyla ilgili görüşlerini ortaya koymaktadır. Yine Loğoğlu'na göre, Erdoğan'ın Davos çıkışının Türkiye'nin İsrail, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'yle ilişkilerini olumsuz etkileyecektir.

Esasında söz konusu tartışmalar Davos krizinden önce de gündemdeydi. AK Parti'nin yönetime geldiği dönem itibariyle başlayan bu tartışmalar zamanla gündemin ana tartışma konularından biri haline geldi. Ancak yaşananları Türkiye AB'den uzaklaşıyor tezi üzerinden ele almak, meseleyi kısır bir döngüye hapsedmek olur. Durum daha çok Türkiye'nin egemen bir devlet refleksi göstermesi, dış politikada takip ettiği pro-aktif stratejisi, asırlarca bir parçası olduğu coğrafya ile ilgili “hafıza tazelenmesi”, Batı'dan uzaklaşıyor tezinin tam aksine AB üyelik sürecini sürdüren ve

---

²⁴⁷ “Yüce Milletimizle Birlikte Engelleri Aşacak ve Muasır Medeniyetler Seviyesinin Üstüne Çıkacağız”, 2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/58941/yuce-milletimizle-birlikte-engelleri-asacak-ve-muasir-medeniyetler-seviyesinin-ustune-cikacagiz.html> (Erişim: 20.10.2017).

²⁴⁸ Hüseyin Hayatsever ve Deutsche Welle, "Türkiye, Batı'dan uzaklaşıyor mu?", 2009, <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-bat%C4%B1dan-uzakla%C5%9F%C4%B1yor-mu/a-4007598>(Erişim 30.10.2017).

bundan aldığı destekle, Ortadoğu'da ve bölgede etkinliğinin artması, yumuşak gücünü kullanarak bölgede diplomatik girişimlerde bulunması ve bununla bölgesel krizleri çözücü veya krizlerde taraflar arasında arabulucu bir rol oynaması ile ilgilidir. Bu görüşü savunucularından olan İbrahim Kalın'a göre, Türkiye'nin AB'den uzaklaştığı iddiası yaşananları çarpıtmaktır. Kalın, "Ancak biz aynı zamanda egemen bir devletiz ve kendi hedeflerimiz uğrunda çalışıp, kendi çıkarlarımızı koruruz. Hiçbir ortaklık tek taraflı olamaz. Türkiye-AB ilişkileri de bu kuralın istisnası değildir."²⁴⁹ İfadeleriyle konu hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Yine eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Nitekim Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Türkiye'nin komşuları ve İslam ülkeleriyle ilişkilerini 'eksen kayması' gibi göstermenin bilgisizlik ve kötü niyet olduğunu söyleyerek, ülke ekseninin de tartışılabileceğini, ancak bunun insan hakları, demokrasi ve özgürlük bazında olabileceğini belirterek en üst merciden Türkiye'nin takip ettiği politika anlayışına vurgu yapmıştır.²⁵⁰

Konuyla ilgili pek çok tartışma yaşanıyor olsa da, Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasının bir parçası olduğu, bölgede yaşayan halklarla asırları bulan ortak bir tarih, coğrafya ve kültürel değerlere sahip olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Durumu bu çerçevede ele aldığımızda Türkiye'nin dış politikasında esasında bir eksen kayması değil, aksine eksenin yerine oturması sürecini yaşamaktadır. Dolayısıyla bu durum Türkiye'nin bölge halklarıyla etkileşiminde ve uygulayacağı kamu diplomasisi faaliyetlerinde son derece önemli bir imkândır.

3.1.2. Siyasi Sistem ve Demokrasi Tecrübesi

Türkiye Ortadoğu ülkeleri arasında siyasi sistemini en iyi oturtan ve en başarılı demokrasi tecrübesine sahip ülkedir. Türkiye'nin Cumhuriyetin kurulmasından bu yana edindiği bu tecrübe Türkiye'nin Ortadoğu'daki en önemli yumuşak güç enstrümanlarından biridir. Nitekim yapılan araştırmalarda da bu konu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

²⁴⁹“Kalın: 'Türkiye AB'den uzaklaşıyor' iddiası yaşananları çarpıtmaktır”, 2017, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/kalin-turkiye-abden-uzaklasiyor-iddiasi-yasananlari-carpitmaktır-308610.html>(17.03.2017).

²⁵⁰ Fuat Karacalı, “Türkiye-AB İlişkilerinde OrtaDoğu”, 2011, <http://politikakademi.org/2011/04/turkiye-ab-iliskilerinde-ortadoğu/> (Erişim: 17.03.2017).

2013'te yapılan TESEV araştırmasına göre²⁵¹Türkiye'yi model olarak görenlerin oranı bölge genelinde %51. Suriye, Mısır, Irak ve İran dışındaki ülkelerde Türkiye'yi model olarak görme oranı yüksek. Türkiye'yi model olarak görenler en çok ekonomisini ve demokratik bir rejime sahip olmasını işaret ediyor.

Bu durum aynı zamanda Arap entelijensiyası tarafından da yakından takip edilmekte ve konu üzerinde ciddi değerlendirmeler yapılmaktadır. Filistin'de neşredilen 20 Ekim 2011 tarihli el-Kuds gazetesinin yazarlarından Kadir Abdurrahim tarafından kaleme alınan "Türk Devrinde Arap Dünyası" başlıklı yazıda konu şu şekilde ele alınmaktadır:

*"Türkiye, Arap dünyasının rüyasının ilham kaynağı haline geldi. Zira Tunus ihtilalinden beri ayaklanan Arap halkının, Türk modeline olan hayranlığı her gün büyüyor. Türkiye, bu halklar için umut kaynağı ve hatta örnek alınması lazım gelen bir model olmuştur."*²⁵² Bu değerlendirme ve benzeri pek çok değerlendirme Arap dünyasında yaşanan tartışmaların merkezinde yer almaya devam etmektedir.

Ancak burada üzerinde durulması gereken meseleyi "rol model" kavramından ziyade "ilham kaynağı" kavramı üzerinden yürütmektir. Zira tüm devletler ve halklar kendilerine özgü anlayışlara sahiptir. Dolayısıyla bir devletin sahip olduğu bir anlayışı model almak suretiyle olduğu gibi başka bir ülkeye tatbik etmek ve bunu sürdürülebilir kılmak mümkün değildir. Ancak Türkiye'nin 2000'li yılların başından itibaren kaydettiği ilerlemeler başta Arap dünyası olmak üzere tüm İslam dünyası için bir "ilham kaynağı" olmuştur. Bu durum Türkiye'nin Ortadoğu'da takip edeceği kamu diplomasisi için önemli bir yumuşak güç enstrümanıdır.

3.1.3. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Süreci

Türkiye-AB ilişkileri Ortadoğu'yu ilgilendiren en önemli tartışma konularından birisidir. Türkiye Batı için Ortadoğu'ya açılan bir kapı olduğu gibi, Ortadoğu ülkeleri için de Batı'ya açılan bir kapı konumundadır. Türkiye bir tarafıyla Batılı, diğer tarafıyla

²⁵¹ Mensur Akgün, Sabiha Senyücel Gündoğar, *Ortadoğu'da Türkiye Algısı*, TESEV, 2013, s.6.

²⁵² Demir, A.g.e. s.252.

da Şarklıdır. Her iki tarafın özelliklerini de bünyesinden barındırmaktadır. Türkiye'nin bu özelliği ona iki bölgede de büyük politik kabiliyetler ve imkânlar sunmaktadır.

Türkiye'nin siyasi ve hukuki altyapısında gerçekleştirmiş olduğu reformlar ve AB'ye üyelik sürecinde atmış olduğu adımlar ülkeyi Ortadoğu da özgün bir konuma yükseltmiştir. Türkiye uzun zamandır Orta doğunun kargaşalı ve Avrupa'nın barış ve istikrar düzeni arasında dengeli bir siyaset izlemeye çalışmıştır. Türkiye'nin bölgeye yönelik dış politika kararları AB'nin dış ve güvenlik politikalarıyla uyum içindedir.²⁵³

Türkiye'nin, Müslüman bir ülke olmasının yanında, demokratik bir ülke olması, başta AB ve NATO olmak üzere Batı ile kurduğu ve idame ettirdiği yakın ilişkileri onu Ortadoğu'da daha saygın ve cazip hale getirmektedir. Gerek Ortadoğu gerekse AB'deki genel algı Türkiye'nin Ortadoğu ile AB arasında bir köprü vazifesi gördüğü şeklindedir. Yine Türkiye'nin de Ortadoğu ya yönelik diplomatik duruş ve tavrı ABD'den daha çok AB ile paralel çizgide bulunmaktadır.

Türkiye'nin bugün takip ettiği dış politika anlayışını çok yönlülük ya da çok taraflılık olarak ifade etmemiz mümkündür. AB Üyeliği yolundaki Türkiye, bir taraftan özellikle 2006-2011 döneminde Avrupa Birliği ile ilgili birçok reformu hayata geçirirken, diğer taraftan da Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleriyle tüm alanlardaki ilişkilerini tarihin en üst seviyesine çıkarmaktadır. Türkiye, AB üyeliği yolunda AB ülkelerinin her defasından topu taca atma çabalarına rağmen üyelik sürecini devam ettirmektedir. Müslüman bir ülke olarak Türkiye'nin, AB üyelik sürecini devam ettirmesi ve AB standartlarına çıkan gelişmişlik durumu Ortadoğu ülkelerindeki yerini daha da muteber bir hale getirmektedir. Tüm bu veriler doğrultusunda Türkiye, bölgeye yönelik politikalarında kendi ayakları üzerinde durabilen, kendine güveni olan ve bölgede liderliği kabul edilen bölgesel bir güç konumuna erişmiştir. Bu durum Türkiye'nin Ortadoğu'daki kamu diplomasisi kabiliyetini ciddi derecede artırmaktadır.

---

²⁵³<http://politikakademi.org/2011/04/turkiye-ab-iliskilerinde-ortadoğu/> (Erişim: 31.07.2018).

3.1.4. AK Parti Tecrübesi

2002'den bu yana tek başına iktidar olan AK Parti, 'muhafazakâr demokrat' kimliğiyle ülkenin temel meseleleriyle ilgili radikal değişikliklere imza attı. AK Parti'nin ortaya koyduğu proaktif ve pozitif dış politika vizyonu Ortadoğu halkları tarafından büyük bir teveccüh gördü. "kazan-kazan" ilkesini benimseyen Türkiye ciddi krizler yaşadığı bazı Ortadoğu ülkeleriyle ciddi ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler kurdu. Arap Baharı süreci ilişkilerde bir durgunluk yaratmış olsa da uzun vadede Türkiye takındığı tavır nedeniyle kazançlı çıkacağı değerlendirilmektedir. Türkiye gizli gündemi olmayan bir ülke olarak bölgesel sorunların çözümünde etkin bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesi her gün artmakta ve derinlik kazanmaktadır.

AK Parti'nin temel konulardaki duruşu ve izlediği politikalar coğrafya için son derece önemli bir örnek teşkil etmektedir. Parti'nin programındaki temel hak ve özgürlükler bildirisinde laiklik, dini değerler ve etnisitenin istismar edilerek siyaset malzemesi yapılmasının engellenmesi, işkence, gözaltında ölüm, kayıp, faili meçhul cinayetler gibi eylemlerin üzerine gidilmesi öne çıkmaktadır. Kamu hizmetlerinden eşit yararlanma hakkı ve basın özgürlüğü de parti programında sık sık vurgu yapılan husulardan olmuştur. Yine AK Parti'nin kuruluş programında Türkiye'nin hukuk devletinden ziyade kanun devleti görüntüsü verdiği eleştirisi yapılıyor. Bu durumda 'Devletin Hukuku' yerine 'Hukuk Devleti' anlayışının esas olması gerektiği savunuluyor. Partibu ilke çerçevesinde, evrensel hukuk ilkelerine uygun yeni bir anayasanın yürürlüğe girmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Demokratikleşme anlamında da Parti programında, "vatandaşların siyasete katılımlarında asli işlevi gören ve demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak" tanımlanan siyasi partilerin hareket alanının genişletilmesi gerektiği belirtiliyor. Diğer taraftan askeri vesayetin geriletmesiyle ilgili önemli adımlar atılırken, çok uzun süredir TSK'nın siyasete müdahale etme durumu ortadan kaldırıldı.

AK Parti ekonomi alanında da son derece önemli çalışmalar hayata geçirdi. "Sürekli ve Sürdürülebilir Ekonomik Gelişim" programını uygulayan parti, ekonomide ciddi projelere imza attı. Geline aşamada Türkiye giderek büyüyen ekonomisiyle dünyanın

en büyük ekonomileri arasında yer almaktadır. AK Parti dış politikada ise, Türk dış politikasının temellerini uzun vadeli bir hedef doğrultusunda bölgesel konjoktüre uygun hale getirme gayretinde olduğunu kaydediyor. Özellikle Orta Doğu ülkeleriyle ilişkiler sıkılaştırırken, AB üyeliğinde adaylık statüsü de bu dönemde elde edildi. AK Parti hükümetleri dönemlerinde diğer pek çok alanda hayata geçirilen projeler Türkiye'yi dünyada üst sıralara taşıırken, Ortadoğu halklarında da ciddi bir heyecan yarattı. Bu durum Müslüman bir ülke olarak Türkiye tüm bunları başarırken bizler neden başarmıyoruz? Ve neden başarmayalım? Soruları etrafında dönen tartışmalar da yarattı. Nitekim Arap Baharı sürecinde yapılan Türkiye'nin rol modeliği veya ilham kaynaklığı tartışmalarını da bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Geline aşamada Ortadoğu'daki pek çok siyasi hareket AK Parti tecrübesinden faydalanmak üzere işbirliği kurmakta ve AK Parti tecrübesi yüksek lisans ve doktora tezlerinin önemli konularından biri haline gelmiştir. Bu durum AK Parti tecrübesinin hem dahili hem de harici açıdan dönüştürücü bir dinamik haline geldiğine de işaret etmektedir. Bu bağlamda AK Parti'nin ortaya koyduğu başarılı tecrübe Türkiye'nin ortadoğuta yürütüleceği kamu diplomasisi faaliyetlerine önemli katkılar sunmaktadır.

3.1.5. Türkiye'nin Filistin Politikası

Filistin dosyası tüm Arap dünyasının dış politikasında başat unsur olarak durmaktadır. Yöneticiler seviyesindeki bu tutum daha çok zorunluluktan gelen sembolik bir tutum olsa da halklar nezdinde kırmızı çizgidir. Dolayısıyla Ortadoğu'da uygulanacak tüm politikaların bulacağı karşılık derecesini Filistin dosyasındaki tutumu belirler dememiz mümkündür.

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile 1975 yılından itibaren resmi ilişkilerini sürdüren Türkiye, 15 Kasım 1988'de sürgünde ilan edilen Filistin Devleti'ni ilk gün tanıyan ülkeler arasında yer almıştır. Dışişleri Bakanlığı resmi sayfasında Türkiye'nin Filistin politikası

Ülkemiz, İsrail-Filistin ihtilafının ilgili BM kararları çerçevesinde (242, 338, 1397 ve 1515), Yol Haritası ve Arap Barış Girişimi zemininde oluşturulacak, tanınmış sınırlar içinde yanyana yaşayacak iki devletli çözüm vizyonunu ve bu

çerçevede Doğu Kudüs'ün, 1967 sınırları temelinde oluşturulacak bağımsız ve egemen Filistin Devleti'nin başkenti olmasını desteklemektedir²⁵⁴ anlayışı üzerinde inşa edildiğini kaydetmektedir.

Türkiye Filistin konusunda her zaman Arap ülkeleriyle birlikte hareket etmiştir. Türkiye'nin Araplara yaklaşan tutumu Birleşmiş Milletler'de Filistin konusunda yapılan bütün oylamalarda da görülmektedir. Türkiye 1960'lı yıllardan başlayarak BM'lerde (Filistin Sorunu konusunda) yapılan oylamalarda daima Araplarla birlikte oy kullanmıştır. Türkiye'nin olumlu oy kullandığı BM kararları arasında 1975 yılında BM Genel Kurulunda (72 olumlu, 35 olumsuz ve 32 çekimser oyla) kabul edilen Siyonizm'i ırkçılık olarak kabul eden 3379 sayılı karar da bulunmaktadır. İsrail ve ABD'de büyük tepki yaratan bu karar (aradan geçen 25 yıldan) sonra 1991 yılında (ABD'nin büyük baskısı altında) BM Genel Kurulu'nda (111 olumlu, 25 olumsuz, 13 çekimser oyla) alınan bir kararla kaldırılmış, Türkiye bu kez de (Arap ülkelerinin bazılarıyla birlikte) çekimser oy kullanmıştır.²⁵⁵

Türkiye'nin Filistin politikaları 2000'li yıllardan sonraki süreçte de aynı doğrultuda devam etmiştir. AK Parti hükümetleri ile devam eden süreçte 2008 sonunda Gazze'ye saldıran İsrail'e karşı en şiddetli tepki Türkiye'den geldi. İsrail'in orantısız kuvvet kullanması genellikle reaksiyon doğurduysa da diğer Arap ve Müslüman ülkelerinden hemen hemen hiçbiri Türkiye kadar net bir tavır ortaya koymadı. Gazze ablukası konusunda da Türkiye'nin tutumu Gazze ile sınırını açmakta isteksiz davranan Mısır'ın tutumu ile çelişki teşkil etti. Mısır sınırı açmakta adeta ayak diretirken, Türkiye tüm dahili ve harici imkanları kullanmak suretiyle ambargoyu delmeye çalıştı. Bu bağlamda özellikle Davos'ta yaşanan "one minute" hadisesi bir kırılma noktası olmuştur. AK Parti'nin özellikle Filistin sorunu karşısında İsrail'i olumsuzlayan politikaları ve aynı partiden başbakanlık yapmış, sonra da Cumhurbaşkanı olmuş Tayyip Erdoğan'ın uluslararası platformlarda bunu her fırsatta dile getirmesi Arap toplumunun Türklere bakış açısını -ki bu bakış açısı özetle Türkiye'yi Batı'nın ileri karakolu olarak görür- da etkilemiştir.²⁵⁶

²⁵⁴“Türkiye - Filistin Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim: 29.07.2017)

²⁵⁵ Oğuz Çelikkol, “Filistin sorunu ve Türkiye-İsrail ilişkileri”, 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/filistin-sorunu-ve-turkiye-israil-iliskileri-40846459>(Erişim: 12.03.2018).

²⁵⁶ Yavuz Bayram, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016, s.1684

Türkiye AK Parti hükümetleri döneminde Filistin'e gösterdiği ihtimamla, Arap halkları tarafından ciddi bir teveccüh görmüştür. Türkiye'nin bu yöndeki politikalarını devam ettirmesi Ortadoğu'da icra edeceği kamu diplomasis bakımından önemli bir güç oluşturmaya devam edecektir.

3.2. ORTADOĞU'DA TÜRK KAMU DİPLOMASİSİNİN SINIRLILIKLARI

Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasıyla sahip olduğu derin tarihi, coğrafi ve kültürel bağları kamu diplomasisi faaliyetleri için pek çok imkân sunsa da Türkiye için sınırlılık oluşturacak olan hususlar da vardır. Osmanlının yıkılmasına yakın dönemden itibaren yaşanan siyasi hadiselerin tetiklemesi başta olmak üzere Fransız Devrim'nin bir ürünü olan milliyetçilik anlayışının bölge halklarında giderek yayılması ilişkilere günümüze kadar süren olumsuz etkiler yaratmıştır. Özellikle Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal, kültürel ve siyasal hayatta olumsuz Arap imajının gölgesinde Türk-Arap ilişkilerinde kopmalar yaşanmıştır. Devletin kurucu aklının yönünü tamamen Batı'ya çevirmesi ilişkilerdeki kopmaları daha da derinleştirmiş vebu durum 2000'li yılların başına kadar böyle devam etmiştir.

Osmanlı'nın tarih sahnesinden silinmesinden sonra değişen siyasi haritalar beraberinde karşılıklı yeni bir algının oluşmasına neden oldu. Bu durumu pek çok nedene bağlamamız mümkündür. Fakat Tarihçilerin yaygın görüşüne göre Türk-Arap ilişkilerindeoluşan yeni olumsuz algıyı üç temel üzerinden değerlendirmemiz mümkündür. Birincisi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yönetimi kontrolü altına aldıktan sonra Türklük unsurunu öne çıkarma çabasının doğurduğu rahatsızlık. İkincisi, İslam dünyasının vahdetine neden vesile olan hilafetlik makamının 1924 yılında kaldırılması. Üçüncüsü ise, bu iki nedene bağlı olarak başta İngiltere olmak üzere Batılı devletlerin Ortadoğu halklarında Türklere yönelik oluşturdukları olumsuz algılardır. İttihat ve Terakki'nin Türklük unsurunu öne çıkarması, Arap milliyetçiliğini tetiklemiştir. Hilafetin kaldırılması ise, ortak paydada buluşma imkânını ortadan kaldırmış ve bölünmeyi hızlandırmıştır. Çiçek'e göre, "hilafet kaldırılincaya kadar hem Türk yetkililer hem de Araplar, Osmanlıcılığı bir alternatif olarak görmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nin Arap topraklarından çekilmesinden sonra Cumhuriyet'in kurulmasına kadar

geçen dönemde Türk-Arap ilişkileri, halifenin manevi otoritesi altında emperyalizme karşı işbirliği çerçevesinde şekillenmiştir”²⁵⁷

Batılı devletlerin yürüttüğü faaliyetler de isyanlara neden olarak ayrıştırmaları derinleştirmiştir. Nitekim Hicaz bölgesindeki farklı kabile ve aşiret liderleri İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bu merkezîyetçi tutumundan rahatsız olmuş, İngilizlerin de kışkırtmasıyla Mekke Emir'i Şerif Hüseyin isyana kalkışmıştır. Tarihçi Hasan Kayalı'ya göre İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidarı ele geçirdikten sonra Türklere imparatorluk içinde öncü bir rol atfeden ve bu şekilde imparatorluğu yeniden organize etmeyi amaçlayan politikalar benimsemesi ve yerel politik önderleri ortadan kaldırmayı hedeflemesi, Osmanlı idaresi altında yaşayan Arap ileri gelenleri arasında tepkiyle karşılanmış ve âdem-i merkezîyet ve eşit temsil içerikli taleplerin artışına yol açmıştır”²⁵⁸

Türk Arap ilişkilerindeki ayrışmanın derinleşmesinde Cumhuriyetin kurulmasının akabinde izlenen bazı politiklar da sebebiyet vermiştir. Türk-Arap ilişkileri, önce Birinci Dünya Savaşı sırasında kuşku bir hal aldı. Ardından hilafetin kaldırılmasına gösterilen tepkilere ek olarak Musul ve Hatay sorunları ortaya çıktı. Bütün bunlar Türk-Arap ilişkilerinin seyrini etkilerken Atatürk dönemini izleyen yıllarda da farklı bir durum ortaya çıkmadı. Türkiye'nin 1948'de kurulan İsrail devletini tanıması, Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi sürerken BM nezdinde bu sorunla ilgili bazı oylamalarda Fransa'nın yanında yer almayı tercih etmesi ve 1990'lı yıllarda İsrail ile stratejik ittifak kurma yoluna girmesi bu süreci pekiştirdi. Bununla birlikte Türk-Arap ilişkilerinde 1970'li ve 1980'li yıllarda büyük gelişme ve iyileşme de gözlendi.²⁵⁹

Türkiye'nin Ortadoğu'daki en önemli sınırlılıklarından biri de bölgeden çekilen sömürge devletlerinin icra ettikleri propandalar nedeniyle halkların zihninde oluşan menfi algılardır. Bu durum esas itibarıyla her iki taraf için de geçerlidir. Türkiye'de henüz tam anlamıyla açıklanamayan “Arap ihaneti” söylemi Arap dünyasıyla ilgili

---

²⁵⁷ M. Talha Çiçek, “Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitapları Çerçevesinde Türk Ulus Kimliği İnşası ve ‘Arap İhaneti’”, *Dîvân Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi*, cilt 17 sayı 32, 2012, s. 179

²⁵⁸ Hasan Kayalı, 1992:17- 141'den aktaran Çiçek, 2012:170).

²⁵⁹ Hurşid DellîHuseyn, *Türkiye ve Kazaya es-Siyaseti'l-Hariciyye, İttihadu'l-Kuttabi'l-Arab*, Şam, 1999, s. 31-32-33-34.

olumsuz bir durumda hala güncelliğini korumaktadır. Türk toplumunda darb-ı mesel olarak zikredilen “işler Arap saçına döndü”, “anladıysam Arap olayım”, “ne Şam'ın şekeri ne Arabın yüzü”, gibi pek çok ifadeler söz konusudur.

Durum Arap dünyası tarafından da pek farklı değildir. Özellikle Ortadoğu coğrafyasında ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte yükselen milliyetçilik anlayışının körüklemesi sonucunda Türkiye ve Türkler hakkında ciddi olumsuz algılar oluşturulmuştur. Son dönemde sayıları azalmış olsa da bu aydınlar Arap dünyasında Türk egemenliğinin Arap birliğini bozduğunu, Türklerin Arap toplumlarını sömürdüğünü, Arap dünyasının Batı ile bağlantısını kopardığını, dolayısıyla Arapları yeniçağdaki gelişmelerin dışında ve gerisinde bıraktığını ileri sürmektedir.²⁶⁰ Özellikle iki tarafta da okutulan tarih kitaplarında oluşturulan olumsuz algıların toplumlar üzerindeki etkisini günümüze kadar devam ettirdiğini söylememiz mümkündür. Örneğin, Antalya’da 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleşen “Suriye’de değişim konferansı”nın oturum başkanlarından biri “Suriye, önce Osmanlı sonra Fransız sömürgeciliği”nden istiklalini alabilmişti. Şimdi ise yerel zalim ve diktatörden kurtulacaktır”²⁶¹ Bu örnek Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’nin verdiği tüm desteklere rağmen, hem de Türkiye’nin destekleriyle Türkiye içinde tertip edilen bir organizasyonda sarfedilen bu ifade Arap halkarı üzerinde Türkiye aleyhinde oluşturulan olumsuz algıyı göstermesi bakımından oldukça çarpıcıdır.

Gelinen aşamada AK Parti hükümetleri dönemlerinde Türkiye Ortadoğu ülkeleri arasındaki ilişkilerde olumlu gelişmeler yaşansa da ciddiye alınarak ve düzeltilmesi gereken pek çok yanlış algı söz konusudur. Özellikle öğretilen tarih kitaplarında bu husus derinlemesine ele alınmalı ve gerekli düzeltmeler için adımlar atılmalıdır. Orta Doğuda Türkiye büyük bir risk almıştır. Türkiye büyük oyundan büyük kazançlar elde edebilir fakat burada sınırlılıklarımızı görmemiz gerekmektedir. Türkiye’nin ayaklarının yere basması ve biraz da itidal gerekmektedir. Orta Doğudaki Türkiye popülerliğine aldanmamak gerekir. Bunlar konjonktüre bağlı gelişmelerdir. Türkiye bu idealist politikalarını mutlaka ve mutlaka gücü ile orantılı, tanımlanmış olan reel çıkarlar ile

²⁶⁰ İsmail Soysal,, “*Tanıtma ve Türkiye’nin Tanıtılması*”, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, Kalite Basımevi, 1976. s. 57.

²⁶¹ ORSAM, Antalya’da 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleşen “Suriye’de değişim konferansı”nın tam deşifresi, ORSAM Rapor No: 61, Temmuz 2011, s.6.

desteklemelidir. Bunu eğer başarabilirse ve içyapısal zaaflar ve dış politikadaki sorunlar minimize edilebilirse o zaman çok daha önemli ve verimli sonuçlar elde edebilir Türkiye.²⁶²

3.2.1. Türkiye: Laik Bir Ülke

Türkiye Cumhuriyeti Devleti anayasasının II. Maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”²⁶³ Denilmektedir. Maddede zikredilen laiklik ifadesiyle devletin yönetileceği rejim belirtilmiş olmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun kapsamlı Türkçe sözlüğünde “Laik” kelimesi köken olarak Fransızca *laïque* kelimesinden gelme, “din işlerini devlet işlerine karıştırmayan, devlet işlerini dinden ayrı tutan”²⁶⁴ olarak tanımlamaktadır.

Laiklik Cumhuriyetin kuruluşundan beri devletin yönetildiği rejim olarak devam edegelmiştir. Ancak bu durum Arap dünyasında sık sık tartışma konusu olmuştur. Arap ülkelerindeki hakim kanı, Cumhuriyetin kurulmasıyla benimsenen laik rejimle Türkiye hem dinden uzaklaşmış hem de Batılı bir ülke haline gelmiştir. Mısırlı mütefekkir Fehmi Hüveydi Türk laikliği hakkında başlıklı makalesinde “laiklik Türkiye’de bir rejim olarak önerilen değil, dayatılan bir sistem” olarak belirtmektedir.²⁶⁵ Türkiye’de laiklik kavramı her ne kadar gerek anlayış bakımından gerekse tatbik edilen sistem bakımından kendine özgü bir yöne sahip olsa da Arap dünyasında Laiklik “la diniye” yani “dinsizlik” olarak anlaşılmakta ve dolayısıyla laik demek de “dinsiz” anlamına gelmektedir. Aslında Araplarda laiklik algısı oldukça net bir kavramdır. Bu da devlet ile dini birbirinden ayrılmak anlamını taşımaktadır. Laikliğin Arapça karşılığı “El-İlmani’dir. Köken olarak İlmani bilimsel öncülük veya dünyevi değerler üzerinden bir

²⁶²Duran Bolat, “Türkiye’nin Orta Doğu Politikasının Genel Çizgisi Ve Bu Politikada Etkili Olan Faktörler”, 2012, <http://akademikperspektif.com/2012/01/27/turkiyenin-orta-dogu-politikasinin-genel-cizgisi-ve-bu-politikada-etkili-olan-faktorler/> (Erişim: 03.07.2016).

²⁶³ https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim: 04.08.2018)

²⁶⁴ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Hzl: Şükrü Haluk Akalın, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2009, s. 1295.

²⁶⁵ <http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2011/10/10/%D8%AD%D9%88%D8%A7%D8%B1-%D8%B9%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7> (Erişim: 05.08.2018).

bakışa sahip olma manasındadır.²⁶⁶ Bu sebeple laiklikten söz edilince Araplar arasında bu kavram doğrudan dinsizlik olarak algılanmaktadır.²⁶⁷ Arap dünyasındaki pek az kesimi haricindekilerin ekseriyeti Türk vatandaşlarına bu nazarla bakmaktadırlar. Ziyaret ettiğiniz herhangi bir Arap ülkesinde uyruğunuz eğer Türkiye ise bir sonraki soru genellikle “Müslüman mısınız?” şeklinde olmaktadır. Bu durum Arap entelijensiyasında dahi söz konusudur.

Nitekim, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 2011’deki Mısır ziyaretinde sarfettiği, “Türkiye’de anayasa laikliği, devletin her dine eşit mesafede olması olarak tanımlar. Laiklik kesinlikle ateizm değildir. Mısır’ın da laiklik bir anayasaya sahip olmasını tavsiye ediyorum.²⁶⁸” Şeklindeki sözleri Arap dünyasında ciddi tepkilerle neden olmuştu. Arap dünyasının en büyük İslamcı hareketi olan Müslüman Kardeşler Hareketi’nin o dönemki sözcüsü AP’ye verdiği röportajda, Mısırlıların İslami bir devlette ısrarcı olduklarını²⁶⁹ belirterek hareketin tepkisini ortaya koymuştur.

Arap dünyasında laiklik üzerinden Türkiye’ye yönelik mevcut olan olumsuz algı, Türkiye’nin Ortadoğu ülkelerinde yürüteceği kamu diplomasisi faaliyetleri için ciddi bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu bakımdan öncelikli mesele olarak laiklik kavramının Türkiye’de nasıl anlaşıldığı ve nasıl tatbik edildiği üzerinden gidilmesinde fayda vardır. Aksi durumda atılacak tüm adımlarda konu bir dezavantaj olarak masada bulunacaktır.

3.2.2. “Yeni Osmanlılık” Kavramının Doğurduğu Endişeler

Türkiye, asırlarca geniş bir coğrafyada hüküm sürdüren Osmanlı İmparatorluğunun bir bakiyesi konumundadır. Dolayısıyla dış politikada takip ettiği ve edeceği tüm adımlarda bu durum değerlendirilmektedir. Özellikle Osmanlı’nın hüküm sürdüğü coğrafyalarda hassasiyet daha da fazladır.

²⁶⁶ http://samiqab.blogspot.com/2011/05/blog-post_03.html. (Erişim: 04.04.2018).

²⁶⁷ Ali Semir, “Türkiye’nin Laikliği Arap Ülkelerinde Model Olur mu?”, 2011, <http://www.bilgesam.org/incele/1142/-turkiye'nin-laikligi-arap-ulkelerinde-model-olur-mu-#.W2X5B9UzbIU> (Erişim: 04.08.2018).

²⁶⁸ “Erdoğan’a laiklik tepkisi”, 2011, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogana-laiklik-tepkisi.r3E4s8zF7kmltfnSoAmNdQ> (Erişim: 04.04.2018).

²⁶⁹ “Erdoğan’a laiklik tepkisi”, 2011, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogana-laiklik-tepkisi.r3E4s8zF7kmltfnSoAmNdQ> (Erişim: 04.04.2018).

“Yeni Osmanlılık” üzerine kaleme alınan pek çok makalede farkı yorum ve değerlendirmelere rastlanamktayız. Fakat yapılan değerlendirmelerde iki temel husutan söz etmemiz mümkündür. Birincisi “düzenlemeler” anlamına gelen, 1839-1878 döneme adını veren Tanzimat dönemiyle Osmanlı’da başlayan yenilik hareketlerine yapılan atıftır. İkincisi ise daha çok Türkiye’nin, Osmanlı’nın hüküm sürdüğü bölgelerdeki siyasetine karşı çıkan tarafların “yeni Osmanlılık” kavramını kullanmalarıyla ilgilidir. Bunlar daha çok Türkiye’yi imparatorluk hülyası kurmakla suçlamaktadırlar. Tarihçi İlber Ortaylı Milliyet Gazetesindeki köşesinde “Yeni Osmanlılık” başlıklı makalesinde, “bazı ülkelerde Türkiye’nin abartılı şekilde “neo-Osmanlı” diye tanımlanması anlaşılabilir ama, imparatorluk hülyaları kurabilecek durumda değiliz.²⁷⁰” ifadeleriyle konuyu değerlendirmektedir. Erşat Hürmüzlü el-Hayat gazetesinde yazdığı “Yeni Osmanlılar” başlıklı makalesinde Arap dünyasında konunun nasıl ele alındığına ve kavramın hangi anlamlarda kullandığına geniş yer vermiştir.²⁷¹ Hürmüzlü, makalesinde konunun Arap dünyasında ne denli tartışıldığını ifade ederek, karşı hamle olarak nasıl hareket edilebileceğine dair görüşlerini paylaşmaktadır.

Özellikle AK Parti hükümetleri dönemlerinde dış politikada atılan bazı adımlar söz konusu konu etrafındaki tartışmaları daha da alevlendirmiştir. Daha çok Arap milliyetçiliği anlayışındaki kesimler tarafından alevlendirilen konu, İsrail, İran başta olmak üzere bazı Batı kaynaklı taraflar da konuyu gündemde tutma gayretindedir. Bu husuta söz konusu tarafların medya organları üzerinde imal-i fikir edildiğinde durum daha da net anlaşılmaktadır. Buna karşın önemli ölçüdeki Arap entelijensiyası ve araştırma merkezleri konuyu daha sağlıklı ele alma gayretine girdiğini gözlemlenmektedir. Örneğin merkezi Katar’da bulunan ve Arap dünyasının önemli araştırma merkezlerinden biri olan Arap Siyasi Araştırmalar Merkezi 2011 yılında içinde 23 makalenin yer aldığı “Araplar ve Türkiye... Mevcut Sınırlılıklar ve Gelecekteki Çekişmeler²⁷²” isimli bir kitap yayınlamış ve konuyu etraflıca ele almıştır. Yine Arap dünyasının önemli üç araştırma merkezi olan Arap Birliği Araştırmaları

²⁷⁰ İlber Ortaylı, “Yeni Osmanlılık”, 2011, <http://www.milliyet.com.tr/yeni-osmanlicilik/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/26.06.2011/1406764/default.htm> (Erişim: 04.08.2018).

²⁷¹ Arshad Hormozlo, “Yeni Osmanlı İmparatorluğu”, 2016, <http://www.alhayat.com/article/829063/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9> (Erişim: 18.08.2017)

²⁷² <https://bookstore.dohainstitute.org/P-77.aspx> (Erişim: 18.08.2017)

Merkezi, Arap Demokratik Araştırmalar Merkezi ve Uluslararası Siyasi alışmalar Merkezi'nin 2009'da ortaklaşa düzenledikleri sempozyumda sunulan makalelerden seçilen 13 makale “Geçmiş ve Günümüz Arasında Arap-Türk Diyalogu” ismiyle kitaplaştırılmıştır.

Arap dünyasında “yeni Osmanlıcılık” kavramını tartışmaların merkezine oturtan ana etmenlerden biri de bazı Türk yetkililerin zaman zaman sarfettiği sözler olduğunu söylememiz mümkündür. Örneğin Eski dışışleri bakanı Ahmet Davutoğlu'nun TBMM'de yaptığı bir konuşmasında sarfettiği “...Türkiye olarak bundan sonra da Ortadoğu'daki bu değişim dalgasını yöneteceğiz. Bu değişimin öncüsü olmaya devam edeceğiz. Zihnimizde nasıl yeni bir Türkiye iddisası varsa yeni bir Ortadoğu iddiası da vardır. Yeni bir Ortadoğu doğuyor, bu yeni Ortadoğu'nın sahibi, öncüsü ve hizmetkrı olmaya devam edeceğiz.”²⁷³ Şeklindeki ifadeleri hem ciddi eleştirilere hem de endişelere neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda Türk devletinin söylem ve eylem arasındaki makasın açılmasına neden oldu. Ortadoğu'da son yedi yıldır yaşanan gelişmelere baktığımızda bu ve benzeri ifadelerin faydadan çok zarar verdiğini söylememiz mümkündür. Zira Türkiye'nin hareket alanını daraltmakta ve önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Arap dünyasında gerek yazılı gerekse görsel medyaya baktığımızda Türkiye değerlendirildiğinde mutlaka konu bir Şekilde “yeni Osmanlıcılık” kavramıyla iniltendirilmektedir. Bu nedenle “yeni Osmanlıcılık” kavramının Arap dünyasında nasıl anlamlandırıldığını tespit etmek ve ona göre politika üretmek kamu diplomasisi faaliyetleri için son derece önemlidir.

3.2.3. Alaturka-Alafranga Algısı

Uzun yıllar boyunca, Batı gelişimini tamamlamış gerek teknoloji gerekse yaşam standartlarıyla son derece ilerlemiş üstün meziyetlere sahip bir uygarlık olarak tanıtıldı. Batıya karşı giderek artan bir talep ve hayranlık oluştu. Zihinlere yerleştirilen yeni

---

²⁷³ <https://www.youtube.com/watch?v=xCYFcNmYBA> (Erişim: 05.08.2018).

alafranga algısı toplumsal değişimlere neden olmuş adeta yeni bir toplumsal hafıza meydana getirilmiştir.

Prof. Dr Meliha B. Altunışık bir röportajında röportajında “Ben bu durumu bizzat kişisel tarihimde de biliyorum. Ortadoğu'yu çalışmaya başladığım zaman yadırgandığımı, Arapça öğrenmeye kalktığım zaman ODTÜ'de Arapça dersi bulamadığımı biliyorum. Türkiye'de de böyle bir bakış vardır.”

Ne yazık ki uzun yıllar Ortadoğu çalışmak neredeyse gericilikle eşdeğer tutulmuştur. Bu nedenle bu alanda belirli bir birikim sağlanamadığını söylememiz mümkündür. Nitekim Arap Baharı sürecinin gerek hükümet kanadında gerekse uzmanlar kanadında doğru okunmadığı ve dolayısıyla uzun vadeli bir stratejinin hala ortaya konulmadığını gelinen aşamada müşahede etmekteyiz. Bu durum Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte empoze edilen “Ortadoğu'dan uzaklaş, Batıya yaklaş” anlayışıyla doğrudan orantılıdır. Gerçek manada bir parçası olduğumuz Ortadoğu coğrafyasını tanıyamamış ve uzman yetiştirememişiz.

Oluşturulan yeni toplumsal hafıza kendi değerlerinden kopuk, yaşadığı coğrafyaya yabancılaşmış bireyler meydana getirdi. Kendi ürünümüz olan bilimsel çalışmalara bile kuşkuyla yaklaşılırken, Batı menşeli tüm kaynaklar güvenilir merciler haline getirildi. Nitekim bugün bile Ortadoğu denilince akla ilk olarak Bernard Lewis, Peter philipp, Robert Fisk gibi Batılı müsteşrikler gelmektedir. Durum böyle olunca haliyle fikirler de Batı eksenli oluştu ve Batının gözüyle Ortadoğu'yu değerlendirdik. Söz gelimi televizyonlarda Ortadoğu uzmanı diye boy gösteren pek çok ismi araştırdığımızda Ortadoğu ülkelerine gitmediği ve Arapça'yı bilmediğini keşfedeceksiniz. Kaleme alınan tez çalışmaları ve günlük yazılan makalelerde referanslar hep Batı'dır.

Durumu Arap dünyası açısından ele aldığımızda Türkiye, kendini daha çok Batılı olarak gören ve dolayısıyla kuşkuyla bakılması gereken coğrafi bir ortaktır. Bu anlayış Türkiye'nin bölgedeki politikalarının önünce önemli bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.4. Siyasal Nedenler

Osmanlı'nın yıkılmasıyla kurulan devletlerin her biri ülkelerinin çıkarları doğrultusunda politikalar izlediler. Söz konusu çıkarları doğrultusunda bölgenin kimi ülkeleri batı bloğunu temsil eden ABD'nin yanında yer alırken kimi ülkeler de doğu bloğunun temsilcisi SSCB'nin yanında yer aldı.

Türkiye, temel politikası haline getirdiği "muasır medeniyetler seviyesine ulaşma" hedefiyle Batı bloğunun yanında yer aldı. Ancak, bu hedefe kilitlenirken birçok şey göz ardı edildi. Bölge ülkeleriyle temaslarda bulunmayı gericilik olarak değerlendiren hükümetler, Ortadoğu ile aramızda kalın duvarların oluşmasına neden oldular.

Siyasi çıkarları doğrultusunda SSCB'nin yanında yer alan bölgenin birçok ülkesi de Türkiye'ye karşı uzun yıllar mesafeli durdular. Milliyetçi fikirlerin ve dış faktörlerin de etkin rol oynadığı bu süreç her iki taraf için de uzun yılların heba olmasına neden oldu.

Karşılıklı kuşku ve tepkilerle geçirilen bu süreç halkın kaynaşmaması, eğitim mübadelelerin yapılmaması, doğrudan iletişimin az olması, medyanın bölgeyi Batı üzerinden değerlendirmesi, yanlış algıların oluşmasına neden oldu. Bizim açımızdan Ortadoğu ülkeleri geri kalmışlığı, dinciliği dolayısıyla "bağnazlığı" temsil ederken, Ortadoğu ülkeleri için de Türkiye'nin kurulmasıyla Türkler dinden çıkmış ve tamamıyla Batılılaşmış bir toplum mefhumu oluşturuldu. Çeşitli nedenlerle tercih edilen siyasi anlayışların oluşturduğu kalın duvarlar hala Türkiye'nin Ortadoğu politikalarında önemli bir sınırlılık olarak durmaktadır.

3.2.5. Uzman Eksikliği

Dünya her gün kendini yeniliyor. Bölge ve dünya koşullarındaki değişiklikler Dışişleri Bakanlığı iç ve dış teşkilatı tarafından yakından izlenir ve tahlil edilir. Sağlam bir dünya ve bölge analizi yapılabilmesi için uluslararası gelişmelerin ve sık sık değişen dengelerin nabzı sürekli şekilde tutulur. Türkiye'nin ekonomik, güvenlik ve stratejik

çıkarları, öncelikleri ve hedefleri, bilgiye dayalı bu kapsamlı tahlil çerçevesi içine yerleştirilerek tespit edilir.

Olayların ardından dinlediğimiz bölgeye yönelik birtakım analizler, birbirlerinden farklı olabilir. Hatta bu analizler birçok açıdan yanlış ve eksik de olabilir. Üzerinde durulması gereken nokta ise bu analizlerin niteliğinden ziyade, analiz yapan kişinin kendini konuştuğu alanda yetkin görmesidir. Ancak aynı sebeple, alanla ilgili bilgisinin yetersiz olduğunun farkında olmayan ya da “yetersizliğini yeterli gören” herkes her konuda konuşma gayreti içerisinde. Bunun sonucunda bölge gerçekleriyle ve bölge iç dinamikleriyle uyuşmayan bazı yorumlar ortaya çıkmaktadır.

Hala orientalist bakış açıları ile bölgeyi hakir gören kimi yorumlar yapılabilmektedir. Örneğin Arap kadınları çok basit bir şekilde aşağılanmakta, yapılaşmış kilişelerle tasvir edilmeye çalışılmakta ve genellemeler yapılmaktadır. Hâlbuki en basitinden bir örnek vermek gerekirse Mısır’da kadınların sosyal hayattaki baskınlığının diğerleri ile kıyaslanmayacak seviyede olduğu söylenebilir. Kahire trafiğinde Türkiye’de olduğundan daha fazla kadın şoför görmek mümkündür. Bu durum Suriye ve diğer birçok Arap ülkesinde de pek farklı değildir.

Gerek AK Parti hükümetlerinin takip ettiği dış politikanın etkisi, gerekse Arap Baharıyla birlikte Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler akademik camiada Ortadoğu çalışmalarına olan ilgiyi artırmıştır. Arapça eğitimini alan akademisyen, uzman ve siyasetçilerin sayısında da önemli bir artış söz konusudur. Ancak bu durumun Türkiye için kurumsal bir dinamiğe dönüştüğünden ve uluslararası literatüre katkı sunacak düzeye eriştiğinden bahsetmemiz oldukça zordur.

3.2.6. Dilsel Etmenler

Türkiye'nin Latin alfabesine geçmesiyle hem Arap Harfleri ile yazılan hem de birçok Arapça kelimeyi barındıran Osmanlıca'yı (Arap harfleri ile Türkçe) bilen kişi sayısında azalma oldu. Ortaya çıkan bu sonuç doğal olarak Arapçaya olan ilgiyi de azalttı. Dolayısıyla dilini bilmediğiniz, kendi kaynaklarından takip edemediğiniz bölgeyi tanımanız ve sağlıklı ilişkiler kurmanız da hayli güçleşiyor.

Arapça, ülkemizde son yıllara kadar bir yaşam dili olarak algılanmaktan ziyade, daha çok Kur'an dili mefhumuyla yaklaşılmıştır. Neredeyse doksanlı yıllara kadar sadece ilahiyat ve yaygın bir şekilde de medreselerde öğretilen Arapça, hakettiği ilgiyi görememiştir. Zira, Ortadoğu'yu, geçmişi, İslam'ı hatırlatan şeylere karşı mesafeli duruldu. Son 20 yılda atılan önemli adımlar olsa da hala Arapçayı bilen kişi sayısı oldukça azdır.

Özellikle Arap dili ve Edebiyatı alanında yaptığı çalışmalarla alanında muteber bir konuma sahip olan Prof. Dr. Musa Yıldız, verdiği bir röportajında Arapçanın önemi ile ilgili şu ifadeleri kullanıyor: "Sınır komşularımızdan aramızda en uzun sınırlarımızın olduğu Irak ve Suriye iki Arap ülkesidir. Her iki ülke vatandaşlarıyla tarihi ve kültürel bağlarımız çok eskilere dayanmaktadır. Aynı coğrafya içinde yaşadığımız ve yaşamaya devam edeceğimiz bu ülkelere her zaman iyi ilişkiler içinde olmamız açısından Arapça çok önemlidir." Bu ifadeleri ile tarihi ve kültürel birlikteliğe işaret eden Yıldız, aynı röportajın devamında, "Arap ülkeleriyle aramızdaki ticari, siyasi ilişkiler de Arapçaya olan ilgiyi artırmıştır. Ülkemizde Arapça öğrenmenin bir yararı da kültürel bağlarımızın çok eskilere dayandığı Arap dünyasını ana dilinden takip edebilmek dünyanın en sıcak bölgesini kendi medyasından okuyabilmek ve dinleyebilmektir."

İlginç bir şekilde Arapça konuşmak daha düne kadar gericilikle eş değer tutulmuş, bu nedenle bölge dilini konuşan insanımızın sayısı da yetersiz kalmıştır. Batı'nın bu tür takıntıları olmadığı için rahat bir şekilde ilerlemiştir. Batı'da Arapça bilmeyene, bölgeye sık sık gidip gelmeye uzman gözüyle bakılmamaktadır. Türkiye'de ise bırakın Mısır uzmanımızın olmasını, Arap Dünyası uzmanı sıfatını bile hak eden çok az yetişmiş insanımız bulunmaktadır. 30 yıldır Ortadoğu çalıştığını söyleyip de bir kere bile Yemen'e gitmemiş olan uzmanlarımız vardır. 20 yıldır bu işle uğraşıp da hala Bin Ali'ye Ben Ali diyen, Salih'e Saleh diyen uzmanlarımız mevcuttur

Türkiye'nin söylem ve eylem arasındaki açığın kapatmasının en önemli yolu yetişmiş uzmana sahip olması ve dolayısıyla uzmanların bölgenin dilini bilmesidir. Türkiye ancak bu durumda güçlü bir iddia ortaya koyabilir. Dolayısıyla bu husustaki açığın kapatılması son derece önem arz etmektedir.

SONUÇ

Kamu diplomasisi yöntemleriyle ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir.

Ulusal, bölgesel ve küresel dönüşümün açtığı fırsat penceresi ile siyasi girişimciliği birleştiren dış politika yapıcılarının katkısıyla Türkiye'nin çeşitli nedenlerle yıllardır uzak kalmayı tercih ettiği veya uzak kalmaya zorlandığı Ortadoğu bölgesinde daha görünür hale geldiği aşikârdır. Bu çerçevede Türkiye Ortadoğu'da bir aktör haline gelmiş bölgeye ilişkin politikalarında daha bağımsız ve Ortadoğu halkının teveccühünü kazanmaya vesile olan adımlar atmıştır.

Söz konusu gelişmeler ışığında Türkiye'nin, Ortadoğu'da 'rol model' olduğu ya da 'düzen kuran' aktör konumuna yükseldiğine dair argümanlar, yazılı ve görsel medyanın önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir. Ancak durum geniş bir analize tabi tutulduğunda bu iddiaların bilimsel bir analiz perspektifine uygun olup olmadığı yoksa tüm bunların güncel ve konjonktürel değerlendirmelerden mi ibaret olduğu sorularının cevabı son derece önem arz etmektedir.

Özellikle son yedi yılda Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen gelişmeler üzerinde derin bir muhasebe yapan pek çok uzmanın, Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyası ekseninde beklenti/kabiliyet, söylem/eylem açısından sıkıntı yaşayan bir ülke olduğu tespitinin mahiyeti de bu bakımdan önemlidir. Buna göre Türkiye, Suriye hadisesinde olduğu gibi, bölgesel ve küresel sistemdeki diğer oyuncularla arasındaki kapasite farklılığını dikkate almayarak, "gücünün üzerinde vurmaya çalışan bir boksör misali"²⁷⁴ kapasitesini aşan düzeyde bir dış politika anlayışını icra etmektedir. Dolayısıyla tüm söz

²⁷⁴ Abromowitz Morton ve J. Barkey Henry. "Turkey's Transforms: The AKP Seces Big", Foreign Affairs, Cilt, 6, 2009, ss 126-127.

konusu bu sorular cevap bulduğunda 'bölgesel lider' olma hedefinde olan Türkiye'nin, kapasite açığını doldurması ve eksiklerinin nasıl gidereceği konusunun bilimsel bir çerçeveye konu edilmesi daha da gerekli hale geldiği tespitini yapmamız mümkündür.

Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik kamu diplomasisi stratejileri tam anlamıyla bir meydan okuma olarak algılanabilir. Özellikle de Ortadoğu'nun karmaşık siyasal ve içtimai şartları altında hem iç hem de dış kamuoyunun doğru ve etkili bir şekilde bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Irak ve Suriye'de devam eden çatışma ortamı, Filistin meselesi, İsrail ve İran ile ilişkiler, birkaç yıldır iç savaş yaşayan Yemen ve Libya'daki gelişmeler bu bağlamda önemli sorun alanları teşkil etmektedir. Özellikle de Arap Baharı sonrası ortaya çıkan savaş ortamı hem bilgi hem de süreç bağlamında belirsizlikler yaşanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik sağlıklı bir kamu diplomasisine ihtiyaç bulunmaktadır.

2000'li yılların başından itibaren iç politikada yaşanan değişim ve dönüşüme paralel olarak Türk dış politikası da ciddi bir değişim sürecine girmiştir. Tanzimat'la birlikte batıya yönelen politika anlayışı Cumhuriyetle birlikte daha çok ideolojik bir perspektife bürünerek içe kapanık, savunmacı bir seyirde ilerlemektedir. Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasıyla ilişkileri, uzun yıllar devletten devlete ilişkiler halinde cereyan etmiş, sivil toplumun, akademik çevrelerin ve bireylerin bu ilişkilere katkısı yok denecek kadar az olmuştur. Bu noktada, birlikte düşünme ve bölge sorunlarına beraber çözüm arama ihtiyacı arttıkça toplumların farkındalık düzeyini artıracak hükümet içi uzman eksikliği ve hükümet dışı kurumların yokluğu Türk-Arap ilişkilerinin eksik boyutu olarak öne çıkmaktadır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gerek "one minute" gerekse Gazze ablukası için yaptığı çıkış hem iç politikada hem de dış politikada edinilen başarılar, Türkiye'nin bölgedeki imajını son derece artırdığı söylenebilir. Ancak Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasında yer alan ülkelerle arasındaki görüş benzerlikleri ve ayrılıklarını tespit edecek, işbirliği sahalarını belirleyecek ve derinleştirmeye yönelik faaliyetler icra edecek, ikili ilişkilere yönelik vizyon ve algı ortaklığını-farklılıklarını tartışacak, bölgesel sorunlara bakış açılarını ve bölge vizyonlarını ele almak için bir diyalog imkanı oluşturacak ve tüm bunları bilimsel bir çerçeveye oturtmak suretiyle tartışmaya

açacak yeterlilikte bir kapasiteye sahip olup olmadığı hususları muğlak bir alan olarak durmaktadır.

Bu bağlamda 2000’li yıllardan sonra izlenen politikaların Ortadoğu Coğrafyası halkları tarafından önemli bir karşılık gördüğü, ancak siyasi elitten halk elitine indirgenemediğini söylememiz mümkündür. Bu durum bizleri Arap halklarının Türkiye’ye yönelik teveccühlerinin henüz güçlü bir zemine sahip olmadığı sonucuna götürmektedir. Bunun en bariz örneği Libya’dır. Zira Libya’daki ayaklanmalarla ilgili dönemin başbakanı Erdoğan’ın "NATO'nun Libya'da ne işi var?" söylemine karşı, Libya halkı neredeyse düşmanca tepki gösterdi. Pek çok Libya’lı sokaklara dökülüp Türkiye aleyhinde sloganlara atarak, Türkiye bayrağını yaktı. Yine Arap Baharı öncesinde Türkiye’nin en iyi ilişkiler geliştirdiği ve ortak bakanlar kurulu toplantısı yapacak düzeye getirdiği Suriye’de, 2010 yılı ve sonrası dâhil olmak üzere devletin resmi okullarında öğretilen tarih kitaplarında “Osmanlı’nın 400 yıl süren işgali” ibaresi yer almaktaydı.²⁷⁵ Suriye Eğitim Bakanlığı tarafından resmi olarak basılıp lise öğrencilerine öğretilen ‘Modern Arap Tarihiyle İlgili Tüm Bilgileri İçeren Rehber Kitap’ isimli ders kitabının birinci konusunun başlığı, “Osmanlı’nın Arap Devletlerini İşgali” şeklindedir. Zikredilen kitapta Osmanlı’nın gerçekleştirdiği tüm fetihler işgal olarak tanımlanarak Türkler işgalci millet olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla ilişkilerin iyi seyirde ilerlemesi sağlanmış olsa da algılardaki menfi kabullerin devam ettiğini söylememiz mümkündür.

Özellikle dış politikada Türkiye’nin en zor dosyaları olan Ermeni sorunu ve Kıbrıs meselesi başta olmak üzere yakın dönemde yaşanan Mavi Marmara, Gezi Parkı, 15 Temmuz darbe girişimi gibi hadiselerin Ortadoğu ülkelerinde nasıl yansıtıldığı, Türk kamu diplomasisinin nasıl bir direnç gösterdiği bu çalışmanın konusu olan Ortadoğu’da Türk Kamu diplomasisinin kapasitesi bakımından bizlere önemli veriler sunmaktadır. Türkiye’de kamu diplomasisinin oldukça yeni olduğu ön kabulüyle birlikte, faaliyet yürütülen zaman diliminde ortaya konan icraatların pek ümit verici bir nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

---

²⁷⁵Modern Arap tarihiyle ilgili tüm bilgileri içeren rehber kitap, (Suriye Eğitim Bakanlığının resmi olarak bastığı ve liselerde öğretilen kitap) Şam kitapevi, 2009, S.1 .

Her geçen gün dünyada önemi biraz daha artan kamu diplomasisi hakkında daha kapsamlı akademik araştırmalar yapılmasında yarar vardır. Türkiye'nin yeni olduğu bu alanda gerçekleştirdiği birtakım projelere sahip olmasına rağmen, uluslararası alanda uygulanan kamu diplomasisi ölçüt alındığında somut bir vizyona henüz sahip olmadığı görölmektedir.

Arap dünyasında Türkiye'ye karşı olumlu bir bakış açısı olsa da gerçek temellere dayanmamaktadır. Söz konusu bu bakış Sn. Cumhurbaşkanımızın bireysel gayretleri ve karizmatik lider kişiliğine endekslidir. Bu olumlu rüzgârdan yeterince yararlandığımız da söylenemez. Türkiye, Arap Dünyasında laiklik kavramı üzerinden tanınmakta ve Araplar laikliği dinsizlik olarak değerlendirmekteler. Örneğin, Türk olduğunuz anlaşıldığında hemen Müslüman mısın sorusuna muhatap oluyorsunuz. Bu durum güçlü bir Türk-Arap ilişkisinin kurulmasında önemli bir sınırlılıktır.

Ortadoğu ölkelerinde Türkiye'nin hala batıdan direktif olarak hareket ediyor anlayışı belli ölçüde yaygındır. Bu durum zaman zaman Türkiye aleyhinde menfi algı oluşturma aracı olarak kullanılmaktadır.

“Yeni Osmanlılık Kavramı” Arap entelektüellerince incelenmekte ve bu durum endişe yaratmaktadır. Özellikle Maşırık bölgesinde bu endişeyi görüyoruz. Örneğin, kaleme alınan pek çok makale ve kitapta “Türkiye Batı'dan beklentilerini alamayınca Osmanlının Ortadoğu'da hâkim olduğu bölgeye yöneldi. Dolayısıyla, Türkiye'nin Arap dünyasına yaklaşımı bölgeyi tekrar hâkimiyetine geçirmektir” ifadelerine sık sık yer verilmektedir. Yine Arap dünyasında faaliyet yürüten, araştırma merkezlerindeki uzmanlar da konuyu sıkça gündeme getirdiler.

Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin doğru yerde durduğu kanaati hâkim olsa da Suriye konusunda Türkiye'nin daha çok Katar'la hareket ediyor gibi görünmesi pek çok Arap ölkesini rahatsız etmektedir. Zira Katar Arap dünyası için bir temsiliyet hüviyetine sahip değildir. Daha çok ABD'nin bölgedeki askeri/polisi olarak değerlendirilmektedir. Arap dünyasındaki yaygın kanıya göre bu durum Türkiye'nin Batı'dan aldığı direktiflerle hareket ettiği tezini güçlendirmektedir.

Bölgede oldukça yaygınlaşan Türk dizileri büyük karşılık bulsa da işlenen gayri meşru ve kültürel değerlerimize uymayan sahneler ülkemizin imajını oldukça zedelemektedir. Diğer yandan ülkemizin güzelliğini ve gelişmişliğini gösterdiği için turistik ilgiyi artırmıştır.

Büyükelçilerimiz halen Türkiye'nin ve Hükümetin siyasetine uygun olmaktan çok uzak durumdadır. Hâlihazırda görev yürüten büyükelçilerin ekseriyetinde “monşer” olarak tabir edilen eski zihniyeti taşıdıklarını söylememiz mümkündür. Arapçayı bilmemeleri, görevlerini memur zihniyetiyle ifa etmeye çalışmaları ülkemiz açısından bir zafiyet belirtisi olarak değerlendirilmektedir. Kuşkusuz dilini bilmediğiniz biriyle anlaşmanız ve ilişki kurmanız oldukça zordur.

Arap entelijensiyasının hassasiyetle üzerinde durduğu konulardan biri de Türkiye'nin Yumuşak Güç faaliyetlerini yürüten kurumlarının Arap dünyasında oldukça zayıf kaldığı tespitidir. Nitekim pek çok Arap uzmana göre, bölgesel bir güç olarak değerlendirilen Türkiye'nin kamu diplomasisinin bölgede neredeyse hiçbir varlık gösteremediğini bu durumun Türkiye'yi bölgede daha ileriye götüremeyeceği vurgulanmaktadır.

Türkiye Ortadoğu ilişkilerinde üzerinde durulması gereken önemli husulardan birisi de üniversiteler arasında çok kolay yapılabilecek akademik ilişkilerin oldukça yavaş geliştiği meselesidir. Hâlbuki Ortadoğu ülkelerinde Türkiye hakkında ciddi bilgilendirme ortamı bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı için talebin olması tek başına ilerleme sağlamaya yetmemektedir.

Tezde, varılan en önemli sonuç Türkiye Ortadoğu ilişkilerindeki imkânlar sınırlılıklardan daha fazla olmasına rağmen, kamu diplomasisi anlayışının tam manasıyla kurumsal bir çerçeveye bürünmemesi, uzman eksikliği, dil sorunu ve tarihten kalan yanlış algılar nedeniyle yeterince istifade edilmemektedir. Yeni bir sisteme dolayısıyla “yeni bir Türkiye'ye” geçtiğimiz bu günlerde Türkiye'nin yumuşak güç araçları olan kurumların aktifleştirilmesi ve etkin bir dinamiğe dönüştürülmesi elzem bir

hal almıştır. Ancak bu şekilde söylem ile eylem arasındaki makas aralığı kapanabilir ve Türkiye yeniden Ortadoğu'nun ana aktörü olarak sahneye çıkabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aymankuy, Yusuf, **Kongre Turizmi ve Fuar Organizasyonları**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2010.
- Arslan, Kahraman, **Türkiye`de Kongre Turizmini Geliştirme İmkanları**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008.
- Aydemir, Emir, **Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya**, İstanbul: Kalkedon Yay., 2016.
- Bağış, Egemen. **Kamu Diplomasisi ve Lobicilik**, Kamu Diplomasisi, Yalçinkaya Ahmet ve ÖzgenYeşim, İstanbul: Bahçeşehir Üniv. Yay.2013.
- Bernadetta, Andrea, “**Allah’ın Selamı Üzerlerine Olsun:**” Osmanlı Ruhu, Erken Modern Dönemde Hoşgörü Modelleri ve Çok-kültürlülük Üzerine Çağdaş Tartışmalar” Osmanlı Hoşgörüsü, Editörel: Karpat, Kemal H. ve YıldırımYetkin, İstanbul: Timaş Yay. 2012.
- Bülbül, A.Rıdvan. **Genel Gazetecilik Bilgileri**, Ankara: Nobel Yay., 2000.
- Davutoğlu, Ahmet. **Stratejik Derinlik**. İstanbul: Küre Yayınları, 2011.
- Demir, Vedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta Basım Aş. 2012.
- Devran, Yusuf. **Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış Ya Da Tarihi Potansiyeli Yeniden Düşünmek**, Kamu Diplomasisi, Ed. Özkan Abdullah ve Ersoy Tuğçe Öztürk, İstanbul: TASAM Yay. 2012.
- Ekşi, Muharrem, **Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2014.
- Erzan Ünal Meltem, **Kamu Diplomasisi**, İstanbul: Derin Yayınları, 2012.
- Harman, Rainer. **Türkiye’de Neler Oluyor? Anadolu’nun Uyanışı ve Yeni Elitler**, Haşim Koç, Muhammet Ali Asil, Gül Senem Kâhya, (Çev). İstanbul: Ufuk Yay. 2011.
- İçöz, Orhan, **Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2003.
- Kissinger, Henry. **Diplomasi**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
- Modern Arap tarihiyle ilgili tüm bilgileri içeren rehber kitap, (Suriye Eğitim Bakanlığının resmi olarak bastığı ve liselerde öğretilen kitap) Şam kitapevi, 2009.

- Nye Joseph S., “**Notes for a Softpower Research Agenda**”, in Felix Berenskoetter ve M. J. Williams (eds), *Power in World Politics*, Routledge, London, 2007.
- Nye Joseph S., Jr. Ve David A. Welch, **Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak**, Çev. Renan Akman, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2013.
- Nye, Joseph S. **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**. Reyhan İnan Aydın (çev) İstanbul: Elips Kitap, 2005.
- Soysal, İsmail, “**Tanıtmaya ve Türkiye’nin Tanıtılması**”, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara: Kalite Basımevi, 1976.
- Şahin Mehmet, B. Senem Çevik. **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**, İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.
- Tuncer, Hüner, **Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009.
- Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Hzl: Şükrü Haluk Akalın, Ankara, Türk Dil Kurumu, 2009.

İnternet Kaynakları

<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kdk-genelgesi/5>

<http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-ve-turkiyedeki-temel-olusumları/> (Erişim: 15.05.2013).

TDK Sözlük, Güç, <http://www.tdksozluk.com>

TDK Sözlük, Güç, <http://www.tdksozluk.com>

<http://www.economist.com/node/16847136> (Erişim: 15.09.2015)

White House Report, 2008: 11

<http://ees2.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?CategoryId=897&ContentId=591&phpMyAdmin=26b1ab37aa748d52c4747d623bec741b> (Erişim: 28.05.2015).

<http://www.duzceyerelhaber.com/roportaj-haberleri/18185-ibrahim-Kalin-Bati-demokrasiyi-hazmetmedi#.V0pOWjWLTIU> (Erişim: 29.05.2014).

<http://m.sabah.com.tr/galeri/turkiye/turk-ordusunun-14-ülkeyi-silip-atan-guc/11> (Erişim: 03.07.2016).

<http://unec.edu.az/application/uploads/2015/05/Elmin-Yagubzade.pdf> (Erişim: 11.07.2015) .

Bekir Aydoğan, “Bir Kamu Diplomasisi Örneği: TİKA,”
<http://www.yazangenclik.com/bir-kamu-diplomasisi-orneği-tika-1576> (Erişim Tarihi: 15.09.2015).

<http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 21.11.2015) .

<http://www.turksoy.org/>

<http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 17.10.2014).

<http://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>

<http://akademikperspektif.com/2013/05/09/genel-nitelikleri-ve-turkiyedeki-temel-olusumlari/> (Erişim: 18.12.2014).

<http://kdk.gov.tr/kurumsal/kurulus/7>, (Erişim: 15.09.2015).

<http://www.milliyet.com.tr/davutoglu-nun-yerine-ogrencisi-siyaset/haberdetayarsiv/22.05.2009/1097559/default.htm>,
(Erişim:21.10.2015).

<http://kdk.gov.tr/kurumsal/vizyon-misyon/8>, (Erişim: 13.09.2015).

http://www.tasam.org/trTR/Icerik/1192/bolgemizde_bir_ilk_kamu_diplomasi_enstitusu_faaliyete_gecti%E2%80%A6 (Erişim: 27.07.2014).

<http://www.kamudiplomasisi.org/> (Erişim: 16.09.2015).

<http://www.milliyet.com.tr/kizildeniz-deki-iki-ada-misir-dan/dunya/detay/2224915/default.htm> (13.04.2016).

<https://twitter.com/MFATurkeyArabic>

<https://twitter.com/PDTurkeyArabic>

https://twitter.com/tcbestepe_ar

<http://www.akademikbakis.org/eskisite/31/17.pdf> (Erişim: 19.12.2015).

http://www.tasam.org/trTR/Icerik/4998/turk_think_tankler_turkiye_2023_vizyonu_ve_katip_celebi_arasindaki_baglanti (Erişim: 26.03.2014).

<http://www.trt.net.tr/televizyon/> (Erişim: 29.09.2015).

<http://www.akademikbakis.org/eskisite/31/17.pdf> (Erişim: 19.12.2015).

<http://kdk.gov.tr/haber/kongre-turizminde-10-yilda-254luk-buyume/426>
(Erişim:22.12.2014).

http://www.tursab.org.tr/dosya/1014/09kakongre_1014_3715792.pdf
(Erişim:21.11.2014).

http://www.itohaber.com/haber/guncel/203142/dunyanin_8_buyuk_kongre_sehri_istanbul.html (Erişim: 15.07.2015) .

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/31111,cigdemgullupdf.pdf?0>
(Erişim:19.06.2015).

<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>
(Erişim:19.10.2015).

http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/mevlut_cavusoglu_avrupa_konseyi_parlamenter_meclisi_baskani_secildi.pdf (Erişim: 19.10.2015).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekmeleddin_%C4%B0hsano%C4%9Flu
(Erişim:21.10.2015).

<http://www.eurovizyon.co.uk/gundem/prof-talip-kucukcan-agite-atandi-h25786.html>
(Erişim: 21.10.2015).

http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkiyenin_Ortadogudaki_Yumusak_Gucu_Ve_Onundeki_Engeller.pdf (Erişim:17.09.2015).

<http://www.ahram.org.eg/659/2011/09/17/60/101696/219.aspx> (Erişim: 04.02.2013).

<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararası-basını-bilgilendirme/17>(Erişim: 04.02.2013).

TİKA Tarihçesi için Bknz. <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222>
(Erişim:15.09.2014).

TİKA, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222> (Erişim: 15.09.2014).

<http://www.tika.gov.tr/upload/2016/Prestij%20Eserler/Faaliyet%20Raporu%202014.pdf>
(Erişim: 15.07.2015).

<http://aa.com.tr/tr/turkiye/filistin-tikayla-kalkiniyor/571690> (Erişim: 18.06.2016).

TİKAhttp://www.tika.gov.tr/tr/haber/filistin_tika_yla_kalkiniyor-22822(Eriřim:18.06.2016).

<http://www.orsam.org.tr/index.php/edu/gencorsam?item=1101&s=orsam%7Cturkish>
(Erişim: 02.08.2014).

https://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=5217 (18.12.2015).

<http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/24/yunus-emre-enstitusu-kuresel-kamu-diplomasisi-agina-baskanlik-edecek> (Erişim: 29.6.2016).

<http://www.milliyet.com.tr/thy-nin-yukselisi-harvard-a-ders/ekonomi/detay/2192492/default.htm> (Erişim: 18.07.2017).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/thy-yonetim-kurulu-baskani-ayci-thy-morgan-freeman-reklam-ile-800-milyon-izleyici-kitlesine-ulasti/744073>
(Erişim:01.06.2017) .

<http://www.hurriyet.com.tr/thy-reklam-filmi-super-bowl-finalinde-yayinlan-40356868>
(Erişim06.02. 2017).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/thynin-reklam-filmleri-de-yuksek-ucuyor/756492>
(Erişim: 23.02.2017).

<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>, (Erişim: 28.07.2016).

https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/83466957_mayis-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf (Erişim: 28.07.2018).

https://orient//news.net/ar/news_show/139319/0/%D9%85%D8%B9%D8%A7%D9%8A%D9%8A%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D9%84%D9%84%D9%85%D9%86%D8%AD%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%AF%D9%85%D8%A9-%D9%84%D9%84%D8%A7%D8%AC%D8%A6%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D9%8A%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7https://orient-news.net/ar/news_show/139319/0/%D9%85%D8%B9%D8%A7%D9%8A%D9%8A%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D9%84%D9%84%D9%85%D9%86%D8%AD%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%AF%D9%85%D8%A9-%D9%84%D9%84%D8%A7%D8%AC%D8%A6%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D9%8A%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7
(Erişim: 10.09.2017).

https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/83466957_mayis-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf (Erişim: 28.07.2018).

http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2016-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf

(Erişim: 09.03.2017).

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf> (Erişim: 28.07.2017)

<http://www.academia.edu/1082650/T%C3%9CRK->

ARAP_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0_BA%C4%9
ELAMINDA_T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N_YABANCI_D%C4%
B0LDE_%C4%B0LK_ULUSLARARASI_KAMU_TELEV%C4%B0ZYONU
_TRT_ET_T%C3%9CRK%C4%B0YE_TRT_ARAP%C3%87A_IN_THE_C
ONTEXT_OF_TURKISH-
ARABIAN_RELATIONS_TURKEY_S_FIRST_TRANSNATIONAL_PUBLI
C_TELEVISION_IN_A_FOREIGN_LANGUAGE_TRT_ET_T%C3%9CRK
%C4%B0YE_TRT_ARABIC_ (Erişim: 28.07.2017).

<https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> (18.02.2017).

<https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce>(Erişim: 19.09.2017).

<https://www.ihh.org.tr/haber/suriyede-insani-diplomasinin-buyuk-basarisi-1540>(Eriřim:9.09.2017).

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-stklar-ve-son-10-yil>(Erişim: 19.09.2017).

https://www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-259604;jsessionid=x9ULdi-5Lt7n6bs7ujId6gWBGh6BxMKDXMQFov-M_7fcSnpWP_uN!-1188929030 (Erişim: 29.01.2018).

<https://docplayer.biz.tr/14935395-Theodor-w-adorno-kultur-endustrisi-kultur-yonetimi.html>

(Erişim: 18.03.2018).

<https://mediacat.com/turk-dizilerinin-ihracat-karnesi/> (Erişim: 27.07.2018).

<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/kultur-ve-turizm-bakan-yardimcisi-yayman-abdnin-ardindan-en-cok-satilan-diziler-turk-dizileri/1000156>
(Erişim:29.07.2018).

<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/turk-dizileri-turist-sayisini-artiriyor-311704.html> (Erişim: 30.07.2018).

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/58941/yuce-milletimizle-birlikte-engelleri-asacak-ve-muasir-medeni-yetler-seviyesinin-ustune-cikacagiz.html>
(Erişim:20.10.2017).

<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-bat%C4%B1dan-uzakla%C5%9F%C4%B1yor-mu/a-4007598> (Erişim30.10.2017).

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/kalin-turkiye-abden-uzaklasiyor-iddiasi-yasananlari-carpitmaktir-308610.html> (Erişim17.03.2017).

<http://politikakademi.org/2011/04/turkiye-ab-iliskilerinde-ortadogu/> (Erişim:17.03.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim: 29.07.2017) .

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/filistin-sorunu-ve-turkiye-israil-iliskileri-40846459> (Erişim: 12.03.2018).

<http://akademikperspektif.com/2012/01/27/turkiyenin-orta-dogu-politikasinin-genel-cizgisi-ve-bu-politikada-etkili-olan-faktorler/> (Erişim: 03.07.2016).

Demir Vedat, “Kamu Diplomasisi ve Türkiye’nin komşu ÷lkelerle İlişkilerine Katkısı”, <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiyeninkomsulari.pdf> (Erişim: 09.03.2015).

Institute for Culturel Diplomacy, What is Culturel Diplomacy, http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy, (ErişimTarihi: 17 Eylül 214).

The Pross And Cons of Citizen Diplomacy”, New York Times, 04.10.2010, http://www.nytimes.com/2010/10/05/opinion/05iht-ednye.html?_r=0 (Erişim:03.06.2015).

Kurşun Zekeriya, Türkiye’den Ortadoğu’ya YenidenBakmak,

<http://www.ordaf.org/turkiyeden-ortadoguya-yeniden-bakmak/> (Erişim. 30.05.2016) .

<http://www.dunyabulteni.net/yazar/beril-dedeoglu/11247/kamu-diplomasisi> (Erişim:05.06.214).

Akçadağ Emine, “Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi” Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> (08.05.2013).

Akçadağ Emine, Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi, <http://www.kamudiplomasisi.org> (Erişim 18 Mart 2014).

Akçadağ Emine, Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi, <http://www.kamudiplomasisi.org> (Erişim 5 Nisan 2015).

- Devran Yusuf, Türk Tarihi Perspektifinde Kamu Diplomasisi Olgusu, <https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Prof.+Dr.+Yusuf+Devran%2C+T%C3%BCrk+Tarihi+Perspektifinde+Kamu+Diplomasisi+Olgusu>(Erişim, 12.11.2014).
- Şensoy Süleyman, “4. Uluslararası Türk-Asya Kongresi Açılış Konuşması”, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/2963/4_uluslararasi_turk_-_asya_kongresi_acilis_konusmasi (Erişim: 25.09.2015)
- Bkz. “Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY)”, <http://www.mfa.gov.tr/turk-kultur-ve-sanatları-ortak-yonetimi-turksoy-tr.mfa> (Erişim:19.09.2015).
- “Balkan Ülkeleri İle İlişkiler”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/balkanlar_ile-iliskiler.tr.mfa (Erişim: 17.09.2015).
- “Uyuşmazlıkların Çözümü Ve Arabuluculuk”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa> (Erişim: 17.09.2015).
- Kalın İbrahim, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, <http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> (Erişim: 16.11.2013).
- Saydam Ali, “Kamu Diplomasisi Yoksa Yalnız Kalırız”, 2010, <http://aksam.mediyator.com/2010/04/03/yazar/10603/aksam/yazi.html> (Erişim:16.11.2013).
- Dilek Kaan, Kamu Diplomasisi ve Ortadoğuya Açılmak, <http://www.haberlotus.com/kamu-diplomasisi-ve-ortadoguya-acilmak/#.WGD83dKLTIU> (Erişim: 15.05.2013).
- T.C Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 26.12.2013).
- T.C Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 26.12.2013).
- Gerçek Hayat, Türkiye Kamu Diplomasisi’nde neden başarılı değil: Bu işi beceremedik <http://www.gercek hayat.com.tr/dosya/turkiye-kamu-diplomasisinde-neden-basarili-degil-bu-isi-beceremedik/> (Erişim: 21.05.2016).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Akil Adamlar Konferanslar Serisi <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10> (Erişim: 28.07.2014).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Ülke Toplantıları, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/ulke-toplantilari/47> (Erişim: 28.07.2014).

- Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Gazeteci Heyetleri
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/gazeteci-heyetleri-programi/16>
(Erişim:04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Kamu Diplomasisi Panelleri,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>
(Erişim:04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü, Dış Politika Tanıtım Programları,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/43>
(Erişim:04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Gençlik Programları,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/genclik-programlari/45> (Erişim: 04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Avrupa Toplantıları,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/avrupa-toplantilari/27>(Erişim: 04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/ikf-2012-adalet-temasiyla-toplandi/76> (Erişim: 04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/haber/istanbul-kuresel-forumu-misir-ozel-gundemiyle-istanbulda-toplandi/296>
(Erişim:04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/uluslararasi-yatirim-zirvesi-2014/178> (Erişim: 04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/i-list-turkey-programi/37>(Erişim: 04.02.2013).
- <http://www.vidivodo.com/488128/turkish-soap-operas-make-waves>
(Erişim:04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/kardes-eli-belgeseli/38> (Erişim: 04.02.2013).
- Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/tanitim-faaliyetleri/turkiyenin-dostlari-belgeseli/39> (Erişim: 04.02.2013).
- Karaman Fatma, “Bizim Yabancılar Şimdi Gönüllü Elçi”, 2011,
<http://www.stargazete.com/pazar/-bizim-yabancilar-simdi-gonullu-elci-haber-351584.htm> (Erişim: 04.10.2013).
- Adıyaman Şeyma, “TİKA: Türkiye’nin Küresel Dış Politika Enstrümanı”,
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=

1500:tka-tuerkiyeninkueresel-d-politika-enstrueman&catid=168:ortadogu-analizler (Erişim:15.09.2014)

<http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/27/mazlumlarin-umidi-turkiye> (05.7.2016).

Kurumun kuruluşuyla ilgili bknz. <http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu> (Erişim:12.10.2014).

Küresel Kamu Diplomasisi Ağı ve Yunus Emre Enstütüsü dönem başkanlığı hakkında detaylı bilgi için, bknz: http://yee.org.tr/tr/faaliyethaberleri/kuresel-kamu-diplomasisi-agi-gpdnet_3889 (Erişim: 15.10.2016).

<http://akademikperspektif.com/2012/01/27/turkiyenin-orta-dogu-politikasinin-genel-cizgisi-ve-bu-politikada-etkili-olan-faktorler/> (Erişim: 03.07.2016).

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim: 04.08.2018)

http://samiqab.blogspot.com/2011/05/blog-post_03.html. (Erişim: 04.04.2018).

<http://www.bilgesam.org/incele/1142/-turkiye'nin-laikligi-arap-ulkelerinde-model-olurmu-/#.W2X5B9UzbIU> (Erişim. 04.08.2018).

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogana-laiklik-tepkisi,r3E4s8zF7kmItfnSoAmNdQ> (Erişim:04.04.2018).

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogana-laiklik-tepkisi,r3E4s8zF7kmItfnSoAmNdQ> (Erişim: 04.04.2018).

DemirVedat, “Kamu Diplomasisi ve Türkiye’nin komşu ülkelerle İlişkilerine Katkısı”, <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiyeninkomsulari.pdf> (Erişim: 09.03.2015).

Raporlar

Aydoğan Bekir, Rapor: **Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi**,

http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_bekir_aydogan-pdf.pdf (Erişim: 17.07.2015).

Çavuş Tuba, **Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye’nin Yumuşak Güç Kavramı**, file:///C:/Users/ctuz/Downloads/5000039271-5000055032-1-PB%20(2).pdf (Erişim: 10.01.2016).

Çavuş Tuba, dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye’nin yumuşak güç kullanımı, file:///C:/Users/YESIMPIRI/Downloads/5000039271-5000055032-1-PB%20(5).pdf (Erişim: 22.05.2015).

Deniz, A.Çağlar, “**Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri, Bir Sosyal Medya İncelemesi**”, 2010, http://sosyaldergi.usak.edu.tr/2010_1/201001makale4.pdf, (Erişim: 21.02.2013).

http://www.tobinproject.org/conference_security/papers/tobinProject_PublicDiplomacy.pdf. 2009, s.109.

Krause Peterand EverStephen Van, “Public Diplomacy: Ideas for the War Ideas”, Middle East Policy, Vol. XVI, No:3,

Saydam Ali, **Kamu Diplomasisi Yoksa Yalnız Kalırız**, <http://kamudiplomasisi.org/pdf/Kamu%20diplomasisi%20yoksa%20yaln%C4%B1z%20kal%C4%B1r%C4%B1z%20Ali%20Saydam.pdf> (Erişim: 15.08.2013).

TuchHans N., Communicating With the World: U.S Public Diplomacy Overseas, (New York, St. Martin’s Press, 1990), S.3¹ VuvingAlexander L. (2009), How Soft Power Works, <http://apcss.org/Publications/>

Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf, (Erişim: 21.09.2013).

İlgili genelge için Bknz. <http://www.tika.gov.tr/upload/genelgeler/200511-sayili-basbakanlik-genelgesi.pdf> (Erişim: 15.09.2014).

İlgili genelge için Bknz., <http://www.tika.gov.tr/upload/genelgeler/200815-sayili-basbakanlik-genelgesi.pdf> (Erişim: 15.09.2014).

TİKA 2014 Faaliyet Raporu,

YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim18.12.2015).

YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim18.12.2015).

YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim18.12.2015).

YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim18.12.2015).

YTB, 2015 Faaliyet Raporu:

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
(Erişim 18.12.2015).

YTB, YTB Bülten, Temmuz 2015 Sayısı, s. 27.

<https://www.ytb.gov.tr/ytbodyadmin/assets/uploads/files/YTB%20BULTEN%20SAYI3.pdf>
f (Erişim: (18.12.2015).

ORSAM, Antalya’da 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleşen ‘‘Suriye’de değişim konferansı’’nın tam deşifresi, ORSAM Rapor No: 61, Temmuz 2011, s.6.

<http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2011/10/10/%D8%AD%D9%88%D8%A7%D8%B1-%D8%B9%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A7> (Erişim: 05.08.2018).

<http://www.milliyet.com.tr/yeni-osmanlicilik/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/26.06.2011/1406764/default.htm>
(Erişim:04.08.2018).

<http://www.alhayat.com/article/829063/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AB%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%AF%D9%8A%D8%AF%D8%A9>
(Erişim: 18.08.2017).

<https://bookstore.dohainstitute.org/P-77.aspx> (Erişim: 18.08.2017).

<https://www.youtube.com/watch?v=xCYFcCnmYBA> (Erişim: 05.08.2018).

Makaleler

Morton Abromowitz ve Henry J. Barkey. ‘‘**Turkey’s Transformes: The AKP Seces Big**’’, Foreign Affairs, Cilt, 6, 2009, ss 126-127.

Nicholas J. Cull, **Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase**, Nancy Snovv ve TaylorPhilip M. (ed.) Routledge Handbook of Public Diplomacy (New York: Routledge, 2009), s 19.

Boston: Martinus Nijhoff Publishers-Liden, 2010.

Kalın İbrahim, “**Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**”, Araştırma Raporları, Yükselen Değer, Türkiye, İstanbul: Musiad Araştırmalar ve Yayın Komisyonu, 2010, s 56.

Nye Joseph S., **Yumuşak Güç**, 2005.

ManheimJarol B., **Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence**, (Oxford University Press 1994).

Waller Michel, **The Public Diplomacy Reader**, Washington, The Institute of World Politics Press, 2008.

Demir Vedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, 2012.

Nye Joseph S., **Yumuşak Güç**, 2005

Carr E.H, **The Twenty Years’ Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International, Relations**, New York: 2001.

Nye Joseph S., **Soft Power: The Means to Success In The World Politics**, New York: Public Affairs, 2004.

Giulio, Gallarotti, “**Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used**”, Journal of Political Power, Vol:4, Issue 1, 2011

DemirVedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, 2012.

Nye Joseph S., **Yumuşak Güç**, 2005, s. 51.

RichmondYale, **Cultural Exchange and the Cold War**, Pennsylvania State University Pres, 2003.

Financial Times, “**America The Scarcy Bends Democracy**”, 9 Haziran 2003,

“**2nd Presidential Debate Between Gov.Bush and vice President Gore**”, New York Times, 12 Ekim 2000,

Geir Lundestad, **Empire by Integration: The United States and European**

Integration (1945-1997), New York, Oxford University Pres, 1998, s. 155.

KaulInge, Isabelle Grunberg ve Marc A. Stern eds., **Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century**, New York, Oxford University Press, 1999, s. 37.

Nye Joseph S., **Yumuşak Güç**, 2005.

Laçiner Sedat, **Özal Dönemi Türk Dış Politikası**, (Ed. Göktepe Cihat, Kapu Hüsni, Dikkaya Mehmet, Çaylak Adem) Osmanlı'dan İki Binli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi, Ankara: Savaş Yayın Evi.

Demir Vedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, 2012.

M. Akgün, G. Perçinlioğlu, S. Senyücel Gündoğar, **Ortadoğu'da Türkiye Algısı**. İstanbul: TESEV Yayınları.

Dinçer Osman Bahadır, Kutlay Mustafa, **Türkiye'nin Ortadoğu'daki Güç Kapasitesi Mümkünün Sınırları Ampirik Bir İnceleme**, USAK Rapor no:12-03, Nisan 2012

Joseph Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu ve Yumuşak Güç**, Çev: Aydın, Reyhan İ. Elips, 2005, Ankara.

Ergin Gözde ve Fahri Türk, "**Türkiye'de Eğitim Gören Orta Asyalı Öğrenciler**", Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2010.

Kalın İbrahim, **Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi**

Gül Abdullah, **Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikası Ufukları**, 1. B. Ankara: Dışişleri Bakanlığı Yayınları, 2007.

Lawrence David G., California: The Politics, of Diversity, Sixth Edition, Belmont, Wardsworth Publishing, 2009

Taşpınar Ömer, Obama's Turkey Policy: Bringing Credibility to "strategic Partnership", Insight Turkey, vol. 11/No.1/ 2009

Kalın İbrahim, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi

Davutoğlu Ahmet, **Türk Dış Politikasının İlkeleri ve Bölgesel yapısal Yapılanma**, SAM, No: 3, Ağustos 2012.

Mensur Akgün, Gündoğar Sabiha Senyücel, **Ortadoğu'da Türkiye Algısı**, TESEV, 2013

Demir Vedat, **Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç**, İstanbul: Beta Basım Dağıtım, 2012.

Çiçek M. Talha, "**Erken Cumhuriyet Dönemi Ders Kitapları Çerçevesinde Türk Ulus Kimliği İnşası ve 'Arap İhaneti'**", Dîvân Disiplinler Arası Çalışmalar Dergisi, cilt 17 sayı 32, 2012

Kayalı Hasan, 1992:17- 141'den aktaran Çiçek, 2012:170.

DellîHuseyn Hurşid, Türkiye ve Kazaya es-Siyaseti'l-Hariciyye, İttihadu'l-Kuttabi'l-Arab, Şam, 1999, s. 31-32-33-34

ORSAM, Antalya'da 1-2 Haziran 2011 tarihlerinde gerçekleşen "Suriye'de değişim konferansı"nın tam deşifresi, ORSAM Rapor No: 61, Temmuz 2011, s.6

Salha Samir, **Kamu Diplomasisi Perspektifinden Kalkınma Yardımlarının Analizi**. Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/92-kamu-diplomasisi-perspektifinden-kalknma-yardmlarinn-analizi> (Erişim, 14.05.2015).

Yazarların Emekli Büyükelçi Sanberk Özdem ile Mülakatı, 23 Kasım 2011, Ankara

"Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi", (2009), TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi).

MUSTONEN, JuhaniJani, "Case Study: Hard Power or Soft Power? Searching for China's Use of Soft Power in the Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan", **Institute for Cultural Diplomacy**

Brown J & Christoph M, Public Diplomacy as a Global Phenomenon, An, Internet-Based Survey of the World Media Excerpts on Turkey, 2006, s. 1.

Keeneth A. Osgood, and Brian C Edheridge, United States and Public Diplomacy, Volume

Tezler

Günek Abdulsemet, **Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Söylemi: 2007-2010 Yılları Arasında Ortadoğu Basını**, Yüksek Lisans Tezi.

Arpacıoğlu Kenan, **Bir Yumuşak Güç Olarak Kamu Diplomasisinin Terörle Mücadelede Uygulanması**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012.

Atabaş Ahmet, "**Kongre Turizmi Bağlamında Şehir Markalaşması: Trabzon İncelemesi**", (Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi), Ankara, 2008, s.55-56.